

Державний вищий навчальний заклад
“Українська академія банківської справи
Національного банку України”
Кафедра державно-правових дисциплін

ІСТОРІЯ ВЧЕНЬ ПРО ДЕРЖАВУ І ПРАВО

Хрестоматія

У 4 частинах

Частина 4. Сучасна альтернативна політико-правова думка

Для викладачів, аспірантів і студентів
спеціальності “Правознавство”

Суми
ДВНЗ “УАБС НБУ”
2011

УДК 342(082.24)
І-90

Рекомендовано до видання методичною радою юридичного факультету Державного вищого навчального закладу “Українська академія банківської справи Національного банку України”, протокол № 9 від 29.06.2010.

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри державно-правових дисциплін, протокол № 10 від 17.06.2010.

Укладач

В. В. Сухонос, кандидат юридичних наук, доцент,
ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”

Рецензенти:

Ю. Г. Осадчий, доктор історичних наук, професор,
ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”;

Д. М. Лук’янець, доктор юридичних наук, доцент,
ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”

І-90 **Історія** вчень про державу і право [Текст] : хрестоматія. У 4 ч.
Ч. 4. Сучасна альтернативна політико-правова думка / [уклад.
В. В. Сухонос] ; Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2011. – 98 с.

Хрестоматія укладена відповідно до навчальної програми з курсу “Історія вчень про державу і право”. У книзі в хронологічному порядку наведені повнотекстові документи, розділи та уривки з праць цілого ряду видатних представників політико-правової думки з короткими даними про кожного з них. Усі тексти публікуються українською мовою.

Призначена для викладачів, аспірантів і студентів спеціальності “Правознавство”.

УДК 342(082.24)

© ДВНЗ “Українська академія банківської справи
Національного банку України”, 2011

ЗМІСТ

Вступ	4
<i>Карен Маркарян</i> . Загальна теорія постіндустріальної держави	5
<i>Микола Малишко</i> . Конституція Української Народної Республіки (України – Українії – Русинії). Альтернативний варіант	12
<i>Максим Калашиников</i> . Уперед у СРСР-2	38
<i>Ігор Бощенко</i> . Еволюція соціальних систем	48

ВСТУП

Розбудова демократичної, соціальної та, головне, правової держави все далі стає неможливою без високоосвічених юристів. І хоча рівень знань українських правників чимдалі стає все вищим, проте залишаються все ще прогалини в юридичній освіті більшості з них. Одна з них пов'язана з курсом “Історії вчень про державу і право”.

На нашу думку, це пов'язано з тим, що цей курс спирається на значну кількість джерел, і більшість викладачів намагається викласти погляди мислителів на державу, право і владу (саме ці погляди становлять предмет історії вчень про державу і право) у достатньо стислій формі. Фактично це призводить до того, що більшість студентів вивчає цей курс немовби “для загального розвитку”.

Щоб покращити це становище, в більшості вищих навчальних закладів стали звертатися до першоджерел. Значення ж роботи з першоджерелами при вивченні будь-якого теоретичного курсу важко переоцінити, адже, як писав видатний російський філософ Олег Матвейчев у своїй роботі “Суверенітет духу”: “Коли молодь буде виховуватися на першоджерелах та оригіналах, вона сама стане першоджерелом та оригіналом”.

Утім, для більшості хрестоматій характерною є лише інкорпорація першоджерел далекого минулого. Сучасні ж погляди й доктрини, які приділяють увагу питанням влади, держави і права, залишаються поза увагою укладачів. Саме тому мета цієї хрестоматії полягає у надолуженні зазначеної прогалини шляхом викладення поглядів сучасних українських і російських “альтернативістів” – мислителів, що намагаються зацікавити людей альтернативними поглядами на проблеми влади, держави і права (Карен Маркарян, Микола Малишко, Максим Калашников (Володимир Кучеренко) та Ігор Бощенко).

У цілому, Хрестоматія з історії вчень про державу і право для індивідуальних занять є сучасною і своєчасною, такою, що відповідає курсу “Історія вчень про державу і право”.

ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ¹

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ

Деякі положення конституції країни з постіндустріальним державним устроєм

Прембула

Ми, громадяни своєї країни і рівноправні співвласники її власності, усвідомлюючи відповідальність за себе і своїх нащадків, прагнучи забезпечити своє та їх благополуччя і процвітання, декларуючи свої права і свободи як найвищу цінність і затверджуючи свою віру і прихильність ідеалам добра і справедливості, приймаємо свою Конституцію.

1. Основні положення

- 1.1. Ця Конституція є єдиним законом країни.
- 1.2. Ця Конституція покликана забезпечити гармонійний баланс особистих, суспільних і державних інтересів.
- 1.3. Ця Конституція не передбачає жодних інструкцій щодо свого застосування і є законом прямої дії.

2. Громадянин

- 2.1. Громадянин є найвищим носієм влади в країні.
- 2.2. Громадянином є:
  - 2.2.1. Особа, що досягла повноліття на момент набуття чинності цієї Конституції;
  - 2.2.2. Повнолітня особа, батьки якої мають статус громадянина;
  - 2.2.3. Особи без громадянства: в межах квоти, встановленої за рішенням Національних зборів.
- 2.3. Громадянин має гарантоване цією Конституцією право на життя, працю і власність, свободу слова, свободу моралі і свободу пересування, а також на охорону здоров'я, продукти харчування, одяг, житло й освіту в межах поточного соціального мінімуму.
- 2.4. Реалізація громадянином своїх прав і свобод не повинна обмежувати права та свободи інших громадян.

---

¹ Перекладено за джерелом: Маркарян, К. В. Общая теория постиндустриального государства / К. В. Маркарян. – М. : Эдиториал УРСС, 2002. – С. 303–311.

- 2.5. З метою підтримки раціонального і гармонійного балансу між особистими правами громадян, а також їх груповими або суспільними інтересами, громадянами утворюється громадянське співтовариство.
- 2.6. Громадянин є рівноправним співвласником загальнонаціональної власності та держави.
- 2.7. З метою управління своїми частками неподільної національної власності та забезпечення своїх соціально-економічних прав і свобод громадяни утворюють державу.
- 2.8. Обов'язком кожного громадянина є дотримання ним цієї Конституції.

3. Громадянське співтовариство

- 3.1. Громадянське співтовариство є організованою формою існування спільноти громадян, що проживають у країні.
- 3.2. Організаційною основою громадянського співтовариства є адміністративно-територіальний поділ країни.
- 3.3. Політичною основою громадянського співтовариства є гармонійне поєднання принципів прямої і представницької демократії.
- 3.4. Реалізація демократії в громадянському співтоваристві здійснюється через громадянське самоврядування.
- 3.5. Інститутами громадянського самоврядування в громадянському співтоваристві є органи громадського самоврядування.
- 3.6. Основними завданнями органів громадського самоврядування є охорона громадського порядку, контроль за діяльністю соціальних інститутів і засобів масової інформації, а також утримування і облаштування суспільних територій.
- 3.7. Фінансування діяльності органів громадського самоврядування здійснюється за рахунок коштів бюджету громадянського співтовариства.
- 3.8. Громадяни мають право наділяти створювані ними первинні органи громадського самоврядування додатковими функціями.
- 3.9. Фінансування додаткових функцій первинних органів громадського самоврядування здійснюється за рахунок добровільних внесків зацікавлених у них громадян.
- 3.10. Бюджет громадянського співтовариства формується за рахунок коштів, що виділяються з національного бюджету.
- 3.11. Національний бюджет формується за рахунок прибутків від використання національного багатства та за рахунок прибутків від діяльності держави.

- 3.12. Керівники органів громадського самоврядування обираються строком на один рік відкритим голосуванням керівників нижчестоящих органів громадського самоврядування.
- 3.13. Керівники первинних органів громадського самоврядування обираються строком на один рік прямим голосуванням громадян.
- 3.14. Керівники органів громадського самоврядування не є керівниками громадян, що проживають на даних територіях.
- 3.15. Зовнішню безпеку громадян, громадянського співтовариства та держави забезпечує армія.
- 3.16. Армія організована на професійній основі.
- 3.17. До служби в армії можуть залучатися лише громадяни, що мають спеціальну військову освіту.
- 3.18. Верховним головнокомандуючим армії є президент країни.
- 3.19. З метою ефективного захисту від можливої агресії всі громадяни (чоловіки у віці від 16 до 50 років), що не мають протипоказань, є резервістами національної гвардії.
- 3.20. Для підтримки професійного рівня національної гвардії всі резервісти проходять щоквартальні дводенні тренувальні збори без відриву від місця проживання і роботи.
- 3.21. Керівництво національною гвардією здійснює командувач національною гвардією.
- 3.22. Командувач національною гвардією призначається Національними зборами.
- 3.23. В умовах військового стану командувач національною гвардією підпорядковується верховному головнокомандуючому.
- 3.24. Охорону правопорядку забезпечує міліція.
- 3.25. Міліція організована за територіальним принципом і на професійній основі.
- 3.26. До служби в міліції можуть залучатися лише громадяни, що мають спеціальну освіту.
- 3.27. Керівництво територіальними підрозділами міліції здійснюють офіцери, що призначаються місцевими органами самоврядування.
- 3.28. З метою ефективної охорони правопорядку, а також підтримки високого ступеня боєготовності національної гвардії, місцеві сили національної гвардії залучаються до щоденної участі в охороні правопорядку в режимі патрулювання.
- 3.29. Формування суспільно-політичної думки в громадянському співтоваристві є прерогативою суспільних засобів масової інформації.
- 3.30. Суспільні засоби масової інформації фінансуються за кошти суспільного бюджету пропорційно ступеню своєї суспільної популярності.

- 3.31. Заборонено будь-який коментар або аналіз суспільно-політичної інформації приватними засобами масової інформації. У сфері суспільно-політичної інформації приватним засобам масової інформації дозволяється лише констатація фактів суспільно-політичних подій і новин.
- 3.32. Утримування, облаштування і розвиток суспільних територій здійснюються за кошти суспільного бюджету.
- 3.33. Утримування, облаштування і розвиток суспільних територій здійснюються спеціалізованими організаціями, визначеними за підсумками конкурсних змагань.

4. Держава

- 4.1. Держава є економічною організацією суспільства з колективною формою правління, що покликана ефективно регулювати економіку країни та управляти загальнонаціональною власністю громадян.
- 4.2. Держава гарантує громадянам безумовне право на продукти харчування, житло, одяг, освіту та медичне обслуговування в розмірі, який є не меншим поточного прожиткового мінімуму.
- 4.3. Документом, підтверджуючим права громадянина в його відносинах з державою, є державна акція.
- 4.4. Державна акція дає громадянину майнові та немайнові права.
- 4.5. Державна акція буває політичною та економічною.
- 4.6. Державна політична акція надає громадянину право брати участь у формуванні Державної ради, а також право на свою частку державних прибутків.
- 4.7. Державна економічна акція надає громадянину, а також неповнолітньому жителю країни, право на частку державного прибутку.
- 4.8. Право на частку державного прибутку з політичної акції поширюється лише на громадян, що передали її в тимчасове управління тієї або іншої політичної партії.
- 4.9. Частка державного прибутку, що відповідає кожній державній акції, визначається з урахуванням прибутків і збитків держави.
- 4.10. Частка державного прибутку, що відповідає кожній державній акції, не повинна бути меншою за прожитковий мінімум аналогічного періоду.
- 4.11. Кожен неповнолітній житель країни від самого початку володіє однією державною економічною акцією.
- 4.12. Кожен громадянин володіє однією державною економічною акцією та однією державною політичною акцією.
- 4.13. Державні політичні акції відчуженню не підлягають.

- 4.14. Державні політичні акції підлягають передаванню в тимчасове управління політичним партіям.
- 4.15. Передавання громадянином своєї державної політичної акції політичній партії, що найбільше відображає його суспільно-політичні та соціально-економічні погляди, здійснюється через відповідні інститути фондового ринку.
- 4.16. Громадянин має право в будь-який момент передоручити управління своєю державною політичною акцією іншій політичній партії.
- 4.17. Дозволяється купівля-продаж державних економічних акцій.
- 4.18. Купівля-продаж державних економічних акцій здійснюється через фондовий ринок.
- 4.19. Котирування державних економічних акцій є основним макроекономічним індикатором ефективності органів державного управління.
- 4.20. Одна особа і пов'язані з нею особи не можуть володіти більш ніж 0,2 % від загальної кількості державних економічних акцій.
- 4.21. Найвищим органом державного управління є Державна рада.
- 4.22. Державна рада здійснює загальне керівництво державою.
- 4.23. Державна рада у своїй діяльності керується положенням Конституції про Державну раду.
- 4.24. Компетенцією Державної ради є: участь у внесенні доповнень і пояснень до цієї Конституції або в ухваленні нової Конституції держави; визначення кількості, функціонального призначення і кількісного складу комісій Державної ради, обрання їх членів і дострокове припинення їх повноважень; утворення президії Державної ради та припинення її повноважень; визначення поточної кількості державних акцій; розробка, затвердження і зміна положень цієї Конституції про уряд держави, утворення уряду та дострокове припинення його повноважень; утворення Контрольної палати та обрання її членів; затвердження державного бюджету й державного балансу.
- 4.25. Державна рада формується політичними партіями на професійній основі з авторитетних політиків, економістів, юристів і соціологів.
- 4.26. Державна рада формується політичними партіями пропорційно кількості отриманих ними в тимчасове управління державних політичних акцій.
- 4.27. Уточнення кількості державних політичних акцій, що знаходяться в тимчасовому управлінні політичних партій, а також кількості місць, зайнятих ними в Державній раді, здійснюється щорічно.

- 4.28. Керівництво діяльністю Державної ради здійснює голова Державної ради.
- 4.29. Голова Державної ради обирається з членів Державної ради строком на один рік таємним голосуванням членів Державної ради.
- 4.30. Члени Державної ради здійснюють свою діяльність у рамках комісій Державної ради.
- 4.31. Керівництво діяльністю комісії Державної ради здійснює голова комісії Державної ради.
- 4.32. Голова комісії Державної ради обирається строком на один рік із членів комісії Державної ради таємним голосуванням членів комісії Державної ради.
- 4.33. Голови комісій Державної ради входять до складу президії Державної ради.
- 4.34. Президія Державної ради спрямовує діяльність Державної ради.
- 4.35. Керівництво поточною діяльністю держави здійснює уряд.
- 4.36. Уряд у своїй діяльності керується положенням цієї Конституції про уряд держави.
- 4.37. Положення про уряд розробляється і доопрацьовується в профільній комісії Державної ради.
- 4.38. Положення про уряд і зміни в ньому затверджуються Державною радою.
- 4.39. Керівництво діяльністю уряду здійснює голова уряду.
- 4.40. Фінансування діяльності органів державного управління здійснюється за рахунок коштів державного бюджету.
- 4.41. У випадку, якщо частка державного прибутку на кожен державну акцію виявиться меншою за прожитковий мінімум у поточному періоді, до кримінальної відповідальності з утиском у громадянських правах та ізоляцією від суспільства строком на п'ять років притягуються всі члени Державної ради та члени уряду в ранзі міністрів і вище.
- 4.42. Громадяни та юридичні особи-резиденти звільнені від податків.
- 4.43. Держава є власником 26 % привілейованих акцій будь-якої юридичної особи – резидента без права голосу в її управлінні.
- 4.44. Всі юридичні особи – резиденти, які сплачують державі 26 % створеної ними доданої вартості.
- 4.45. У разі відсутності в юридичної особи – резидента доданої вартості, вона сплачує державі 10 % від вартості здійснених нею за звітний період витрат, а 26 % її привілейованих акцій, що знаходяться у власності держави, трансформуються в 26 % звичайних акцій

цієї юридичної особи-резидента з наданням державі права голосу в її управлінні.

4.46. Управління державними пакетами акцій, що знаходяться в юридичних осіб – резидентів, здійснюють державні повірені.

5. Суд

- 5.1. Суд є системою правових інститутів, покликаних забезпечити безумовне виконання норм цієї Конституції.
- 5.2. Судова система є триединою системою конституційного, цивільного та арбітражного судів.
- 5.3. Конституційний суд здійснює єдино правильне тлумачення цієї Конституції.
- 5.4. Цивільний суд здійснює юридичний захист законних прав і свобод громадян.
- 5.5. До компетенції цивільних судів належать будь-які спори, однією зі сторін яких є громадяни.
- 5.6. Арбітражний суд визначає істину в спорах юридичних осіб.
- 5.7. Цивільні та арбітражні суди організовані за територіальним принципом.
- 5.8. Рішення судді є остаточним і оскарженню не підлягає.
- 5.9. Судді рекомендуються своїми попередниками і працюють довічно.
- 5.10. Фінансування судової системи здійснюється за кошти національного бюджету у вигляді 0,? % його витратної частини.
- 5.11. У своїй діяльності суди керуються положенням про суди цієї Конституції.

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ (УКРАЇНИ – УКРАЇНІЇ – РУСИНІЇ). АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ВАРІАНТ²

МИ, УКРАЇНСЬКІ ГРОМАДЯНИ, Виражаючи волю українського народу, тисячолітні традиції розвитку культури і державотворення на українській території,

Будучи правонаступниками трипільської культури, слов'янської культури та Русі з Київським центром,

Поважаючи світогляд та вірування своїх предків,

Прагнучи забезпечити невід'ємні права та свободи людини,

Шануючи етнічні права всіх народів, які проживають на українській території,

**Затверджуємо на референдумі цю Конституцію
як Верховний Закон нашої країни**

РОЗДІЛ І. ПРАВА І СВОБОДИ НАРОДУ ТА ГАРАНТІЇ ЇХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Глава 1. Основні права та свободи

Стаття 1

1. В УНР (Україні) проголошується, гарантується і береться під захист вся повнота передбачених цією Конституцією та іншими українськими законами прав і свобод людини, громадянина, української нації та інших націй і народів, які проживають на її території.

2. Права і свободи людини, громадянина та інших груп населення відповідають Загальній декларації прав людини, Європейській конвенції з прав людини, іншим міжнародним актам про громадянські, політичні, економічні, соціальні, культурні права та зобов'язання нашої суверенної держави.

3. Система основних прав і свобод людини в Україні передбачається в загальноукраїнській Декларації основних прав і свобод людини та громадянина, яка є складовою частиною цієї Конституції.

---

² Подається за джерелом: Малишко, М. І. Конституція Української Народної Республіки (України – Українії – Русинії). Альтернативний і перспективний народний варіант. Проект / М. І. Малишко. – К., 2003. – 24 с.

Стаття 2

1. Народ є носієм суверенітету та єдиним джерелом влади, яка належить йому у всій повноті на території країни. Народ має виключне право приймати Конституцію країни та інші найважливіші конституційні акти Республіки, обирати і в будь-який час зміщувати будь-яких посадових осіб та переобирані ним органи.

2. Всі органи державної влади та посадові особи повинні служити народу й забезпечувати захист прав, свобод і законних інтересів людини, громадянина та інших груп населення як найвищих загальнолюдських цінностей.

3. Ніякі державні органи, політичні партії, інші громадські об'єднання, угруповання людей чи окремі посадові особи не можуть привласнювати владу або перевищувати надані їм права.

4. Узурпація влади визнається найтяжчим злочином проти людства та карається законом.

Стаття 3

Народи, які проживають на українській території, мають право на свою суверенну волю і своє право на самовизначення, які здійснюються відповідно до загальноновизнаних міжнародних норм і правил.

Стаття 4

Народ України становлять жителі всіх національностей, які мають всі загальноновизнані права та свободи людини та громадянина, гарантовані Конституцією та українськими законами.

Стаття 5

1. Держава забезпечує консолідацію та розвиток української нації, її історичної свідомості та традицій на всій українській території.

2. Держава сприяє задоволенню національно-культурних, мовних та інших потреб українців, що проживають за межами держави.

Стаття 6

Держава сприяє розвитку етнічної, мовної, релігійної та культурної самобутності всіх націй і народностей, які проживають на українській території.

Стаття 7

1. Кожна людина з дня народження володіє природними, невід'ємними і недоторканими правами та свободами. Вони проголошуються і забезпечуються Конституцією та іншими законами країни, є найвищою соціальною цінністю, мають пряму дію та обов'язкові до виконання всіма державними органами, політичними партіями, громадськими організаціями, посадовими особами та громадянами.

2. Здійснення прав і свобод не повинно суперечити правам і свободам інших осіб.

3. Всі права і свободи, які закріплені в цій Конституції, підлягають захисту в судовому порядку.

4. Українські громадяни мають право чинити опір будь-яким діям, які порушують права народу, людини та громадянина, що встановлені цією Конституцією та українськими законами.

Стаття 8

1. Всі особи, які проживають у країні, є рівними перед законом у своїх правах і свободах. Вони мають рівне право на користування ними та їх захист у повному обсязі незалежно від національного або соціального походження, статі, раси, мови, політичних, релігійних чи інших переконань, роду і характеру занять, місця проживання, майнового стану та інших обставин.

2. Ніякі окремі особи, соціальні верстви та групи населення не можуть користуватися привілеями та пільгами, які суперечать закону та принципу соціальної справедливості.

3. Кожній людині забезпечується право на збереження та захист своєї національної належності, етнічної, культурної, мовної і релігійної самобутності.

4. Пряме чи побічне обмеження прав або встановлення переваг залежно від расової та національної приналежності забороняється.

Стаття 9

Основні права та свободи людини і громадянина закріплюються в цій Конституції і ніким не можуть бути обмежені.

Стаття 10

1. У країні встановлюється і діє єдине громадянство, на яке має право кожна людина незалежно від народження та походження. Жодна людина не може бути позбавлена громадянства країни, права на його набуття, зміни або на вихід із громадянства.

2. Порядок набуття громадянства країни визначається законом про громадянство, міжнародними договорами та окремими угодами з іншими країнами.

Стаття 11

1. Громадянину країни держава забезпечує захист і заступництво у своїй країні та за її межами. Він не може бути виданий іноземній державі, за винятком випадків, передбачених міжнародними угодами.

2. Кожний український громадянин в інших країнах має ті права й обов'язки, які передбачені відповідними договорами й домовленостями з цією країною та її національним законодавством.

Стаття 12

1. Особам без громадянства та іноземним громадам, які проживають або перебувають на українській території, забезпечуються всі передбачені законодавством і міжнародними угодами права й свободи відповідно до норм міжнародного права.

2. Українським законодавством встановлюється правовий статус біженців, а також порядок надання політичного притулку особам без громадянства та іноземним громадянам.

Стаття 13

1. Кожна людина має право на життя, на ім'я та визначення своєї національної належності, на повагу до її честі і гідності, на свободу та особисту недоторканність.

2. Кожному гарантується свобода слова й думки, свобода совісті та релігії, свобода розповсюдження інформації.

3. Кожному гарантується недоторканність його особистого життя, житла, садиби та інших володінь, таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції.

Стаття 14

1. Громадяни України мають право брати участь в управлінні справами суспільства і держави як безпосередньо, так і через вільно обраних ними представників.

2. Кожний має право на об'єднання з іншими, в тому числі в політичні та профспілкові, для здійснення захисту своїх прав і свобод, задоволення інших інтересів.

3. Українські громадяни мають право на петиції, звернення до державних органів і посадових осіб.

4. Визнається і гарантується право кожної людини на збори, мітинги, походи та демонстрації, свободу пересувань і вибір місця проживання.

Стаття 15

1. Кожний має право бути власником та займатися підприємницькою діяльністю.

2. Кожна людина має право на екологічно безпечне для життя довкілля, якісні й безпечні продукти харчування та предмети побуту.

3. Кожний має право на приватну власність на окремі види природних ресурсів, на екологічну інформацію й освіту, на компенсацію за екологічну шкоду та збитки.

Стаття 16

1. Кожна людина має право на працю та безпечні її умови, на страйк, на відпочинок, на матеріальне забезпечення в старості та в разі втрати працездатності.

2. Кожний має право на житло та на охорону здоров'я.

3. Кожний має право на освіту, свободу творчості, на користування досягненнями науки і культури.

4. Держава забезпечує охорону та захист сім'ї, материнства і дитинства.

Глава 2. Гарантії прав і свобод

Стаття 17

1. Здійснення прав і свобод українськими громадянами, особами без громадянства та громадянами інших країн, які перебувають на її території, невід'ємне від виконання ними обов'язків, встановлених законами Республіки.

2. Конституція УНР та інші закони Української суверенної держави повинні неухильно виконуватися всіма проживаючими на її території без будь-якого винятку.

3. Кожна людина, яка перебуває на українській території, зобов'язана поважати права та свободи, честь, національну гідність і законні інтереси інших осіб.

4. Українські громадяни зобов'язані захищати Українську Народну Республіку, охороняти природу та культурні цінності, сплачувати податки та виконувати інші обов'язки, які передбачені законами.

Стаття 18

1. Держава забезпечує право кожного знати свої права, свободи й обов'язки, передбачені законами. З цією метою державні органи публікують і роблять доступними для кожного всі закони та інші нормативні акти.

2. Неопубліковані закони та інші нормативні акти не є чинними і не підлягають виконанню та застосуванню.

3. Ніхто не зобов'язаний виконувати рішення, розпорядження чи накази незаконного характеру навіть в умовах надзвичайного або воєнного стану.

4. За прийняття і виконання незаконних рішень, розпоряджень чи наказів настає юридична відповідальність.

Стаття 19

1. Закон, який встановлює або посилює відповідальність особи, зворотної сили не має. Він набирає чинності тільки після його опублікування у встановленому порядку.

2. Ніхто не може нести відповідальність за діяння, які на час їх вчинення не визнавалися законом правопорушенням.

3. Якщо після вчинення правопорушення відповідальність за нього скасована чи пом'якшена новим законом, застосовується новий закон.

Стаття 20

1. Кожний має право на рівний захист законом.

2. Кожний має право самотійно або за допомогою інших осіб захищати свої права й свободи всіма, не забороненими законом, способами, у тому числі зверненням до суду.

3. Усі права й свободи людини і громадянина при їх зверненні захищаються незалежним, справедливим і неупередженим судом. Судовий захист прав і свобод людини гарантується кожному.

4. Кожний має право на відшкодування за рахунок держави матеріальної і моральної шкоди, заподіяної незаконними діями державних органів та їх посадових осіб при виконанні ними службових обов'язків.

Стаття 21

Скасування чи погіршення встановлених цією Конституцією основних прав і свобод народу, людини та громадянина забороняється. Можливе розширення прав і свобод або тільки тимчасове їх обмеження у виняткових випадках у зв'язку з введенням надзвичайного чи воєнного стану на підставах, у межах і порядку, встановлених цією Конституцією.

Стаття 22

1. Контроль за виконанням і здійсненням прав і свобод народу, людини та громадянина покладається на Народного правозахисника України, який призначається українською Верховною Радою (Парламентом).

2. Повноваження Народного правозахисника України визначаються законом.

РОЗДІЛ II. НАРОДОВЛАДДЯ

Стаття 23

1. Влада українського народу (демократія, народовладдя) здійснюється народом і громадянами на всій території безпосередньо або шляхом надання депутатам та іншим посадовим особам відповідних повноважень для здійснення функцій державної влади.

2. Безпосереднє народовладдя здійснюється прийняттям законів та інших рішень з найважливіших питань загальнодержавного життя (всеукраїнським референдумом), а також шляхом проведення консультативного референдуму, опитування громадської думки, народного обговорення найважливіших питань державного життя, здійснення народних законодавчих ініціатив та інших форм безпосередньої демократії.

Стаття 24

1. Всенародне голосування (всеукраїнський референдум) призначається українською Верховною Радою (Парламентом) за власною ініціативою, за ініціативою народних депутатів або за вимогою громадян (за народною ініціативою). Всенародне голосування за народною ініціативою з будь-якого питання проголошується за вимогою не менш ніж одного мільйона українських громадян, які мають виборче право (право голосу) та зібрали підписи у більшості областей (земель) України.

2. Виключно всенародним голосуванням (всеукраїнським референдумом) вирішуються питання про реалізацію права народів, націй і народностей на самовизначення, про прийняття Конституції, її зміни і доповнення, зміни території, адміністративно-територіального поділу на рівні області і землі) та надання їм відповідного статусу, вступу до державних і міжнародних союзів чи інших утворень та виходу з них.

3. Закони та інші рішення, що прийняті народним опитуванням (референдумом), не потребують будь-якого затвердження державними органами і можуть бути скасовані або змінені також народним голосуванням (референдумом). У виняткових випадках змінити або скасувати закони, інші рішення, прийняті референдумом, можуть також відповідні ради народних депутатів більшістю (не менш як дві третини від загальної кількості) з обов'язковим наступним винесенням цих питань на народне голосування (референдуми) у шестимісячний термін після цього.

4. Закони чи інші рішення, які прийняті всенародним голосуванням (референдумом), мають вищу юридичну силу стосовно законодавчих та інших актів, які приймаються органами державної влади або місцевого самоврядування.

Стаття 25

1. Народна законодавча ініціатива здійснюється шляхом подання до української Верховної Ради (Парламенту) законопроектів чи законодавчих пропозицій, які підтвержені підписами не менше 100 тисяч українських громадян, які мають виборчі права (право голосу).

2. Законопроекти про зміни і доповнення до цієї Конституції мають бути підтверджені підписами не менш 500 тисяч українських громадян, які мають право голосу.

Стаття 26

1. Вибори до органів державної влади та місцевого самоврядування проводяться на основі принципів загального, рівного і прямого виборчого права при вільному і таємному голосуванні.

2. Право голосу мають українські громадяни, яким на день виборів виповнилося 18 років.

3. Права голосу не мають українські громадяни, визнані судом недієздатними, а також особи, які знаходяться за рішенням суду в місцях позбавлення волі.

4. Брати участь у виборах є правом і моральним обов'язком українських громадян.

Стаття 27

1. Загальність виборів, вимоги до кандидатів у народні депутати та голів місцевих рад, інші вимоги про порядок проведення виборів і виборчих кампаній встановлюються у виборчому законодавстві (Виборчому кодексі).

2. Виборчі кампанії проводяться на основі широкої гласності, свободи агітації, рівності можливостей для кандидатів та інших учасників (суб'єктів) виборів, а також здійснення контролю за законністю їх проведення з боку громадськості.

3. Всі спори під час проведення виборів розглядаються в судовому порядку.

Стаття 28

1. Громадяни УНР мають право в будь-який час поставити питання про звіт обраних ними органів і посадових осіб, а також висловити їм недовіру та вимагати відставки.

2. У разі необхідності за вимогою громадян УНР проводиться голосування з питання про відставку депутатів та ряду інших посадових осіб у порядку, встановленому законодавством.

РОЗДІЛ III. ОСНОВИ КОНСТИТУЦІЙНОГО УСТРОЮ

Глава 3. Державний устрій

Стаття 29

УНР (Українія) є суверенною (незалежною), демократичною, соціальною, світською республікою і входить як складова частина до міжнародного співтовариства.

Стаття 30

1. УНР (Українія) є унітарною соціальною та правовою державою.
2. Державний устрій УНР (Українії) ґрунтується на визнанні прав і основних свобод людини, громадянина та народу, їх безпеки і недоторканності найвищою соціальною цінністю.
3. Визнання, забезпечення та захист прав і свобод людини, громадянина та народу є головним і першочерговим обов'язком держави, її органів та посадових осіб (державних службовців).

Стаття 31

1. Державна влада в УНР (Українії) здійснюється уповноваженими народом органами та посадовими особами за принципам розподілу її функцій на законодавчу, виконавчу, судову та контрольно-наглядову.
2. Держава відповідальна перед народом і суспільством за свою діяльність.
3. Всі державні органи підзвітні та підконтрольні народу.
4. Місцеве самоврядування гарантується і здійснюється Конституцією та українськими законами, якими встановлюються принципи його взаємодії з державними органами.

Стаття 32

В УНР (Українії) встановлюється принцип верховенства закону, на якому ґрунтується ця Конституція та інші законодавчі акти.

Стаття 33

В УВР (Українії) визнається, що громадяни діють за принципом: дозволено здійснювати все, що не заборонено законом, а державні органи та їх посадові особи (державні службовці) здійснюють свої повноваження за принципом: дозволено лише те, що передбачено законом і не порушує прав і свобод людини, громадянина та народу.

Глава 4. Суспільний устрій

Стаття 34

1. Суспільний устрій в УНР (Україні) ґрунтується на засадах економічної, політичної та ідеологічної багатоманітності.
2. В УНР (Україні) встановлюється, існує та гарантується рівність і захист усіх форм власності, в тому числі таких основних її форм, як загальнонародна (державна), колективна, комунальна і приватна, а також різні види господарювання та соціальна спрямованість економіки.
3. Основою політичної системи є держава в основі її органів влади. В УНР (Україні) встановлюється і гарантується рівність політичних партій, їх об'єднань і трудових колективів, інших громадських організацій з їх участю у вирішенні державних і громадських справ.

4. Жодна ідеологія не може визнаватися державною, не повинна обмежувати чи зневажати права та свободи, погляди та переконання інших осіб.

Стаття 35

Громадяни УНР та їх об'єднання мають право чинити опір і перепони будь-кому, хто має намір або здійснює спробу насильницької зміни встановлених цією Конституцією прав народу, людини та громадянина, народовладдя, конституційного устрою та територіальної цілісності УНР (України).

Стаття 36

УНР (Українія) визнає пріоритет загальнолюдських цінностей і дотримується загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права.

Міжнародні договори та угоди, схвалені та ратифіковані УНР, мають обов'язковий характер і повинні знаходити своє відображення в чинному українському законодавстві.

РОЗДІЛ IV. ПАРЛАМЕНТ (ВЕРХОВНА РАДА)

Стаття 37

1. Парламент (Верховна Рада) УНР (України) є єдиним органом законодавчої влади на українській території.

2. Парламент УНР (України) складається з народних депутатів, які обираються українськими громадянами терміном на 4 роки на основі загального, прямого, рівного виборчого права при таємному голосуванні.

3. Депутатом може бути український громадянин (громадянин УНР) не молодший 21 року на день виборів, який має право голосу та проживає на території УНР протягом останніх п'яти років.

4. Народні депутати УНР (України) працюють на постійній основі. Поєднання депутатських повноважень з будь-якою іншою роботою, крім викладацької, наукової та іншої творчої роботи, в робочий час забороняється.

Стаття 38

1. Верховна Рада УНР правомочна розглядати будь-яке питання, що не входить, згідно з цією Конституцією, до повноважень інших органів державної влади, а також не таким, що вирішується виключно всеукраїнським референдумом.

2. До виключної компетенції Верховної Ради УНР належить:

- а) прийняття законодавчих актів;*
- б) визнання всеукраїнського референдуму;*

- в) затвердження державного бюджету, звіту та контроль за його виконанням;*
- г) ратифікація і денонсація міжнародних договорів України;*
- д) призначення, затвердження чи обрання на посади, а також звільнення з посади осіб у випадках, передбачених Конституцією УНР;*
- е) призначення виборів народних депутатів УНР, виборів депутатів та голів місцевих рад;*
- є) призначення членів Центральної виборчої комісії;*
- ж) вибори Глави держави (Гетьмана України);*
- з) прийняття рішень за депутатськими запитами, заслуховування відповідей;*
- и) проведення парламентських слухань і розслідувань;*
- і) здійснення парламентського контролю у формах і межах, передбачених Конституцією УНР.*

Стаття 39

1. Верховна Рада УНР (України) працює сесійно.
2. Верховна Рада УНР приймає закони та інші нормативні акти, які набирають чинності після десяти днів з дня їх опублікування, якщо інше не передбачено самим законом.
3. Порядок роботи Парламенту визначається Регламентом Верховної Ради УНР, який має силу закону, та іншими актами, виданими на підставі цієї Конституції УНР.

Стаття 40

1. Верховна Рада УНР обирає зі свого складу Голову та його заступників.
2. Голова Верховної Ради УНР:
  - а) веде засідання Верховної Ради УНР;*
  - б) здійснює загальне керівництво підготовкою питань, які підлягають розгляду на сесії;*
  - в) підписує акти, які приймає Верховна Рада;*
  - г) представляє Парламент у зносинах з іншими органами;*
  - д) формує Секретаріат та інші робочі органи Верховної Ради;*
  - е) здійснює інші повноваження, які передбачені Конституцією, Регламентом та за дорученням Парламенту.*

Стаття 41

1. Верховна Рада УНР обирає з народних депутатів УНР постійні комісії для проведення законопроектних робіт, попереднього розгляду питань, які віднесені до її повноважень.

2. Верховна Рада УНР може створювати, коли визнає за необхідне, слідчі, ревізійні та інші комісії з будь-якого питання і визначати їх повноваження.

3. Всі державні та інші органи і службові особи зобов'язані виконувати вимоги парламентських комісій і надавати їм необхідні документи та матеріали.

4. Рекомендації парламентських комісій обов'язкові для розгляду державними та іншими органами, установами та організаціями, які повинні вживати необхідних заходів і повідомляти про це комісії у встановлений ними строк.

Стаття 42

1. Народні депутати УНР є повноважними представниками народу в державних органах. У своїй діяльності вони керуються загальнонародними інтересами, враховують запити населення виборчого округу, звітують перед ним про свою роботу.

2. Народні депутати УНР наділяються належними повноваженнями, які передбачені законом про статус народного депутата УНР.

3. Недоторканність народних депутатів УНР та інші гарантії депутатської діяльності забезпечуються законом.

4. Народний депутат УНР, який не виправдав довір'я виборців, може бути в будь-який час відкликаний за рішенням більшості виборців у встановленому порядку.

Стаття 43

Право законодавчої ініціативи мають народні депутати УНР, їх формування у Верховній Раді УНР, Народний правозахисник України.

РОЗДІЛ V. ГЛАВА ДЕРЖАВИ (ГЕТЬМАН УНР)

Стаття 44

Глава держави (Гетьман УНР) є вищою посадовою особою, яка представляє націю і державу у внутрішніх і зовнішніх міжнародних відносинах.

Стаття 45

Глава держави має такі повноваження:

- а) представляє Українію в міжнародних відносинах;*
- б) приймає рішення про визнання інших держав;*
- в) укладає міжнародні договори й угоди, подає їх на ратифікацію Верховній Раді УНР;*

- г) нагороджує державними нагородами УНР, присвоює почесні звання;
- д) промульгує та оприлюднює законодавчі акти Парламенту;
- е) користується правом відкладального вето;
- є) здійснює інші повноваження, визначені цією Конституцією УНР окремим законом про Главу держави.

Стаття 46

1. Глава обирається Верховною Радою УНР строком на чотири роки.

2. Главою держави може бути громадянин УНР не молодший 40-річного віку, який постійно проживає на українській території не менше десяти останніх років, володіє державною мовою і має належний стан здоров'я.

3. Глава держави обирається з народних депутатів УНР більшістю голосів таємним голосуванням.

Стаття 47

1. Глава держави вступає на пост з часу складання присяги на вірність служінню народу.

2. Глава держави може бути усунений з посади в порядку особливої процедури (імпічмент).

3. Главі держави забороняється покидати територію Республіки без згоди Парламенту або постійних комісій у міжсесійний період.

Стаття 48

1. На час виконання повноважень Глава держави користується гарантіями, які надаються народним депутатам УНР.

2. У разі дострокового припинення повноважень Глави держави або відсутності його на українській території ці повноваження за рішенням Парламенту України здійснює Голова Верховної Ради УНР або його заступник.

РОЗДІЛ VI. УРЯД (РАДА МІНІСТРІВ) ТА ІНШІ ОРГАНИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Стаття 49

1. Уряд (Рада Міністрів) УНР є центральним органом державної виконавчої влади УНР.

2. Уряд УНР утворюється на строк повноважень Парламенту УНР у складі Голови, заступників Голови та державних міністрів.

3. Уряд УНР відповідальний і підзвітний Парламенту УНР, який може прийняти в будь-який час його відставку.

Стаття 50

1. Уряд УНР здійснює свою діяльність з питань державного управління країною виключно на підставі Конституції та законів України.

2. Уряд УНР у межах наданих йому повноважень:

- а) забезпечує неухильне виконання Конституції та українських законів;*
- б) вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини, громадянина та народів;*
- в) здійснює державне регулювання економічного та соціального розвитку УНР;*
- г) забезпечує виконання і розробку державного бюджету, проведення фінансової, грошової, цінової, податкової політики, а також розробляє і здійснює державні програми в інших галузях економічного та соціального розвитку УНР;*
- д) спрямовує, координує і контролює діяльність міністерств і відомств України, інших органів державної виконавчої влади УНР та її адміністративно-територіальних одиниць;*
- е) здійснює інші повноваження, визначені в цій Конституції та українських законах (законах УНР) і передбачені міжнародними договорами й угодами.*

Стаття 51

1. Повноваження і структура Уряду УНР визначаються цією Конституцією УНР, законом про Уряд УНР та іншими законами.

2. Уряд УНР видає постанови та розпорядження, які є обов'язковими для виконання на території України, та забезпечує їх виконання.

Стаття 52

1. Міністерства, відомства та інші органи державної виконавчої влади здійснюють керівництво відповідними галузями та сферами управління.

2. Закон встановлює кількість міністерств, їх назву й повноваження.

3. Державними міністрами можуть бути громадяни УНР віком не менше 35 років, які постійно проживають в Україні понад п'ять років і мають відповідну освіту та фах.

4. Усі посади в Уряді УНР, у центральних і місцевих органах державної виконавчої влади, які пов'язані з виконанням державних функцій, обіймаються державними службовцями, які здійснюють свої повноваження тільки на підставі закону про державну службу та інших законів.

Стаття 53

1. Виконавчими та розпорядчими органами на місцях є відповідні виконавчі комітети (державні адміністрації).

2. Очолюють виконавчі комітети на місцях голови місцевих рад народних депутатів, які підпорядковуються в питаннях здійснення державної влади відповідним вищестоящим органам.

3. Структура та повноваження органів у сфері державної виконавчої влади визначаються законом.

РОЗДІЛ VII. СУДОВА І ПРОКУРОРСЬКА СИСТЕМИ

Глава 5. Судоустрій, правосуддя, судочинство

Стаття 54

1. Судову систему УНР складають Український Конституційний Суд та загальні суди, які створюються за територіальним та галузевим принципом (за принципом територіальності та спеціалізації).

2. Створення надзвичайних і особливих судів та позасудових органів, наділених судовою владою, забороняється.

3. Судова система, правовий статус судів і суддів, а також порядок організації їх діяльності визначаються окремими українськими законами.

Стаття 55

1. Правосуддя здійснюється виключно судами у формах конституційного, цивільного, господарського, адміністративного та кримінального судочинства. Присвоєння чи делегування функцій правосуддя будь-яким іншим органам чи посадовим особам забороняється.

2. Правосуддя всіма судами здійснюється від імені держави.

3. При здійсненні правосуддя судді незалежні і підпорядковуються тільки цій Конституції та українським законам.

4. Правосуддя здійснюється суддею одноосібно, колегіально чи судом присяжних.

5. Підсудність справ суду, порядок визначення і залучення присяжних чи народних засідателів для здійснення правосуддя визначаються законом УНР.

6. Матеріальна та моральна шкода, яка завдана внаслідок незаконних дій судових чи інших правоохоронних органів, повинна бути відшкодована державою в установленому порядку.

Стаття 56

Правосуддя і судочинство у всіх судах повинні здійснюватися відповідно до встановлених принципів і засад:

- а) рівності і рівноправності всіх учасників (сторін) перед судом і законом;*
- б) гласності та відкритості розгляду судових справ. Судове рішення оголошується публічно;*
- в) змагальності сторін і рівності у представленні суду доказів;*
- г) здійснення судочинства державною мовою, а також іншою мовою, прийнятною для більшості населення даної місцевості;*
- д) розгляду справи тільки в тому суді, який визначений законодавством;*
- е) можливості оскарження будь-якого судового рішення;*
- є) обов'язковості для всіх органів, посадових осіб і громадян судових рішень, які набрали чинності. Такі рішення підлягають виконанню на всій території УНР.*

Стаття 57

1. Судді є незмінювані і займають посади довічно, крім випадків, спеціально встановлених у законодавстві.

2. Судді не можуть бути членами політичних партій та інших об'єднань громадян, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової чи викладацької.

3. Недоторканність суддів гарантується законом. Суддя може бути притягнутий до кримінальної, адміністративної чи іншої юридичної відповідальності тільки у передбачених законом порядку та випадках.

4. Держава забезпечує належні матеріальні та інші умови судів і суддів. У державному бюджеті видатки на утримання судових органів визначаються окремо і не можуть зменшуватися до кінця відповідного року.

Глава 6. Український Конституційний Суд (УКС)

Стаття 58

1. Український Конституційний Суд (УКС) створюється для правового забезпечення народовладдя, прав і свобод людини, конституційного устрою та відповідності (конституційності) законів та інших правових актів Конституції УНР.

2. Український Конституційний Суд входить до судової системи УНР, але він має особливий статус і діє незалежно від органів законодавчої, виконавчої влади та від інших судових органів УНР.

Стаття 59

1. Український Конституційний Суд складається з 15 суддів, які обираються Парламентом УНР строком на 10 років без права на повторне обрання.

2. Суддею УКС може бути громадянин УНР віком не менше сорока років, який має виборчі права (право голосу), вищу юридичну освіту та стаж роботи в галузі права не менше десяти років.

3. Після обрання судді УКС приймають присягу.

4. Правовий статус суддів УКС визначається спеціальним законом.

Стаття 60

1. Рішення УКС приймаються колегіально, більшістю голосів, при двох третинах його складу.

2. Порядок розгляду справ і прийняття рішень регулюються спеціальним законом про конституційне судочинство.

3. Рішення УКС є остаточним і оскарженню не підлягає. Воно може бути переглянуте тільки самим Конституційним Судом за вимогою не менше половини його членів.

4. Рішення УКС є обов'язковим для виконання на українській території.

Стаття 61

1. Закони та інші правові акти або дії органів і посадових осіб, які визнані УКС неконституційними, вважаються не чинними з дня їх видання чи введення в дію.

2. За невиконання рішень УКС у законодавстві передбачаються кримінальна, адміністративна та інші види юридичної відповідальності.

Глава 7. Прокуратура

Стаття 62

1. Вищий нагляд за дотриманням законності та правопорядку в УНР, а також підтримання державного обвинувачення і захисту державних інтересів у судах та інших органах здійснюється Генеральним прокурором УНР та підпорядкованими йому прокурорами.

2. У здійсненні своїх повноважень органи прокуратури є незалежними від будь-яких органів і посадових осіб і керуються виключно цією Конституцією та законами УНР.

Стаття 63

1. Органи прокуратури становлять єдину централізовану систему, яку очолює Генеральний прокурор УНР, з підпорядкуванням нижчестоящих прокурорів вищестоящим.

2. Діяльність прокуратури підконтрольна Верховній Раді УНР та утворюваним нею для цієї мети органам.

Стаття 64

Повноваження прокурорів, організація, засади й порядок діяльності прокуратури визначаються Конституцією УНР, Законом УНР про прокуратуру та іншими законодавчими актами.

РОЗДІЛ VI. ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ УСТРІЙ

Стаття 65

1. Територія УНР є єдиною, неподільною, недоторканою і цілісною. Будь-які зміни території і державного кордону без згоди українського народу забороняються.

2. На всій території УНР забезпечується верховенство законів Республіки.

Глава 8. Автономна Республіка Крим (Крим)

Стаття 66

Республіка Крим (Крим) є автономно-територіальним формуванням у складі УНР, має свою Конституцію, законодавство та органи державної влади.

Стаття 67

Конституція Криму приймається її Верховною Радою і набирає чинності тільки після її схвалення (узгодження) Верховною Радою УНР.

Стаття 68

1. Автономна Республіка Крим в особі її державних органів і посадових осіб самостійно здійснює на своїй території всі повноваження, крім тих, які становлять виняткову компетенцію органів державної влади УНР.

2. Правовий статус Автономної Республіки Крим визначається Конституцією та окремими законами УНР з цих питань.

Глава 9. Адміністративно-територіальний устрій

Стаття 69

Систему адміністративно-територіального устрою УНР становлять Автономна Республіка Крим, області (землі), райони, міста, села та селища.

Стаття 70

В УНР є такі області (землі):

(Питання про адміністративно-територіальний поділ на області (землі) та їх зміна вирішуються всеукраїнським референдумом).

Стаття 71

Визначення і зміни внутрішнього обласного (земельного), районного поділу та вирішення інших питань адміністративно-територіального устрою та визначення їх статусу визначаються окремими законодавчими актами.

РОЗДІЛ ІХ. МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Стаття 72

1. Місцеве самоврядування здійснюється населенням як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування та їх виконавчі органи.

2. Безпосередньо населенням вирішуються питання місцевого значення голосуванням (на місцевих референдумах), на сходках та в інших, не заборонених законом формах.

3. Органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень вирішують усі питання місцевого значення, виходячи з інтересів населення, яке проживає на відповідній території, та загальнодержавних інтересів.

Стаття 73

1. Органами місцевого самоврядування є ради народних депутатів відповідних населених пунктів (міст, сіл, селищ) і територіальних одиниць (земель, районів та ін.).

2. Очолюють органи місцевого самоврядування голови відповідних рад народних депутатів, які обираються населенням безпосередньо.

3. Порядок формування органів місцевого самоврядування, обрання голів місцевих рад народних депутатів та їх повноваження визначаються законом.

Стаття 74

1. Органам місцевого самоврядування можуть делегуватися законом або відповідним договором окремі повноваження державної влади з відповідним забезпеченням їх виконання.

2. При здійсненні таких повноважень державної влади органи місцевого самоврядування підконтрольні та підзвітні з цих питань відповідним державним органам.

Стаття 75

1. Органи місцевого самоврядування з наданих їм повноважень ухвалюють рішення, які є обов'язковими для виконання на відповідній території.

2. У разі невідповідності рішень органів місцевого самоврядування закону вони можуть бути скасовані в установленому законом порядку.

3. Права місцевого самоврядування забезпечуються державою та її органами в судовому порядку.

РОЗДІЛ X. НАЦІОНАЛЬНА ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА І ПРАВОПОРЯДОК

Стаття 76

Забезпечення національної безпеки, державного суверенітету, територіальної цілісності та народовладдя полягає у здійсненні політичних, екологічних, воєнних, соціальних і правових заходів спеціально уповноваженими на те Конституцією та українськими законами державними органами та формуваннями.

Глава 10. Оборона країни та правопорядок

Стаття 77

1. Вищим державним органом колективного керівництва питаннями оборони та безпеки УНР є Рада національної оборони, яку утворює Верховна Рада УНР.

2. Збройні сили УНР є гарантом державного суверенітету та призначені для збройного захисту незалежності, територіальної цілісності та недоторканності УНР. Вони будуються за принципом оборонної достатності і не можуть використовуватися для інших цілей, крім оборони країни.

3. Кількісний склад і повноваження Збройних сил УНР визначаються Парламентом.

Стаття 78

1. Забезпечення недоторканності державного кордону УНР на суші, морі, річках, озерах та інших водоймах УНР, а також охорона економічної зони УНР покладаються на прикордонні війська УНР.

2. Захист митної території і митного кордону УНР, які збігаються з державними кордонами, покладаються на державні митні органи УНР.

3. Діяльність прикордонних військ і митних органів спрямовується Урядом Республіки і здійснюється на підставі закону.

Стаття 79

Забезпечення державної безпеки УНР здійснює спеціальний державний правоохоронний орган – Служба безпеки УНР, яка захищає державний суверенітет, конституційний лад, територіальну цілісність, економічний, науково-технічний і оборонний потенціал УНР, законні інтереси держави та права громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб.

2. Органи Служби безпеки виконують тільки ті повноваження, перелік яких передбачається цією Конституцією та українськими законами.

3. Структура і повноваження органів Служби безпеки УНР визначаються законами.

Стаття 80

1. Забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх життя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів, охорона власності, навколишнього середовища, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань покладаються на органи внутрішніх справ (міліцію) УНР, які є державним озброєним органом виконавчої влади.

2. Повноваження і діяльність органів міліції здійснюються тільки в межах і порядку, встановлених законом.

Стаття 81

Розробка і здійснення державної правової політики покладається на органи юстиції України, які відповідальні за забезпечення населення правовою інформацією, правовим обслуговуванням і правовою освітою.

Стаття 82

1. Сприяти захисту прав, свобод і представляти законні інтереси громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства (іноземців), юридичних осіб, а також надавати їм іншу юридичну допомогу покликана адвокатура, яка є професійним добровільним громадським об'єднанням юристів.

2. Адвокатура України здійснює свою діяльність на принципах верховенства закону, незалежності, демократизму, гуманізму і конфіденційності (адвокатської таємниці). Втручання в адвокатську діяльність будь-кого забороняється.

3. Діяльність адвокатури, правовий статус адвоката та гарантії адвокатської діяльності регулюються цією Конституцією та українськими законами.

Глава 11. Надзвичайний і воєнний стани

Стаття 83

1. Надзвичайний стан на всій території УНР або в окремих її місцевостях вводиться тільки за умов:

- а) стихійного лиха, аварій і катастроф, епідемій і епізоотій, що створюють загрозу життю і здоров'ю людей;*
- б) посягання на територіальну цілісність держави, що загрожує змінами її кордону;*
- в) спроби захоплення державної влади чи зміни її конституційного устрою шляхом насильства;*
- г) масового порушення прав і свобод громадян шляхом насильства.*

2. Порядок введення, дії та порядок припинення надзвичайного стану, а також обмеження прав і свобод людини допускаються тільки у випадках, визначених соціальним законом УНР.

Стаття 84

1. Воєнний стан як особливий правовий режим запроваджується на всій території УНР чи в окремих її місцевостях в разі збройного нападу або його загрози (агресії), оголошення стану війни.

2. Під час воєнного стану функції у сфері оборони виконує Рада національної оборони, яка діє виключно в межах, передбачених цією Конституцією і українськими законами про правовий режим воєнного стану.

3. Рішення про запровадження воєнного стану негайно оголошується через засоби масової інформації.

4. Воєнний стан може запроваджуватися для розв'язання внутрішніх конфліктів на українській території або за її межами.

Стаття 85

1. В умовах воєнного стану не можуть бути змінені ця Конституція, виборчі закони, не проводяться вибори та референдуми.

2. Під час воєнного стану не може бути припинена діяльність Парламенту, органів виконавчої та судової влади.

3. Не допускається також обмеження прав і свобод народу, людини та громадянина УНР, крім випадків, передбачених цією Конституцією, міжнародними договорами та угодами.

Стаття 86

1. У разі будь-якого обмеження прав і свобод людини під час воєнного стану Парламент УНР зобов'язаний не пізніше як через три дні повідомити в ООН.

2. Розробка та здійснення заходів щодо захисту населення в умовах надзвичайного та воєнного стану покладаються на Цивільну оборону УНР, керівництво якою здійснює Уряд УНР.

Глава 12. Екологічна та радіаційна безпека

Стаття 87

1. Забезпечення екологічної та радіаційної безпеки населення та навколишнього середовища покладається на державу та її органи.

2. Держава здійснює цілеспрямовану екологічну політику шляхом впровадження екологічних програм, екологічних стандартів і правил, здійснення екологічного моніторингу та експертизи.

3. Безпосередня відповідальність за стан екологічної безпеки, санітарно-епідемічного благополуччя та радіаційного захисту населення України, а також забезпечення генетичного фонду живої природи покладається на органи державної виконавчої влади.

Стаття 88

1. Держава здійснює відповідні заходи щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи на радіаційно забруднених територіях для соціального захисту населення, яке постраждало внаслідок Чорнобильської катастрофи, та населення на інших територіях, які визнаються зонами екологічного лиха та надзвичайного екологічного стану, вживає заходів щодо надання потерпілим необхідної допомоги та відшкодування збитків.

2. Правовий статус зон екологічного лиха та територій, які зазнали радіаційного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, визначається законом.

3. Приховування інформації про стан забруднення навколишнього середовища та шкідливого його впливу на здоров'я вважається злочинним і карається законом.

Стаття 89

1. З метою забезпечення екологічної безпеки населення та навколишнього середовища в УНР здійснюються спостереження за станом забруднення навколишнього середовища, екологічна експертиза проєктів та іншої господарської діяльності, опитування і обов'язкове врахування громадської думки при будівництві екологічно шкідливих об'єктів, забезпечується державний контроль за якістю навколишнього середовища, продуктів харчування та предметів побуту.

2. Державні органи мають право заборонити будівництво чи припинити діяльність будь-яких підприємств, установ, організацій та інших об'єктів, які спричиняють загрозу екологічній безпеці населення та довкілля, санітарно-епідемічного стану та радіаційного захисту.

3. В УНР діє Національна комісія екологічного та радіаційного захисту населення.

РОЗДІЛ XI. ДЕРЖАВНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ СИМВОЛИ І ВІДЗНАКИ

Стаття 90

Символами державності УНР є Державний герб, Державний прапор, Державний гімн.

Стаття 91

Державним гербом УНР є вільно летючий орел (беркут) з розпростертими крилами на синьому фоні, освітленому променем сонця і обрамленому колоссям пшениці з написом на червоній стрічці: внизу вінка – “Українська”, на лівому боці – “Народна”, на правому – “Республіка”. У верхній частині герба розміщується тризуб, який може відігравати роль малого герба УНР.

(Остаточний Державний герб визначається всеукраїнським референдумом).

Стаття 92

Державним прапором УНР є прямокутне полотнище, яке складається з трьох рівновеликих горизонтальних смуг: верхньої – жовтого кольору, середньої – червоного (бордового) кольору, нижньої – синього (блакитного) кольору.

(Остаточний Державний прапор визначається всеукраїнським референдумом).

Стаття 93

Державним гімном УНР є текст “Живи, Україно, широка і вільна”, музика написана групою композиторів під керівництвом А. Д. Лебединця.

Стаття 94

Державною мовою УНР є українська мова. Поряд з державною мовою може вживатися в державних органах і установах як офіційна російська та інші мови, прийнятні для більшості жителів даного населеного пункту.

Стаття 95

1. Національним святом УНР є День незалежності – 1 грудня (24 серпня) кожного року.

2. Державним святом УНР є День Конституції, який є днем прийняття цієї Конституції.

Стаття 96

Столицею УНР – Україні є Київ, статус якого визначається окремим законом.

Стаття 97

Державними нагородами України є ордени, медалі та почесні звання, які встановлюються Верховною Радою УНР.

РОЗДІЛ XII. ПОРЯДОК ПРИЙНЯТТЯ КОНСТИТУЦІЇ, ВНЕСЕННЯ ПОПРАВОК ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ ВЕРХОВЕНСТВА

Стаття 98

1. Порядок розробки та прийняття Конституції УНР встановлюється спеціальними законами.

2. Конституція УНР приймається всенародним голосуванням (референдумом) за процедурою, визначеною Законом УНР про всеукраїнський та місцеві референдуми.

3. На всенародне обговорення (референдум) можуть також виноситися окремі глави, розділи.

Стаття 99

1. Поправки (зміни та доповнення) до цієї Конституції повинні вноситися у вигляді конституційних законів, які приймаються всеукраїнським референдумом, а в окремих випадках Парламентом Республіки не менш ніж третиною голосів з наступним винесенням у тримісячний строк на всеукраїнський референдум.

2. Поправки до цієї Конституції можуть вноситися в порядку народної ініціативи, підтриманої підписами не менше ста тисяч громадян УНР, або за ініціативою народних депутатів УНР (не менше однієї третини від загального складу Парламенту).

3. Не допускається прийняття нової Конституції, скасування дії або внесення поправок до неї в умовах надзвичайного чи воєнного стану.

Стаття 100

1. Конституція УНР, поправки до неї у вигляді конституційних законів поряд із законами та іншими рішеннями, прийнятими всеукраїнським референдумом, мають вищу юридичну силу порівняно з іншими законодавчими та правовими актами, а також міжнародними договорами та угодами.

2. Законодавчі та інші акти, які суперечать цій Конституції, вважаються такими, що не мають юридичної сили з часу їх прийняття.

3. Забезпечення верховенства цієї Конституції здійснюється Українським Конституційним Судом у порядку, передбаченому цією Конституцією та українськими законами.

УПЕРЕД У СРСР-2³

РОЗДІЛ 23. КАРКАС СРСР-2 – ПЕРШИЙ НАРИС

Отже, читачу, озброїмося олівцем і спробуємо окреслити таємну (паралельну) державу. Спробуємо уявити собі її первинний вигляд.

Спершу відкинемо геть забобони вмираючої індустріальної епохи: усілякі там принципи поділу влади, несумісності влади та підприємництва, протиставлення державного і приватного.

Ми твердо впевнені в тому, що справжній правитель Росії, який захоче її воскресити, не може спиратися на нинішню офіційну державу, яка є подібною м'якій гнилизні. Недоречними є й партії – вони теж є дітьми вмираючого часу. Партії в Росії – це або “Єдність”, натовп найбільших ворогів розвитку, скопище істот зі стертими обличчями, болото, або ж – КПРФ з прогнилою, імпотентною верхівкою, з ідеологією повернення у вчорашній день і з манерами дрібних політиканів. Або ж СПС – банда прозахідних мутантів, “госійських геформаторів”, які із шкіри лізуть, щоб зобразити з себе “динамічних і сучасних”. А загалом, усі вони – дійсно безвихідь еволюції.

***

Що ж потрібно замість усього цього? Відкинемо всяку інтелектуальну боязкість. Зараз настав час крайньої хиткості, коли можливо все. Саме зараз час для творчості, для гасла “Будьте реалістами – вимагайте неможливого”. Пам'ятайте: для людини феодальної епохи нинішня держава з її міністерствами, виборчими правами, свободою віросповідання і підприємництва здавалася б дикою безглуздістю, вона б шокувала її. Але тепер настає час нових змін, причому змін загальних.

Потрібно створити незвичайну структуру Нейросвіту. У цій структурі потрібно сплавити риси церкви, величезного медіахолдингу – і фінансової “імперії” укупі зі спецслужбою. У ній повинні бути система центрів для підготовки елітних людей, фахівців вищого класу в будь-якій сфері, сильна наука і комплекс високотехнологічної індустрії. Нам доведеться спиратися на енергійних людей, природжених вождів і організаторів у будь-якій справі: чи то війна, чи мале підприємництво.

---

³ Перекладено за джерелом: Калашников, М. Вперёд в СССР-2 / М. Калашников. – М. : Яуза, Эксмо, 2003. – С. 379–396.

У таємній державі кожен знайде собі застосування. Войовничі і доблесні – стануть у ряди наших бойових формувань, таємних і явних. Розумні, обачливі фінансисти і схиблені на комп'ютерній справі – підуть у наші банки і в спеціальні підрозділи комп'ютерно-інформаційних воєн. Талановитих інженерів і робітників – “золоті руки” візьме до себе відроджена промисловість. Винахідників і шукачів знань затребують наукові, інноваційні центри, лабораторії і інститути, технопарки і технополіси. Кожен стане частинкою своєї професійної корпорації, свого цеху, дістане можливість удосконалювати свою майстерність.

Нам доведеться викинути за борт армаду нероб і пустомель на кшталт професійних політиків, писак, суддівських крюкотворів та іншу непродуктивну братію, бо зайвий баласт у світовому штормі може затопити наш корабель.

Тільки такий згуртований організм, де бізнес, виховання людей і війна пов'язані воедино, зможе вести боротьбу на світових фінансових ринках і отримувати з них свої доходи. Тільки така структура здатна небаченими темпами розвивати високі технології, вкладаючи в них засоби від своїх фінансових операцій і від продажу своєї сировини. Лише так вона вдихне життя в наші поля, заводи і фабрики, в лабораторії і університети, давши людям Росії гідний заробіток, можливість мати людське житло і народити дітей – наше майбутнє.

Тільки таємна держава – надкорпорація зуміє вкласти інвестиції у вигідні, прибуткові проекти на Далекому Сході і в Тихому океані, в арабському світі і в Африці, відбиваючи всі спроби західних конкурентів вигнати нас з багатих угідь. Тільки таким чином ми зможемо добувати нафту і газ в Тонкінській затоці і в Іраку, прокласти газопровід з Ірану до Індії, поставляти АЕС персам і індусам, торгувати зброєю, незважаючи на американців.

І лише такий сильний механізм здатен завдати удару нищівного у відповідь у разі агресії зовнішніх сил, будь-якого контрудару – інформаційного, фінансового або повітряно-космічного. Об'єднавшись, ми зможемо відстоювати свої національні інтереси, позбутися сепаратизму і злочинності у себе вдома, купувати чужих політиків і запозичувати із Заходу все найкраще. Ми саме так здатні побудувати нову імперію замість загиблих царської і радянської. Тільки вже набагато міцнішу.

Ні, російським людям не потрібно перетворюватися на “живі машини”, подібно до сектантів Муна, або в немитих обідранців з автоматами. Таємна держава створить нову породу людей: вольових, розвинених розумом і тілом, повелителів високих технологій і фінансів. Тих, хто зможе вести бій і в гірській тіснині, і в кіберпросторі Інтернету. Відважних і грізних людей третього тисячоліття, які, як і великий

полководець Суворов, скажуть: “Горджуся, що я – руський”. І в новий, Третій проект Росії ми залучимо всіх, хто хоче йти з нами, всіх, кому дорога історія нашої держави, – татар і башкир, горців і угро-фінів, калмиків і бурят. Бо руський вбирає в себе всіх. Вилицюваті і кирпоносі, косоокі і великоокі, темні і світловолосі, віруючі в Христа і Богородицю – і в пророка Магомета, ми підемо в новий світ разом. Тисячу років ми уживалися поряд один з одним – так чи варто змінювати цю традицію? Та й слов’ян більше поважатимуть сусіди, коли знову вони знову стануть ватажками, сильними і войовничими людьми, повелителями машин і науки. А не човниковими, убогими і п’яницями, як нині.

Не треба розвалювати Росію, посилаючись на те, що час колишніх держав пройшов. Дідько візьми, кожній мафії потрібна своя Сицилія. Хай у нашої цивілізації Третього проекту буде щільне територіальне ядро. Хай у нас буде власна країна, осередок наших російських святинь і нашої культури, надійний притулок від переслідувачів – і одночасно грізна фортеця, здатна захистити кожного з нас, нашу справу і наше майно всією потужною сучасною зброєю.

Лише побудувавши державу майбутнього під оболонкою Росіянії, ми здатні прорватися крізь смерть і розлад, навіки розірвавши порочне коло, в який загнали Росію “інженери історії”. Вийти до світла, на простір, до істинної незалежності. Оволодівши історією, росіяни зможуть далі творити її самі.

У цьому – наш реванш за ХХ вік. І навіть більше...

***

Отже, на чолі таємної держави – і це найслабкіше місце наших викладок – повинен стояти глава офіційної держави. Але тільки той, хто є рішучим і хто наважився піти до кінця.

Побудуємо в середині нашого креслення центр таємної держави – Володаря, Верховного.

При ньому існуватиме Управління кадрів, нагород і заохочень. Саме тут і повинен йти відбір людей, причому із застосуванням кращих досягнень російських психотехнологів. Тільки так ми зможемо відібрати по-справжньому відданих великій справі людей, відсіявши мерзотників, хамелеонів, кар’єристів і садистів. Саме тут повинні визначатися заслуги громадян таємної держави. Скоріше за все, питання нагороджень повинна вирішувати особлива рада з тих, хто був нагороджений раніше, – аналог Георгіївської думи за часів царя.

І при Верховному ж повинна працювати канцелярія, інформаційний центр.

***

І тут же, при Верховному, працюватиме Вища рада, такий собі аналог обраної Ради за часів молодого Івана Грозного. Це буде зібрання соратників і однодумців, мозковий трест.

***

Дуже важливою частиною таємної держави стане система розвитку і застосування нейро- і психотехнологій, співтовариство учених та їхніх фірм-лабораторій. Тут ми одержимо технології підпорядкування нашій волі психіки нових кочівників, ворогів нашого народу. Тут ми зможемо створювати расу надлюдей з фантастичними здібностями. Тут агенти таємної держави зможуть проходити особливу підготовку і опановувати технологіями, доведеними до стадії бойового і службового застосування. Наприклад, технології прихованого психозондування і зомбування, управління істотами з скореною психікою.

***

А далі починаються гілки таємної держави. Отже, гілка перша – Добувна.

Саме вона повинна перетворити нових кочівників і нижчу расу бандерлогів в сировину для побудови нової Росії, перетворити цих грабіжників в джерело засобів і ресурсів для нового прориву, ідейного, технологічного та економічного.

Те, що ми умовно назвали управлінням “К”, по суті, стане дуже сильною спецслужбою, головна задача якої – це полювання на нових кочівників, найбільших росіянських паразитів і бандерлогів, утилізація “добувачів трофеїв”. Як? Це дуже правильний термін: будь-яким способом дістати доступ до фізичних тіл наших ворогів, піддати їх прихованому допиту через систему Ігоря Смирнова, виявити їхні багатства і таємні рахунки, дестабілізувати їх організми спеціальними діями, щоб потім перетворити їх у слухняних зомбі. І тут у хід повинно йти все: і “невимушені” бесіди з президентом країни, і тимчасові затримання (нібито через непорозуміння), і “медові пастки” у вигляді жінок або інших сексуальних приманок, і пихатість олігархів, і обман, і фіктивні ділові підприємства. Взагалі, вся тонкість роботи розвідок, про які знають професіонали. Адже на війні – як на війні.

Мабуть, цю розвідку таємної держави треба створити в надрах нинішньої ФСБ РФ, по максимуму використовуючи ресурси легальної держави. І для цього потрібно лише одне: за допомогою прихованого психозондування знайти серед вищих чинів спецслужб дійсно надійну і віддану справі людину, поставивши її на чолі ФСБ. Так, щоб ця служба займалася боротьбою з дійсними ворогами нашої вітчизни, а не

ловом чесних хлоп'ят з червоними прапорами. Ну, а щоб змінити старе керівництво ФСБ, є чимало приводів.

У цьому випадку дуже легко довершити відтворення системи КДБ, об'єднавши ФСБ і Службу зовнішньої розвідки країни. І тоді з'явиться можливість з набагато більшою ефективністю вести пошук “сировини історії” за межами країни. Якщо ж створити ще і загони особливого призначення для особливо делікатних операцій з проникнення на зарубіжні вілли “нових руських”, то...

Я припускаю варіант того, що таємна держава може поставити вірну людину і на чолі ГРУ. І тоді можливо використовувати потенціал його розвідувальних підрозділів, його бойових плавців, наприклад. Тим більше, що багато вілл наших бандерлогів знаходяться біля самого сильного моря у Франції та Іспанії.

Для того, щоб забезпечити діяльність тієї частини нашої паралельної держави в чисто фінансовому значенні, можна розпочати її роботу з найлегшої і дурнішої здобичі: кримінальних угруповань. Вони і дадуть нашому управлінню “К” перші десятки мільйонів доларів, забезпечивши самоокупність і госпрозрахунок у його роботі.

Дуже швидко це дозволить перейти від конфіскації “общаків” і накопичень “хрещеного батька” до захоплення крупнішої здобичі.

Зазначимо також, що ця частина другої держави займеться захопленням легальних міністерств, таких як Міненерго, Мінатом, МШС, Держбуд, Мінзв'язку, Держкомітет з оборонних замовлень.

***

Паралельно з розвідкою знадобиться система “Мережа” – мережа людей, які стануть операторами-поводирями зомбованих таємною державою діячів. Вони повинні проникати в банки і компанії, скоріше за все – під виглядом непомітних референтів або ж начальників служб безпеки. Саме так таємна держава повинна проникнути і в “Газпром”, і в нафтові компанії, і в “Транснефть”, і в “СГ-транс”, і в найважливіші міністерства. А зовні – неначебно ніякої націоналізації. Мудрий економіст ХХ століття Дж. Гелбрейт якось зазначив, що важливо не те, кому належить власність, а те, хто нею управляє. А управляти буде підпільна держава.

***

Наступною частиною таємної держави можна зробити частину інвестиційну. Адже мало відібрати у бандерлогів гроші і поставити під контроль їхні фінансові потоки – їх треба ще й ефективно використовувати.

Насамперед тут буде Фінансова система, дуже-дуже важлива для нашого успіху. По суті, вона перетвориться на другий бюджет Росії,

бюджет її розвитку. Невидимий ані Заходу, ані Вічному рейху, ані вітчизняному наброду. Жодна комісія з МВФ або Світового банку ніколи не з'явиться в цій системі. Не слід уявляти її у вигляді якогось величезного мішка або банківського рахунку, на якому зберігаються здобуті гроші. Це дуже грубо і очевидно. Ні, це буде, скоріше, банк даних на безліч рахунків, фірм і компаній, якість розсіяне у багатьох точках казначейство таємної держави.

Тут же будуть банки і компанії, які зможуть проводити операції на зовнішньому ринку, вдалимими спекуляціями збільшуючи фінансові ресурси нової Росії. Як це робити, читачу, описано у “Третьому проекті”.

І ця ж система буде нашим плановим органом, прискіпливим екзаменатором бізнес-планів таємної держави.

***

Для того ж, щоб з розумом вкласти здобуті ресурси, в інвестиційній частині нашої підпільної держави необхідно створити розгалужену систему “точок докладання сил”. Наприклад, тут просто необхідна своя експертна рада. А ще, як мінімум, управління “П” – аналог 6-го управління КДБ СРСР, що займався пошуком незвичайних технологій і економічною безпекою. Поки що можна набрати в нього ветеранів з досвідом саме такої роботи.

Саме в цій гілці таємної держави потрібно помістити управління справами президента РФ, перетворене на закритий від сторонніх очей концерн (природно, змінивши і голову адміністрації, і главу УС на своїх людей). Крім цього, тут буде безліч таких собі нібито незалежних фірм. Всі вони повинні займатися технологіями майбутнього – Нейро-світу.

Я бачу тут і дуже цікаві компанії, які мають яскраво виражене подвійне призначення. Скажімо, команда програмістів і комп'ютерних геніїв може і товар світового рівня створювати, і в час звитяги ворога за океаном атакувати, влаштувавши в його країні хаос і катастрофи.

Система прогнозу і передбачення, яка в звичайному житті допомагає заробити великі прибутки за рахунок спекулятивних операцій на фінансових ринках планети, у разі війни перетворюється на зброю знищення фінансової системи ворога, в знаряддя вибіркового вбивства цілих корпорацій.

Апаратура, яка може змінювати властивості нафти (її в'язкість), в одному випадку активізує роботу свердловин у Росії. А в іншому – може знищити нафтопроводи в країні ворога.

Фірми – носії подібних технологій – і будуть особливим корпусом у нашій прихованій державі.

***

Фінансова система прихованої держави і “туманність” її інноваційних фірм стануть основою нової економіки нашої країни, вільної від ідіотських обмежень монетаризму.

Можна зробити так, щоб фірми – творці майбутнього, концентрувалися навколо негласних, ніде не врахованих банків-фондів, у справі яких ніколи не зможуть втручатися інспектори з офіційного Центробанку РФ. То буде наша, російська банківська система, в якій відсоток за кредитами буде дуже низьким – щоб не годувати чергового банкіра “демократичної національності”, а розвивати російський сектор економіки Нейросвіту. Ці формально неіснуючі банки стануть повністю фінансувати приватні компанії таємної держави, останні зможуть повністю зосередитися на розробці нових товарів, підвищенні їх якості та захопленні ринків. Їм не доведеться мати справу з акціонерами, які по-звірячому вимагають прибутків за принципом “ні, ні, ні – ми хочемо сьогодні”. Тут не буде цього чудовиська, “народного капіталізму”, з безліччю горлохватів – дрібних утримувачів акцій. Тут винахідники і творці зможуть стати справжньою, багатого елітою, витісняючи нижчу расу бандерлогів – росіянських нових кочівників.

Саме тут зосередяться фірми, що спеціалізуються на енергозбереженні та автономній енергетиці. Саме вони допоможуть росіянам одержати незалежність від хижих чубайсоїдів, які захоплять у свої руки стару енергетику і спробують випити з нас всі соки через високі тарифи на електрику і тепло.

***

Ще одну складову таємної держави ми назвемо Координаційним комітетом. Це – наш Держплан № 2. Задачею цього органу є зв’язок з так званими “островами майбутнього”. Ми запровадили цей термін у книзі “Осідлай блискавку!”, позначивши ним міста, університети та підприємства, керівники яких самі широко впроваджували чудові, “закриваючі” технології. Кожен такий “острів” повинен одержати від таємної держави і технологічну допомогу, і інвестиції, і фізичний захист. По суті, саме так паралельна держава зможе розширитися, влаштувавши щось подібне так званому тріумфальному ходу радвлади в 1917–1918 роках.

З іншого боку, Координаційний комітет зможе планувати вклади в ефективні індустріальні проекти. Наприклад, у лізинг авіатехніки і промислового устаткування для малого бізнесу, в експорт російських АЕС в перспективні країни, у продаж за кордон зброї та інші сфери, які ви при бажанні можете визначити самі.

У цій же “спархії” я б хотів бачити і фірми з індустріальними технологіями, здатні бути і цивільними “центрами прибутку”, і знаряддям війни. Скажімо, декілька корпорацій з флотом новітніх транспортних літаків: “ТУ-330”, “АН-70” і “АН-124”. Зазвичай ці фірми можуть багато заробляти на колосальному ринку перевезень. Під час війни вони негайно перетворюються на засіб швидкого перекидання і мобільних частин, і бойових запасів.

Або, наприклад, компанії, що володіють безпілотними літаками-спостерігачами. У мирний час вони працюватимуть за замовленнями “Газпрому”, трубопровідних структур і нафтових гігантів, а в разі війни – вмиють перетворюються на ескадрильї розвідників і безпілотних бомбардувальників. Треба “полювати” на польових ватажків-сепаратистів – будь ласка. Потрібно навести удар артилерії або тактичних ракет на колони західних агресорів – безпілотники до ваших послуг. У разі чого вони можуть знищити важливі об’єкти на суміжних територіях. Наприклад, американський радар-гігант в естонському Раквері.

Уявимо собі, наприклад, компанію – власника траулерів, що займаються промислом риби в Північній Атлантиці. Вона стабільно приносить прибуток. Але в разі війни ті ж траулери викинуть у потрібних точках океану апарати з магнітними стриктурами, і ті своїм низьким гулом заглушать мікрофони американської системи СОСУС, дозволивши російським підводним човнам пройти крізь натовський оборонний рубіж “Гренландія – Ісландія – Шотландія”, після чого вони вийдуть прямо до побережжя США.

***

Нарешті, під керівництвом Координаційного комітету працюватимуть лізингові і страхові компанії паралельної держави. Одержавши робочі капітали, вони зможуть замовляти промисловості і кораблі, і літаки, і всіяку техніку для малого і середнього підприємництва (пекарні, верстати, виробничі лінії різних призначень). Потім все це здаватиметься в оренду російському бізнесу. І тим самим ми не тільки пожваavimo виробництво – ми ще й збільшимо клас підприємців-виробників, одержимо верству тих, хто на нас молитися буде.

***

На схемі ми позначили ще одне важливе управління – “Т”. Саме воно повинно оволодіти критичними територіями нашої країни та забезпечити їх розвиток.

Подивіться на тихоокеанські землі Росії. Сьогодні вони перебувають у глибокій кризі. Тут руйнується інфраструктура, зубожіють російські люди. Японці і китайці, поглядаючи на Росію з презирством,

передчувають розподіл цих багатющих скарбниць. Тут влада поділена між організованими злочинними угрупованнями, які одержують мільярди бариші на лові крабів і морепродуктів високої якості, на рибі і рідкісних мінералах, на експлуатації приватизованих портів і контрабанді. Всі ці мільярди йдуть у приватні кишені, ніяк не розвиваючи ані Камчатку, ані Сахалін, ані Курили, ані Примор'я або Чукотку.

Управління “Т” діятиме через свої територіальні компанії, кожна з яких контролюватиме конкретний регіон. Вони почнуть полювання на місцевих бандитів, заволодіють їхніми багатствами і візьмуть під контроль ті сфери діяльності, які дотепер збагачували нових кочівників. Перехопивши ці фінансові потоки, територіальні компанії спрямують їх на розвиток найперспективніших земель нашої країни. Я сподіваюся, що тим самим ми зможемо перетворити бідні регіони на виблискуючі вітрини нової, успішної Росії. І ті ж Курили стануть островами з незвичайною промисловістю, багатими жителями і прекрасними будинками-садибами, оснащеними всіма досягненнями енергозберігаючої техніки і автономними енергоустановками.

***

Окремо відзначимо АБР – Армію блискавичного розвитку, дуже детально описану в книзі “Осідлай блискавку!” Тут же тільки нагадаємо, що це є 40–50-тисячна молодіжна дружина, такий собі озброєний легкою стрілецькою зброєю будівельний загін, який можна відправляти в ту або іншу область Росії, щоб побудувати там цілі міста з будинків за новітніми будівельними технологіями, нові лінії зв'язку на “закриваючих” технологіях або ж оснастити електростанції обладнанням, яке здатне знизити витрату палива на 15–20 %. При цьому озброєна АБР зможе відбити будь-яку спробу мафіозі або урядовців перешкодити їй розвивати країну.

***

Ще одна гілка таємної держави – це гілка інформаційної боротьби, впливу на розум. Ми помістимо сюди управління “О” (перехоплення контролю за електронними ЗМІ) і “М” (розробка новітніх технологій пропаганди).

Навіщо вони нам? Самі подивитися на те, яким безпорадним є нинішній президент, формально командуючи двома державними телеканалами. Йому ні на кого спертися. Телебачення наглухо захоплене практично однорідною в етнічному плані (зовсім не слов'янською, не тюркською і не гірською) зграєю, що лопається від самовпевненості, при цьому містечково агресивною, такою, що виросла на руйнуванні

ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”

всього і вся: держави, відчуття патріотизму, наших національних святинь. Ці пани на кожному розі кричать про свою винятковість, про свій небувалий інтелект і “креативність”, хвалять один одного і не втомлюються нагороджувати самих себе усілякими преміями і “академічними званнями”. Хоча якщо розібратися, то всі їх “телевізійні проекти” – це всього лише бердичівські копії з американських і англійських програм. Самі вони нічого нового придумати не в змозі.

А наші спеціальні управління якраз і дозволять зруйнувати монополію цієї “орави”, пропонуючи заздальгідь і нові ідеї, і російські підходи до телебачення, зробивши його не дубовим, не нудним, не казенно-“православним” (що можуть зробити деякі “патріоти”), а дуже динамічним і цікавим.

***

Ну і не забудемо про силову частину нашої держави в підпіллі. Я зобразив його украй схематично, як службу безпеки. Її справжній устрій буде набагато складнішим. Адже тут необхідно і всередині таємної держави порядку дотримуватися, і його людей від посягань ззовні прикривати, і деякі операції спецназівськими методами забезпечувати.

***

Зрозуміло, що неможливо врахувати всю складність реального життя і окреслити раз і назавжди завершену схему. У ході боротьби і в процесі діяльності багато чого зміниться. Щось відімре, а щось доповниться новими структурами. Стосовно вирішення конкретних задач змінюватиметься й конфігурація всієї системи.

Але головний принцип – створення нової реальності в надрах старої, що розпадається, – залишиться незмінним. По суті справи, це паралельна держава і стане каркасом СРСР-2, що зароджується. Саме вона і покликана зробити реальністю ті самі сім необхідних Росії чудес, про які йшла мова в 13-му розділі.

ЕВОЛЮЦІЯ СОЦІАЛЬНИХ СИСТЕМ⁴

*Популярний нарис.
Просто про складне.*

РОЗДІЛ 3 ПОГЛЯД ЗА ВІКНО

Надворі літо 2005 року, Росія. У пресі ведуться звичні суперечки: “Що робити?” і “Хто винен?” Хтось кличе в СРСР, хтось хоче будувати національну державу, хтось марить ліберальним “раєм”.

США зависли в точці невизначеності своєї фінансової системи: чи то долар “звалиться” і поховає світову економіку, чи то “звалиться” євро і поховає Євросоюз.

Китай почав потихеньку відпускати юань у вільне плавання і теж хоче одержати свій шматок пирога від нового світового переділу.

У світі назріває цілий ряд криз, але одна є фундаментальною, це криза демократії.

І. Покоління Демократії

Так уже повелося, що коли говоримо “демократія”, більшість розуміє під цим якийсь ідеальний хрестоматійний образ, що бере свій початок мало не з античних часів. Мало хто замислювався про різні типи демократії, але навіть той, хто задумується, не намагався оцінити їх з погляду когнітивних моделей. Крім того, термін “демократія”, ставши збірним, в Росії на початку ХХІ століття перетворився на лайку. Почнемо з того, що розглянемо основні типи демократії.

Історично першою демократією була **пряма демократія** в Стародавній Греції, яка власне і дала назву демос – народ (грец.), кратос – влада (грец.). **Пряма демократія** – це влада більшості, здійснювана на мажоритарній основі, тобто голосування. В основі її лежать референдуми, опитування, одноетапні вибори. **Пряма демократія** була передовою для свого часу системою влади, але їй властиві деякі недоліки. Насамперед це те, що вона працювала тільки в локальних групах, обмежених територіально. А оскільки продуктивність сільського господарства і транспорту в той час була низькою, то і густота населення була такою ж, навіть у містах. Як наслідок цього, **пряма демократія** могла охоплювати тільки малі групи людей. Як формувалася

---

⁴ Перекладено за джерелом: Бощенко, И. В. Эволюция социальных систем [Электронный ресурс] / Нейроквад – нейронные сети нового поколения, статьи: нейросоц. – Режим доступа : <http://neuroquad.ru/book/ess/ess.html>.

об'єднана когнітивна модель (ОКМ) при прямій демократії, зрозуміло: шляхом зборів та участі в обговоренні і голосуванні носіїв окремих когнітивних моделей – когнітивних моделей людини (КМл). При цьому остаточно ОКМ не завжди висікалася на камені у вигляді законів, часто вона існувала в нейронній мережі людей у вигляді норм поведінки і неписаних правил. Таким чином, в умовах **прямої демократії** відбувається пряма взаємодія КМл людей, і ОКМ цього соціуму міститься в операбельному середовищі цього соціуму. Якщо пригадати племена і систему управління першого покоління (СУ-1), то аналогія більш ніж наочна. Тобто **пряма демократія** – це демократія першого покоління, яка за своєю суттю є спорідненою з СУ-1.

Оскільки вже заговорили про покоління демократій, то тут зупинимося і запровадимо позначення. Позначати їх будемо як ПД (покоління Демократії). Таким чином, **пряма демократія** – це ПД-1.

Виникнувши як владний інструмент локальних груп, ПД-1 незабаром трансформувалася в ПД-1,5. По суті, ПД-1,5 аналогічна СУ-1,5, для неї характерні локальні ОКМ, які за головними принципами стикувалися з іншими ОКМ. Така система вперше виникла як союз міст. Владний ієрарх, що вибирався, фактично інтегрував ОКМ окремих поселень і містив у своїй нейронній мережі (мозку) ОКМ всього союзу, тобто ПД-1,5 була *операбельна*, так само, як і ПД-1.

Розповсюдження СУ-2, незважаючи на свою антидемократичну суть, не могло зупинити розвиток Демократії. Вже в Стародавній Греції і Римі виникла ПД-2. З історії ми знаємо, що, крім імператора, в Римі правив і сенат. Це була так звана **елітарна демократія**. Для неї характерне виникнення незначного прошарку професійних політиків, які власне і взаємодіють зі своїми КМл, формуючи при цьому ОКМ еліти. В елітарній демократії пересічні громадяни усунені від політичного процесу, їх КМл практично не враховуються і не беруть участі в процесі формування ОКМ соціуму. Глобальний контур зворотного зв'язку в такому соціумі реалізується через зміну елітної групи. У такому соціумі є ОКМ соціуму та ОКМ еліти. Якщо вони збігаються, то ситуація стабільна, якщо ж вони істотно відрізняються, то розпочинаються заворушення, що, врешті-решт, завершуються переворотом і встановленням нової еліти, в якій ОКМ більше відповідає поточній ОКМ соціуму. Це відбувається насамперед через те, що члени нової еліти містять у собі КМл, сформовану в ОКМ соціуму, і відповідно ОКМ еліти спочатку є дуже близькою до ОКМ соціуму.

Проте через деякий час розбіжності між ОКМ наростають і процес повторюється. Слід зазначити, що, починаючи з ПД-2, ОКМ вперше перейшла на неоперабельне середовище. Саме закони Драконта

(драконівські закони), висічені на камені, є першим кодифікуванням афінського (аттичного) права, здійсненим архонтом Афін Драконтом у 621 році до н.е. Утім, за свідченням Аристотеля, шість молодих архонтів (фесмотети – міські урядовці) ще в 683 р. до н.е. були уповноважені громадянами Афін переписати закони. Якщо це відповідає дійсності, то кодекс Драконта, який прийнято датувати 621 р. до н.е., не був першим записаним зведенням афінських законів, але він можливо був першим всеосяжним кодексом або переробкою попередніх законів, яка була викликана сплеском злочинності. Щодо цивільного ладу та умов формування демократичної еліти цікаві записи Аристотеля.

“Громадянські права були віддані тим, хто міг представити озброєння. Вони обирали дев’ятьох архонтів і скарбників з осіб, що мали не менше десяти мін вільного від боргів майна, на інші посади, менш важливі, з-поміж тих, хто мав власне озброєння. Що ж до стратегів і інпархів, то вони повинні були представити вільне від боргів майно не менше, ніж у сто мін, і мати від дружини законних синів, старших за десять років; за них, до звітування, повинні ручатися прітани, стратеги й інпархи попередньої зміни, узявши чотирьох поручителів того ж податного класу, до якого належать стратеги та інпархи. У раді ж засідати повинна чотириста одна особа, відповідно до жеребкування цивільної общини. У жеребкуванні і на цю посаду, і на інші беруть участь ті, хто старший за тридцять років, і двічі одна і та ж людина не повинна обіймати посаду, поки всі не пройдуть її; тоді знову проводилося жеребкування. Якщо ж хтось із радників у разі засідання ради або народних зборів не з’являвся на нього, то, якщо мав він надбання в 5 000 медімнів, він платив 3 драхми, якщо був вершиником – дві, а зевгітом – одну. Рада ж ареопагітів була на варті законів і спостерігала за урядовцями, чи управляють вони за законами. Всякий скривджений міг вносити скаргу в раду ареопагітів, вказавши, проти якого закону йому нанесена образа. Борги ж, як і раніше, спричиняли за собою кабалу, і земля була в руках небагатьох”⁵. Що звертає на себе увагу, так це наявність озброєння і власності, тобто цінною визнавалася КМл лише людини, що володіла певним спектром компетенції. Адже природно, що раб або бідняк не міг мати розвиненого спектра компетенції. Для елітарної демократії (ПД-2) був важливим майновий ценз. З погляду раціональності така тактика була оптимальна на той час. Людина, що досягла певного майнового становища, могла оптимально модифікувати ОКМ, діючи насамперед у своїх інтересах (своєї КМл). Вона, взаємодіючи з іншими, могла вичленити

---

⁵ Переклад А. М. Ловягина.

і підсилити сегменти, що збігаються, що діяло на користь всього соціуму. Винесення ОКМ ПД-2 на неоперабельні носії зробило можливим формування системи судів, завдяки незмінності і однозначному, в більшості випадків, трактуванню. Саме тоді і зародився інститут права, який, по суті, є інститутом фіксації ОКМ на неоперабельному середовищі і забезпечує дотримання членами соціуму, з відмінними КМл, норм ОКМ соціуму.

Сенат Стародавнього Риму також був **елітарною демократією**. Сенатором міг фактично стати лише здібний і освічений громадянин. Відмінність елітарної демократії Стародавнього Риму від грецької полягала в тому, що вибір представника здійснювався не на основі жеребкування (випадкової вибірки), а на основі публічних виступів кандидата з урахуванням або ораторських якостей претендента, або підкупним виборців. Але від цього демократія бути елітарною не переставала.

Виникнення СУ-3 відобразилося також і на Демократії. Багато хто чув таку назву, як **представницька демократія**, саме вона зараз є найпоширенішою і є по суті ПД-3.

Представницька демократія відрізняється від **елітарної демократії** тим, що немає як такого майнового цензу, а є інтереси груп, виражені через своїх представників. Група, як правило, представляє територіальне утворення, але сучасні виборчі технології масового впливу, часто за допомогою маніпулювання свідомістю виборців, через ЗМІ, призводять до того, що групи ці найчастіше є фінансовими або політичними. Фактично з розвитком ЗМІ стає можливим створення інформаційних потоків від одного до багатьох і, як наслідок, виникає можливість нав'язування своєї КМл великій групі, яка потім і ухвалює відповідне рішення. При цьому, оскільки використання ЗМІ і політтехнологій вимагає грошей, то система врешті-решт вироджується в елітарну демократію ПД-2, а точніше, змішану ПД-2,5. ПД-3 містить свою ОКМ лише в неоперабельному середовищі, в операбельному середовищі нейронної мережі знаходиться тільки та частина, яка відповідає за дотримання меж, окреслених ОКМ соціуму, тобто Конституції і законів, але тільки у вигляді загальних норм, а не деталей. Таким чином, ОКМ ПД-3 по суті є теж елітарною, але в коло еліти потрапляють насамперед групи, що здійснюють формування складу представників. Таким чином, територіальне формування складу представників, за умови невтручання зовнішніх фінансових і політичних груп, це, по суті, ще ПД-3, але в міру збільшення впливу зовнішніх консолідованих груп вона врешті-решт вироджується в ПД-2.

У зв'язку з цим досить показовою є Росія в 2004–2005 роках. В управлінні державою відбулося зміщення в СУ-2,5. Те ж саме відбувається з демократією. Те, що назвали “керованою демократією” з ліквідацією територіальних мажоритарних депутатів і формуванням Думи винятково за партійним принципом, є не що інше, як повернення до елітарної демократії ПД-2.

Але, як пам'ятаємо, ПД-2 органічно схильна до переворотів і повстань, при яких відбувається заміна еліти, причому, як правило, фізично.

Однак повернемося знову до ПД-3, характерною особливістю якої є те, що якщо вона сформована відповідно до якихось ідеальних вимог, зокрема, рівномірне територіальне представництво і рівномірне представництво за родом діяльності. Таким чином, ми маємо орган, що контролює операції за ОКМ, який найточніше відповідає соціуму. Подібна спроба була здійснена в СРСР. Такий орган, як з'їзд народних депутатів, формувався саме на таких принципах, але його рішення формувалося і готувалося ЦК КПРС, по суті, елітарною структурою. У цьому і була ахіллесова п'ята СРСР, оскільки за фасадом ПД-3 фактично управляла ПД-2, яка і була неадекватна середовищу, що і стало причиною серпневих подій 1991 року. З цього виходить, що революція 1991 за своєю спрямованістю була демократичною і діяла проти ПД-2 на користь ПД-3. Міжрегіональна депутатська група фактично і була тією структурою, що складається з представників різних груп як територіальних, так і професійних, вона на той час найточніше відображала ОКМ соціуму. Саме вона і отримала перемогу в боротьбі з ДКНС (ПД-2).

Події жовтня 1993 року фактично стали контрреволюцією, в якій ПД-2 взяла реванш за поразку в 1991. Тут не варто звертати увагу на персоналії. Якщо вони були з ПД-3 в 1991 р. і з ПД-2 в 1993 р., то це говорить лише про те, що вони використовували засоби ПД-3 для того, щоб самим стати представниками еліти.

Загалом успішно працюючі ПД-3 вдалося створити у ряді країн. Це насамперед країни Північної Європи. Свого часу Швецію називали соціалістичною країною Заходу. Вона, по суті, була і залишається справжньою соціалістичною країною. Вона на практиці реалізувала чимало принципів, які в СРСР тільки декларувалися ЦК КПРС.

Але Світ продовжує ускладнюватися. Наприкінці ХХ століття планета вступила в Мережу. І якщо до епохи Інтернету інформаційні потоки через ЗМІ були переважно односпрямованими та вертикально орієнтованими (від еліти до соціуму), то з появою Інтернету, масової телефонізації й мобільного зв'язку інформаційні транзакції стали настільки

різноманітними й дешевими, що стало виникати нове соціальне середовище. При цьому ОКМ соціуму почала істотно змінюватись, а еліта продовжувала оперувати старими інструментами, насамперед ЗМІ. ЗМІ залишалися і залишаються ефективним засобом впливу на соціум до того часу, поки є люди, що використовують його як інформаційний канал. В основному це люди старшого покоління і з низьким освітнім рівнем. Люди з високим інтелектуальним потенціалом все більше використовують Інтернет та інші мережні технології. У певних колах інтелектуалів дивитися телевізор і читати паперові газети вже вважається поганим тоном. З паперових носіїв визнаються лише книги, в іншому ж це – інформація, подана в електронному вигляді. Влада, що використовує ПД-3, а тим більше ПД-2, все більш виразно помічає, що втрачає контроль за суспільством, вона помічає, що воно розшарувалося на тих, хто живе по-старому, але сам, як правило, малоцінний у новому світі, і тих, хто різко зріс в інтелектуальному плані. Причому влада поки може маніпулювати прошарком старіючих представників *епохи фабричних труб*, що все більше зменшується. ПД-3 пристосована управляти *суспільством індустріальної епохи*⁶, але не поколінням Мережі. Це все передвісник нової кризи, кризи демократії.

II. Криза Демократії

Вся історія розвитку, зокрема й людства, складається з ланцюжка криз. Криза – це природний еволюційний процес. Кожного разу сценарій її є одним і тим же: система адаптується під умови, що змінилися, потім умови змінюються, іноді поступово, іноді різко, система стає неадекватною середовищу, відбувається пошук нового рішення, система знову стає адекватною середовищу і процес повторюється. Проте тут слід врахувати, що на частоту криз прямо впливає швидкість зміни середовища. Чим вища швидкість змін у середовищі, тим вища частота криз. Розвиток без криз можливий лише у тому випадку, якщо система сама буде спроможною точно передбачати майбутню траєкторію розвитку і змінювати себе заздалегідь. Тобто система стане Розумною. Доти нам належить переживати кризи. Можливо, вже ця стане останньою, і з перемогою ПД-4 ми побачимо “Новий Світ”. Але про ПД-4 трохи пізніше, а зараз розглянемо механізми Демократії в частині її можливості адекватно обробляти ОКМ.

ПД-1 мало одну ОКМ, спільну для всіх членів соціуму. Професій у той час було не так багато, і можливостей обробки всієї ОКМ однією людиною було достатньо. У цей час КМл приблизно дорівнювала ОКМ

---

⁶ Тоффлер, Э. *Метаморфозы власти* / Э. Тоффлер. – М. : АСТ, 2004. – С. 669.

соціуму. В умовах **прямої демократії**, незважаючи на майнові обмеження, можна говорити про те, що народ управляв соціумом, оскільки КМл кожного, визнаного громадянином, приймалася до розгляду, тобто це була система істинного народовладдя. Наступне ПД-1,5, у принципі, також було **прямою демократією**, але при цьому через збільшену кількість думка кожного громадянина в загальній ОКМ союзу міст (поселень) інтегрувалася, оскільки загальна ОКМ союзу була результатом взаємодії ОКМ окремих поселень.

Перша криза Демократії відбулася при переході від ПД-1,5 до ПД-2. Якщо брати до уваги вищезгаданий вислів Аристотеля, то виходить, що питання про те, кого вважати елітою в Стародавній Греції, вирішувалося за допомогою випадкової вибірки і ротацією учасників жеребкування. Для невеликих груп з незначною кількістю професій цей метод був цілком прийнятний, і тому ця криза була, мабуть, відносно м'якою. Проте вже в Стародавньому Римі з його сенатом все стало набагато кривавішим.

Але повернемося до розгляду обробки ОКМ у ПД-2.

Для того, щоб зрозуміти, як обробляється ОКМ, слід насамперед зрозуміти принципи формування еліти. Якщо в Стародавній Греції це була випадкова вибірка і КМл загалом можна вважати близькою ОКМ соціуму, то вже в Стародавньому Римі стали виникати спадкові династії політиків. Тут знову слід пригадати спектр компетентності: якщо політика стає професією, то логічно було б припустити наявність знань, навичок в якій-небудь спеціальній галузі. Так, це були, як правило, ораторські здібності, адже професійному політику треба було, з одного боку, заручитися підтримкою плебсу, з іншого ж – зуміти нав'язати свою КМл або принаймні запропонувати як основу для ОКМ. Саме тут починає виявлятися інтегруюча функція професійного політика: щоб бути успішним, він повинен говорити те, що від нього хочуть почути виборці, але для цього він у своїй КМл повинен мати моделі КМл своїх виборців, принаймні загальні. Якщо він говорить своїм виборцям те, що вони хочуть від нього почути, то значить, що він має КМл, що враховує і елементи їх КМл. Таким чином, якщо конкурують два і більше політиків перед аудиторією, то більшу кількість голосів, за усіх інших рівних умов, набере той, хто зможе залучити до своєї КМл найбільшу кількість КМл виборців, тобто він визначає свою КМл як певну ОКМ групи виборців. Виборці оцінюють його синтетичну ОКМ, і чим меншою є різниця між нею і КМл виборця, тим більшим прихильником політика він є. Звідси випливає, що головною професією професійного політика в ідеалі є вивчення КМл своїх виборців і формування якоїсь загальної ОКМ з подальшою взаємодією ОКМ інших політиків.

Саме так повинна в ідеалі працювати ПД-2, але реальне життя вносить істотні корективи. Причина цих коректив у тому, що людина може мати не одну, а багато КМл. Точніше, вона одна, але інші КМл вона може використовувати як інструмент для реалізації своїх цілей. Інакше кажучи, вона може брехати. Її КМл включає КМл для плебсу як інструмент для реалізації своєї КМл, відмінної від декларованої. Саме в цей момент народилася політична корупція. Політик **елітарної демократії** завжди вирішує простеньке рівняння: яку КМл відстоювати: свою або плебсу. У тому випадку, якщо відстоювання своєї КМл не несе безпосередньої загрози від плебсу, то він переслідуватиме свій інтерес. Про інтереси своїх виборців він пам'ятатиме тільки в тому випадку, якщо постійно існуватиме загроза покарання за підміну КМл, декларованої плебсу, на свою. Тобто постійна і безперервна відповідальність є єдиним способом блокувати можливість політичної корупції. Політична корупція як інструмент служить, як правило, діючій ієрархії влади, оскільки саме вона контролює фінансові потоки і за рахунок цього консервує своє становище. Тобто, вирішуючи за рахунок політичної корупції тактичні питання, діюча влада не дає змоги КМл погоджувати свої дії, тим самим протиріччя в системі соціум-еліта зростають. Наслідком цього є різкі заворушення, що проявляються у повстанні та знищенні еліти, яка не відображала інтереси своїх виборців.

Абсолютно очевидно, що причиною збільшення помилки в ОКМ еліти щодо ОКМ соціуму є політична корупція. Причина ж політичної корупції полягає у тому, що діюча влада прагне зберігати свій статус-кво за допомогою якнайменших зусиль. В умовах СУ-2 ПД-2 перетворюється на компліментарну гілку влади, яка здійснює внутрішню легітимацію влади. В умовах, коли члени соціуму не можуть за рахунок горизонтальних зв'язків верифікувати істинність ОКМ еліти, то влада вважається легітимною доти, поки диспропорції між ОКМ еліти і ОКМ соціуму не досягнуть розмірів, за яких незадоволені управлінням не почнуть спонтанно формувати групи, які спочатку мають мережну структуру, а потім швидко структуруються в ієрархію. Очолюють цю нову ієрархію нові претенденти на місце еліти. Вони стають лідерами в ієрархії протесту тому, що найбільш адекватно інтегрують КМл учасників опозиції. Вирішення ситуації можливе декількома шляхами:

- відбувається переворот, і нова еліта змінюватиме колишню; при цьому ОКМ еліти стає рівною ОКМ соціуму;
- колишня еліта знищує лідерів опозиції і змінює свою ОКМ на ОКМ соціуму;

- колишня еліта знищує лідерів опозиції, але не змінює свою ОКМ на ОКМ соціуму; через короткий час формується нова еліта опозиції, при цьому радикальніше налаштована. Зрештою, все закінчується переворотом з різаниною;
- колишня еліта, не чекаючи гострої фази, змінює ОКМ еліти на ОКМ соціуму, при цьому залучаючи опозиційну еліту до складу діючої еліти.

З усіх цих сценаріїв видно, що в будь-якому випадку ОКМ соціуму перемагає ОКМ еліти, а задача еліти зводиться до якісної і своєчасної інтеграції ОКМ соціуму. У той час, коли вона починає стримувати розвиток соціуму, тоді й оголошує собі вирок. Ефективна тактика еліти полягає у випереджаючому розвитку ОКМ еліти.

Тепер розглянемо ПД-3 і **представницьку демократію** зокрема. Депутати представницького органу діють аналогічним чином при завоюванні голосів, але в представницькій демократії існує, як правило, і механізм відкликання депутата, якщо його дії не відповідатимуть інтересам виборців. Тобто формально в ПД-3 закладено механізм блокування політичної корупції знизу, проте, як правило, він не працює, що загалом перетворює депутата на торгуючого КМл, як і в ПД-2. Проте є й істотні відмінності, які насамперед полягають у бажанні консолідованих груп мати свою ОКМ. Так, наприклад, партії, депутатські об'єднання і фракції є такими групами, що мають свою ОКМ. У результаті цього в ПД-3 співпраця відбувається не на рівні КМл, а на рівні альтернативних ОКМ, які, по суті, є віддзеркаленням інтегральної суми КМл значних верств населення. Власне, політична корупція в ПД-3 переходить на рівень груп і політичних партій. Але вперше виникає ієрархія ОКМ, що включає і альтернативні ОКМ. Таким чином, опозиція в ПД-3 також входить в еліту, і в ідеальній схемі у випадку розбалансування ОКМ поточної влади і ОКМ соціуму поточною владою стає одна з опозиційних груп, чия ОКМ найбільш близька до ОКМ соціуму. Це все в ідеалі. На практиці ж, як і в ПД-2, поточна влада прагне зберегти статус-кво, незважаючи ні на що. Як наслідок – політична корупція. У другій половині ХХ століття з розвитком таких ЗМІ, як радіо і телебачення, з'явилася ще одна можливість: масове маніпулювання КМл виборців. Спеціально підібрані факти і авторитетні думки можуть істотно вплинути на КМл. У результаті цього стало можливим зберігати статус-кво поточної влади на достатньо тривалий період, при цьому не спостерігалось великої погрішності між ОКМ еліти і ОКМ соціуму. Відомий футуролог Фукуяма поквапився оголосити про кінець Історії. Але він поквапився, все тільки-но починалося.

Зламала цю ідилію Мережа. Кінець ХХ століття був ознаменований вибухоподібним розвитком засобів комунікації. Мобільний зв'язок став загальнодоступним, Інтернет зробив можливим і, головне, дешевим створення власних ЗМІ. Це призвело до того, що безліч людей і раніше маргінальних груп отримали можливість публікувати свої КМл і ОКМ. Часто вони дуже відрізнялися від офіційної ОКМ еліти, збільшення їх кількості поставило під питання внутрішню легітимацію влади. Крім того, виниклі горизонтальні зв'язки і дешевизна інформаційних транзакцій призвели до можливості формувати ОКМ соціуму безпосередньо як в **прямій демократії** ПД-1. Сформована таким чином ОКМ, як правило, дуже відрізнялася від ОКМ еліти. В умовах Мережі кількість прихильників альтернативної ОКМ збільшувалася, при цьому почала формуватися нова еліта – мережна, яка за своєю суттю і організацією принципово відрізняється від традиційної ієрархічної еліти. Насамперед вона відрізняється тим, що не структурована, і її ОКМ має розподілений характер, причому вона записана як в мережних *неоперабельних* носіях, так і в *операбельних* нейронних мережах широкого і часто невизначеного кола читачів.

Все це ознаки чергової кризи Демократії, що насувається зараз. Навіть така визнана демократична країна, як США, має проблеми з легітимністю. Насамперед це відбувається через те, що кожна з груп у протистоянні з іншою групою використовує мережні методи, але вони, використовуючи таку зброю і не розуміючи, як вона працює, самі собі риють яму, причому з ентузіазмом. Вибори 2000 і 2004 років у США показали, що у демократії в США теж є проблеми легітимності.

Аналогічні ситуації складаються у всьому світі, виникають нові мережні субкультури і середовища. Так, наприклад, “Живий Журнал” (www.livejournal.com) став не тільки культурним, але й політичним явищем. Його структура виявилася зручною для формування нових груп і розвитку нових ОКМ, інваріантність соціуму і зв'язок зросли. Відбулося те, про що говорив у середині 80-х років ХХ століття німецький філософ Юрген Хабермас⁷: розвиток комунікацій призвів до виникнення нової якості, насамперед у способі і структурі взаємодії КМл і ОКМ. Саме комунікативні середовища і форуми (як один із засобів) призвели до виникнення нової якості, коли безпосередньо і в реальному часі взаємодіють багато КМл і формують нову ОКМ, причому за рахунок великої кількості і цільової спеціалізації учасників. Дуже часто ці ОКМ істотно перевершують те, що може запропонувати поточна

---

⁷ Хабермас, Ю. Теория коммуникативного действия / Ю. Хабермас // Вестник Московского ун-та, 1993. – Серия 1 “Философия”.

влада. Вони є доступними широкому і не визначеному колу осіб. У результаті спостерігається розвиток тих ОКМ, що найбільш адекватно відображають реальність. При цьому ОКМ еліти починає істотно їм поступатися. Традиційні засоби протидії, придатні для ієрархічної опозиції ПД-3, є абсолютно недоречними проти мережної демократії: в ній немає лідерів, яких можна ліквідувати або залучати до себе, є ОКМ, яка, знаходячись, з одного боку, в операбельному середовищі, з іншого – відчужена від конкретних носіїв.

Читач напевно зрозумів, що йдеться про Демократію нового типу, а найбільш начитані навіть знають, як вона називається. Так, це **деліберативна демократія**. ПД-4 є демократією Мережі, демократією діалогу, демократією прямої взаємодії КМл великої кількості людей. ОКМ, що при цьому зародилася в такій взаємодії, знаходиться скрізь і ніде одночасно. Що ж це за нова Демократія, яка йде на зміну ПД-3 у вигляді представницької демократії?

Але спочатку розглянемо інструменти влади.

III. Інструменти влади

У першому розділі вже розглядалися побіжно такі інструменти влади, як насильство і гроші. Але їх насправді не два, а три. Третій інструмент влади – Знання, в загальному вигляді адекватні ОКМ. Я з великим задоволенням наведу дві цитати з книги Елвіна Тоффлера “Метаморфози влади”.

ВИСОКОЯКІСНА ВЛАДА

Найпоширеніші припущення щодо влади, принаймні в західній культурі, мають на увазі, що вона – питання кількості. Але хоча деякі з нас вочевидь мають менше влади, аніж інші, цей підхід ігнорує те, що зараз може бути найважливішим чинником з усіх, – її якість.

Влада буває різною, в деяких її видів, поза сумнівом, низька детонація. У гарячих битвах, які незабаром відбудуться у наших школах, лікарнях, діловому світі, профспілках і урядах, ті, хто зрозуміє “якість”, одержить стратегічну перевагу.

Не підлягає сумніву, що насильство – втілене в ножі вуличного грабіжника або ядерній ракеті – може дати страшні результати. Тінь насильства або сили, відображена в законі, стоїть за кожною дією уряду, і в результаті будь-який уряд покладається на солдатів і поліцію в справі забезпечення силою своєї волі. Ця усюдисуща і необхідна загроза офіційного насильства в суспільстві допомагає підтримувати систему в робочому стані, забезпечуючи рядові контракти в сфері бізнесу застосуванням сили або загрозою такого, знижуючи рівень злочинності, створюючи механізм для мирного вирішення протиріч.

Парадоксально, але ця завуальована загроза насильства дає можливість зробити буденне життя ненасильницьким.

Але насильство в цілому наражається на серйозні перешкоди. Насамперед воно змушує нас носити з собою балончик з “мейсом”⁸ або запускати гонку озброєнь, яка збільшує ступінь ризику для всіх. Навіть коли воно “спрацьовує”, насильство породжує опір. Жертви і уцілілі чекають першої слушної нагоди, щоб завдати у відповідь удару.

Головна слабкість грубої сили криється в її абсолютній негнучкості. Насильство може бути використане лише для покарання. Інакше кажучи, воно – низькоякісна влада.

Багатство – більш зручний інструмент влади. Сила товстого гаманця є значно багатобічною. Замість просто залякування або покарання воно може запропонувати чудово градуйовані нагороди – виплати і винагороди грошима або чимось подібним. Багатство може використовуватися як в позитивному, так і в негативному плані. Воно, отже, значно гнучкіше за силу. Багатство – влада середньої якості.

Проте саму високоякісну владу дає застосування знань. Актор Шон Коннері в кінофільмі, дія якого відбувається на Кубі в період диктатури Батисти, виконує роль британського найманця. В одній незабутній сцені воєначальник тирана говорить: “Майор, назвіть вашу улюблену зброю, і я вам її дам”. На що Коннері відповідає: “Мізки”.

Влада високої якості – це не просто можливість дати ляпасу. Не просто можливість зробити по-своєму, примусити інших робити те, що хочеться вам, навіть якщо вони віддають перевагу іншому. Високоякісна влада припускає значно більше. Вона припускає ефективність – досягнення мети з мінімальними джерелами влади. Знання часто можуть використовуватися для того, щоб примусити іншу сторону полюбити вашу послідовність операцій при виконанні дії. Вони можуть навіть переконати людину в тому, що вона сама придумала цю послідовність.

Отже, саме знання – саме багатобічне з трьох основних джерел управління в суспільстві – виробляє те, що вищі військові чини в Пентагоні люблять називати “найголовнішою зброєю рядового”. Воно може бути застосоване для покарання, винагороди, переконання і навіть зміни поглядів. Воно може перетворити ворога на союзника. Краще всього те, що, володіючи гарними знаннями, можна насамперед обійти небажані ситуації, а також уникнути зайвих витрат сил і засобів⁹.

---

⁸ Мейс – газ нервової та сльозоточивої дії.

⁹ Тоффлер, Э. Метаморфозы власти / Э. Тоффлер ; пер. с англ. В. В. Белокошкова и др. – М. : АСТ, 2002. – С. 36–38.

ТРАЄКТОРІЯ ВЛАДИ

Суть у тому, що під час промислової революції вищі верстви суспільства перестали спиратися, як це було спочатку, на низькоякісну владу, що досягається силою, і перейшли до влади середньої якості, що забезпечується грошима.

Гроші не можуть дати негайного результату, як кулак у зуби або пістолет під ребро. Але внаслідок того, що вони можуть бути застосовані і для винагороди, і для покарання, гроші – більш багатогранний, гнучкіший інструмент влади, особливо коли врешті-решт загроза насильства зовсім незначна.

Гроші не могли стати основним важелем управління в суспільстві раніше, оскільки переважна більшість людства не була частиною грошової системи. Селяни доіндустріального століття самі забезпечували себе продуктами харчування, одягом і дахом над головою. Але в міру того як заводи замінили ферми, люди перестали самі вирощувати собі їжу, і їхнє виживання стало залежати від грошей. Ця загальна залежність від грошової системи як відмінна від самозабезпечення трансформувала всі владні відносини.

Насильство, як ми побачили, не зникло. Але його форми і функція зазнали змін, оскільки гроші стали головною мотивацією для робочої сили і основним знаряддям управління в суспільстві на три індустріальні сторіччя.

Саме цим пояснюється те, чому і соціалістичне, і капіталістичне суспільства “фабричних труб” виявилися значною мірою скупими і користюлюбними, одержимими грошима, аніж значно бідніші доіндустріальні культури. Жадібність, без сумніву, йде в минуле. Але саме індустріалізм вивів гроші на перше місце серед інструментів влади¹⁰.

Як ми бачимо з двох наведених цитат, всі три інструменти влади переслідують одну і ту ж мету – примусити соціум до дій у рамках ОКМ еліти. Тобто формалізуючи, ми приходимо до того, що функція влади зводиться до нав'язування соціуму своєї ОКМ і примусу до певних дій у рамках цієї ОКМ. У загальному вигляді влада когось над кимсь – це нав'язування КМл керівника керованому. При цьому керівник може використовувати три інструменти впливу на КМл керованого.

Насильство щодо керованого виробляє у КМл керованого зміни, які, будучи враховані, призводять до припинення насильства. У результаті ОКМ керованого змінюється, в ній з'являється сегмент, який фіксує

---

¹⁰ Тоффлер, Э. *Метаморфозы власти* / Э. Тоффлер ; пер. с англ. В. В. Белокошкова и др. – М. : АСТ, 2002. – С. 66.

загрозу насильства у випадку невиконання або виконання яких-небудь дій. Причому слід зазначити, що один керований може передати цей сегмент своєї КМл іншому керованому. Демонстративні покарання і демонстративні страти є одним із способів масового впливу на КМл керованих.

Абсолютно очевидно, що насильство як інструмент влади переважало в епоху масового розповсюдження СУ-2 і ПД-2. Цей інструмент був найбільш простий і не вимагав наявності складної КМл у керівника. Наростання складності соціуму змусило використовувати складніший інструмент – гроші.

Економічний примус є більш пізнім інструментом впливу на КМл для зміни її в заданому напрямі. Фактично цей інструмент став домінувати з приходом СУ-3 і ПД-3. Насильство нікуди не зникло, але воно поступилося значною частиною своєї сфери економічному примусу. Економічний примус є свого роду платнею за формування того чи іншого сегмента КМл, яка спонукає керованого до певних дій, що є вигідними і такими, котрі відповідають інтересам КМл керівника. Тобто у сфері операції когнітивними моделями ми бачимо появу торгової етики, коли ухвалення визначеної КМл оплачується ресурсами. У зв'язку з цим наріжним каменем управління і нав'язування своєї КМл є наявність значних ресурсів, придатних до торгових трансакцій. Наявність великої кількості грошей або того, що ними вважається, дає володарю цього ресурсу відразу великі можливості щодо нав'язування своєї КМл і повнішого подання її в ОКМ соціуму. Ось звідки і вислів "Гроші правлять світом". Тут слід зробити застереження, що це справедливо для так званого капіталістичного суспільства, в якому визнається право на значні капітали і приватну власність. У соціалістичних країнах типу СРСР механізм був дещо складнішим, у ньому були однаково присутні всі три інструменти влади: насильство як кримінальна стаття за дармоїдство, економічне примушення через заробітну платню і систему розподілу. Крім того, застосовувався третій інструмент у вигляді ідеології, тобто Знання. "Кодекс будівника комунізму", по суті, був інструментом прямого нав'язування ОКМ. З цієї точки зору СРСР був більш передовою соціальною структурою, оскільки в ньому використовувалася позаекономічний і несильовий спосіб прямого впливу на КМл. Всі ці товариські суди, місцевки та інші структури безпосередньо впливали на КМл без інструментів посередників. Все обмежувалося прямим передаванням символів, які змінювали КМл. Власне, саме в цій площині полягають принципові структурні відмінності соціалістичної і капіталістичної систем.

Зараз, підійшовши впритул до такого інструмента, як знання в управлінні КМл, повернемося трохи назад, до першого розділу і пригадаємо, що знання – це те, що людина відносить до тієї частини опису зовнішнього світу, якою вона може управляти і прогнозувати поведінку. Тобто знання завжди знаходяться в зоні “Матерія”, а не в зоні “Інформація”. У зоні “Інформація” знаходяться явища і моделі, що не мають опису і не дозволяють прогнозувати поведінку системи, а отже, і маніпулювати ними. Якщо є дві людини з різним знаннями, то та, яка має кращі знання, зможе маніпулювати тією, в якій знання гірші. Це відбудеться внаслідок того, що її КМл більш розвинена. Щоправда, тут слід зробити застереження, що це справедливо при рівних вольових якостях цих людей.

Знання як інструмент влади при застосуванні діють безпосередньо від однієї КМл або ОКМ до іншої КМл. При цьому як посередник використовуються символи. Це можуть бути слова в радіопередачі, це може бути відеоряд у телевізійній програмі, це можуть бути символи на екрані монітора. Вперше інструмент “Знання” виник з появою мови і безпосередньо пов’язаний з інформацією і комунікаціями. Абсолютно природно, що в той час, коли відбувся вибухоподібний розвиток комунікацій і засобів обробки інформації, роль Знання істотно підвищилася. Саме в цей час з’явилися таке поняття, як “ноу-хау” і знаменитий вислів “Знання-сила” Френсіса Бекона. Причому помітно, що в суспільстві, в якому Насильство на той момент переважало, актуальний інший афоризм – “Влада зростає із дула гвинтівки” Мао Цзедун, а вже згадуваний афоризм “Світом правлять Гроші” належить до іншого суспільства.

Суспільство початку ХХІ століття “купається” в мережах комунікації і потоках інформації, і це вже призводить до того, що Силою, яка очолює владу, стають Знання. Ні, зрозуміло, Гроші і Насильство нікуди не поділися, але частка Знання в загальному інструментарії влади продовжує стрімко наростати. Проте тут слід зробити обмовку, оскільки ОКМ еліти в СУ-2 і СУ-3 розвивається повільніше, ніж соціуму, то виникає цікава ситуація. В еліті є інструменти – Насильство і Гроші, а в соціуму є можливість приймати і управління від Знання. Все це створює дивовижні передумови виникнення мережної еліти, яка, базуючись на Знаннях і комунікаціях, в один прекрасний момент повністю перехопить управління соціумом. Причому відвернути або відстрочити це неможливо, це об’єктивний процес (як схід Сонця).

Чи може еліта в цих умовах зберегти себе? Так, може, але для цього їй треба стати мережною елітою, змінити принципи формування управління і покращити свої знання. Якщо користуватися визначенням

Льюїса Керола, для того, щоб еліті залишитися на місці, треба бігти щосили. Ані гроші, ані насильство не врятують її від викидання з елітної ніші, тільки знання можуть забезпечити певні гарантії. Причому тут слід зазначити не тільки, а може й не стільки, мати нагоду оперувати значною кількістю фактів, а насамперед здатність до продукування нової Інформації. Для основної маси еліти з ПД-3 і СУ-3 може бути визначене місце глії в головному мозку. Самі нейрони не можуть функціонувати і забезпечувати себе, а ось клітини глії якраз і реалізують, у тому числі і цю функцію. Окрім цього, саме глія відповідає за динамічне регулювання ресурсів у мозку.

Ми стоїмо на порозі “Нового Світу”. Зараз вже абсолютно очевидно, що існують СУ-4, ПД-4 і владний інструмент – Знання. Подамо все, що нам відомо, в таблиці.

Формація	Феодалізм	Капіталізм / соціалізм	Нейросоц
Управління	СУ-2	СУ-3	СУ-4
Демократія	ПД-2	ПД-3	ПД-4
Інструмент	Насильство	Гроші	Знання

Нова формація, що одержала назву “**Нейросоц**”, була винайдена спочатку на кінчику пера, але коли стали ясними його параметри, то із здивуванням майже всі його елементи були знайдені в тому або іншому вигляді в суспільстві на початку ХХІ століття.

Для того, щоб не було суперечок про походження терміна “нейросоц”, відразу поясню його. Це злиття двох слів “нейро” і “соціум”. Нейро тому, що в основі лежать принципи, використані природою при побудові нейронних мереж, в яких немає головних нейронів, але водночас немає і зрівнялівки. Ну а “соціум” зрозуміло, чому виник. Стосовно самої історії виникнення терміна, то в листуванні спочатку ми використовували термін “соціальний нейроквад”, і ті дослідження, які ми проводили, я назвав нейросоціоматикою. Згодом Сергій Щеглов запропонував усічену форму нейросоціоматики – нейросоц. Ось так і з’явився цей термін. Через півтора року він став широко відомий і фактично асоціюється з СУ-4.

Розумному читачеві, а нерозумний і читати б цю книгу не став, неважко буде уявити, в якому становищі знаходиться наше суспільство. Я навмисно не буду цього робити. Я дав інструмент, а вже висновки хай кожен зробить сам.

IV. Демократія діалогу

Людей багато, і в кожного свої плани. А територія може мати тільки одне майбутнє на всіх. Тому необхідно узгоджувати ці особисті плани майбутнього, шукати варіанти складання планів, які підсилюють один одного (синергія), шукати варіанти так скомбінувати плани, що суперечать, на перший погляд, щоб вони не заважали один одному. В умовах швидких змін узгодження планів жителів і підприємців шляхом висунення представників, що влаштовують людей, раз на чотири або п'ять років – це дуже замало.

Тому світ починає перехід до деліберативної демократії. Слово “deliberation” (від англ. – роздум, зважування, обміркування, обговорення, дискусія, діалог, розсудливість, обачність). Тобто ретельне, колективне обміркування. До такого обміркування залучаються, по можливості, всі жителі території, яких стосується дане питання. Проводяться збори в кварталах, районах, періодичні збори міських представників. При цьому з різних питань інтереси жителів і підприємців можуть представляти різні люди.

Використовується плинне планування, тобто є план на період (наприклад, на п'ять років), але щороку він переглядається і корегується.

Річ у тому, що кожен житель щось знає краще за інших. Не потрібно (та і неможливо) узгоджувати все з усіма. Потрібно питати людей про ті аспекти, ті плани, які стосуються саме їх, і саме вони краще за всіх зможуть дати сигнали про підтвердження (верифікації) цього аспекту або про те, що вони відкидають такий варіант (фальсифікація)¹¹.

Дослідники-суспільствознавці давно помітили такий ефект: коли локально збирається деяка кількість людей і перед ними ставиться якась проблема, то виявляється ефект синергії, або як ще його називають “мозковий штурм”. У роботі таких груп важливим є те, що за рахунок безлічі інформаційних транзакцій між учасниками групи формується ОКМ вирішуваної проблеми, яка, як правило, ширша за КМл однієї людини.

Це відбувається через взаємодію різних спектрів компетенції, і саме в цих групах народжуються нові знання, оскільки вторинні піки двох і більш людей можуть скластися і дати сплеск у сфері, в якій вони не були первинними фахівцями, але разом змогли знайти нове рішення.

---

¹¹ Сухарев, М. В. Стратегическое планирование для чайников [Электронный ресурс] / Нейроквад – нейронные сети нового поколения, статьи. – Режим доступа : <http://www.neuroquad.ru/strategy.html>. – Загл. с экрана.

Ці так звані “фабрики думки” в даний час працюють у багатьох місцях, як правило, вони створюються для вирішення технічних і інших природничо-наукових проблем, але хто сказав, що їх не можна використовувати для вирішення проблем управління соціумом. І треба відмітити: давно використовують, адже, по суті, Уряд і є така команда, що покликана вирішувати цю проблему. Однак при формуванні Уряду можна побачити, що параметри спектра компетенції, як правило, не беруться до уваги, внаслідок чого юристи керують рибним господарством, а будівельники економікою або ще чимось. Причому не рідкісною є ситуація, коли в уряді представлені фахівці однієї спеціалізації і, як наслідок, спектр їхньої компетенції має серйозні вади. У цих умовах якість роботи таких колегіальних органів різко знижується.

Один з можливих варіантів вирішення цієї проблеми був продемонстрований у бразильському місті Порто-Алегрі. Там на принципах деліберативної демократії побудували систему місцевого самоврядування. І ця система стала прообразом майбутнього демократичного суспільства. Не випадково, що саме в Порто-Алегрі проходить альтернативний Давосу з’їзд демократичних активістів з різних країн. Збудована в місті система уповноважених ієрархічних форумів практично повністю змінила вигляд міста як зовні, так і політично.

Ключовим принципом діалогової (деліберативної) демократії є створення розгалуженої мережної ОКМ, у якій кожна ОКМ структурується на основі територіальної ознаки. Виходить фрактальна структура ОКМ, де декілька молодших ОКМ формують ОКМ середнього рівня, а вони у свою чергу – ОКМ верхнього рівня. Від класичних ієрархічних пірамідальних структур ця відрізняється принципом поточної легітимності. Під поточною легітимністю мається на увазі те, кому підкоряється і від кого залежить у своїй щоденній діяльності керівник. У системах ПД-2 і ПД-3 він залежав від вищестоящого, тобто його легітимність і можливість політичної корупції в період між виборами визначалася вищестоящим в еліті. У ПД-4 це визначає нижчестоящий. У цьому випадку керівник просто вимушений служити нижчестоящим, тобто вектор його служіння спрямовано не до еліти, а до соціуму, що робить його “слугою народу”, а не прислужником начальства.

Базовий принцип діалогової демократії гранично простий: громадяни з певної території спілкуються між собою і визначають проблеми, які необхідно вирішити, а також намічають шляхи їх вирішення. При цьому вони вибирають зі свого складу територіального модератора (координатора), який, на їх думку, володіє всіма необхідними якостями, а його КМл найбільш відповідає ОКМ локальної групи. Потім вибрані на форумі координатори утворюють форум наступного рівня, на якому їх

КМл взаємодіють і утворюють ОКМ середнього рівня. Зі свого складу вони вибирають нового модератора (координатора), який володіє вже ОКМ середнього рівня. При цьому слід звернути увагу на те, що спектр його компетенції буде найбільш широкий і оптимальний для ОКМ даного рівня. Постійна динамічна система виборів забезпечує поточну легітимність у напрямі соціуму. Координатори середнього рівня вже формують ОКМ верхнього (міського) рівня і мером стає координатор, чия КМл найбільш відповідає загальній ОКМ міста і найбільш інтегрально відображає КМл жителів міста. Такий підхід дозволяє створити ОКМ декількох рівнів і багаторівневу еліту. При цьому за рахунок сегментації ОКМ, структура якої схожа на луску, вона може краще враховувати специфіку окремих груп і територіальних зон.

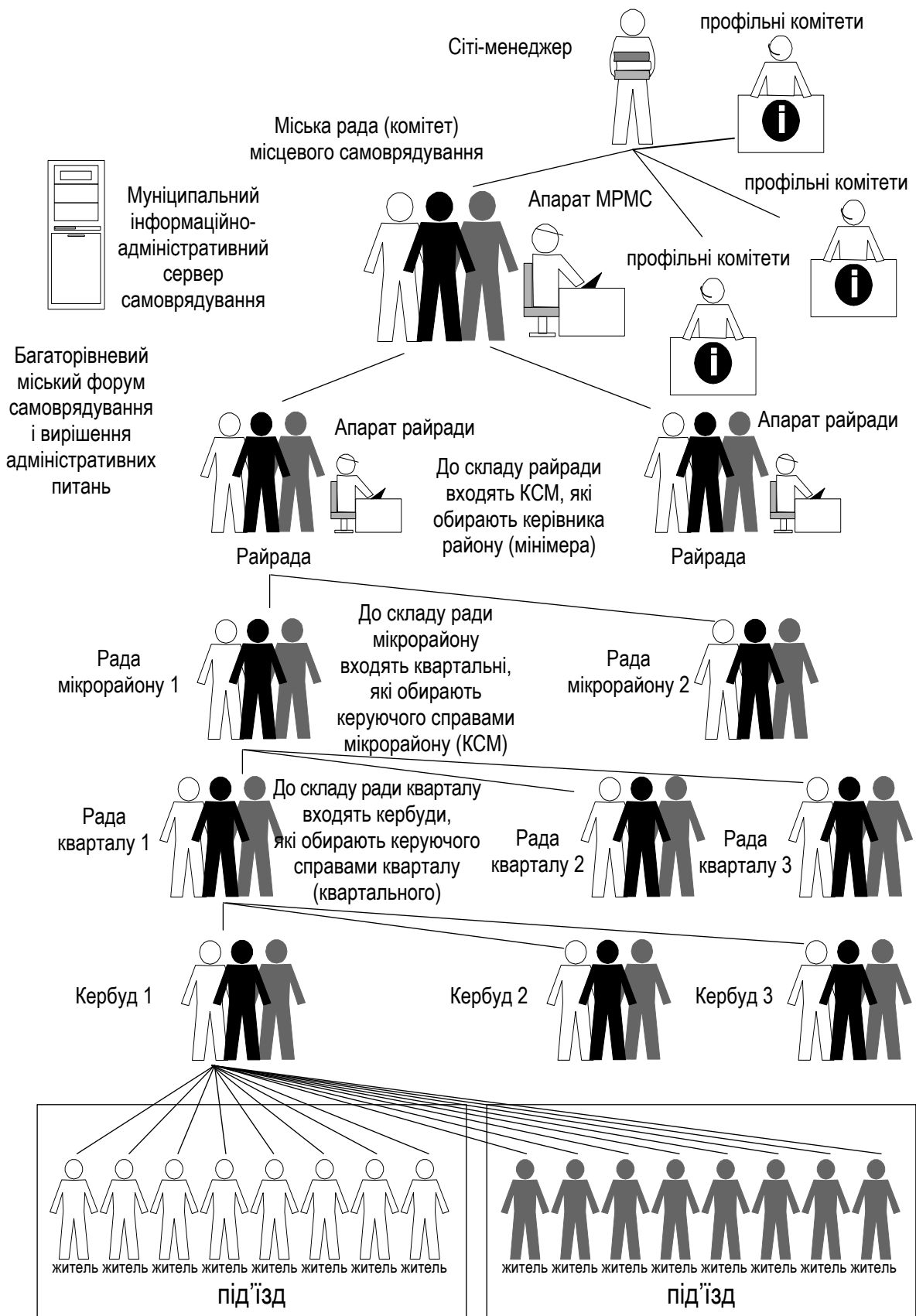
Як наочний приклад, що ілюструє побудову місцевого самоврядування на принципах діалогової демократії в умовах Росії, пропоную розглянути такий собі проект “Ради плюс бюджет”. Забігаючи наперед, відразу скажу, що в одному з російських міст північного заходу деякі принципи, описані нижче, використовуються і дали добрий результат.

V. Ради плюс бюджет

Основний принцип полягає в дробленні управлінських задач і рішень на відповідних рівнях ієрархії соціуму.

Владно-розпорядчі повноваження в системі місцевого самоврядування на принципах діалогової демократії реалізуються класично для демократичних систем: делегуванням знизу доверху. Кожен нижчестоящий делегує повноваження з ухвалення рішення на вищестоящий рівень. При цьому система ініціації виборів спонтанна і визначається простою більшістю тих з нижчестоящих, що прагнуть до реалізації демократичного права. Таким чином, неефективні управлінські рішення вмиль оцінюються нижчестоящими і до того часу, поки не буде знайдений кращий управлінець для цього рівня. Зауважимо, що вибори – перманентні. Дана система дозволяє найактивнішим і ефективним управлінцям піднятися за адміністративною ієрархією (рис. 1). На кожному рівні підвищуватиметься компетентність в питаннях організації місцевого самоврядування. Разом з тим критерієм оцінки для нижчестоящих є якості обраного керівника, його можливості по залученню коштів для відповідного рівня, справедливий їх розподіл і витрати з урахуванням інтересів всіх нижчестоящих.

Адміністративна ієрархія передбачає наявність у ній апарату підтримки адміністративних функцій: секретарі, менеджери тощо. В обов’язковому порядку ці елементи є у міському комітеті місцевого самоврядування і в районних радах.

Рис. 1. Адміністративна ієрархія

Так само нижчестоящі ради, у разі потреби (якщо обслуговують великі міські конгломерати), можуть створювати свої адміністративні структури, але фінансування їх вони здійснюють за свої кошти. Так, наприклад, рада мікрорайону може орендувати кімнату або квартиру з комп'ютером і одним постійним або декількома службовцями, які здійснюють безпосередню взаємодію з різними рівнями з поточних питань. Рада кварталу може обмежитися однією кімнатою, комп'ютером і приймати громадян у певний час, не маючи постійного штату. Домовий комітет може прийняти рішення про визначення розміру компенсації за амортизацію комп'ютера і ведення рахунку будинку.

Головний принцип адміністративної ієрархії: влада делегується знизу, кошти поступають зверху.

Нижньою адміністративною одиницею самоврядування є кербуд (керівник будинку): він обирається старшими під'їзду з жителів цього будинку на необмежений термін і є розпорядником особового рахунку будинку. Розмір винагороди за діяльність визначають нижчестоящі, розмір винагороди публічний і доступний у системі "МІАСС" (**Муніципальний інформаційно-адміністративний самоврядний сервер**).

Наступною в ієрархії одиницею є "квартальний", якого кербуди обирають з-поміж кербудів, розмір винагороди за роботу також визначають нижчестоящі кербуди.

Управляючий справами мікрорайону (префект) обирається зі складу квартальних, його винагороду визначають "квартальні".

Мінімер, він же голова районної ради, вибирається зі складу префектів і є головним розпорядником району міста, розмір його винагороди визначають префекти.

Мінімери утворюють в міській адміністрації міський комітет (раду) місцевого самоврядування, який під керівництвом сіті-менеджера і мера здійснює управління містом і складає загальноміські програми.

Другою після формування адміністративної ієрархії складовою є ієрархічне формування бюджетного плану.

Основний принцип при формуванні бюджетного плану полягає в тому, що мешканці набагато краще знають про проблеми мікрорівня і можуть сформулювати детальну постановку проблеми: аж до під'їзду, сходового майданчика, конкретної ями і труби. Це не відміння залучення фахівців для оцінки капітального ремонту і стану комунікацій, але дозволяє у багатьох випадках поточну роботу покласти на самих мешканців, тим більше, що вони є зацікавленою стороною.

Мешканці, спільно зі старшими під'їздів і кербудом, формують план витрат будинку, в якому разом з обов'язковими пунктами (оплата тепла, води, каналізації, вивіз сміття та інших регулярних робіт)

передбачаються статті по ремонту покрівлі, підвалу, під'їздів, ліфтів, облаштування території біля будинку. Мешканці вправі самі визначати, на які цілі витратити гроші з особового рахунку будинку. Кербуд при витраті коштів є підзвітним лише старшим під'їзду і мешканцям будинку. У бюджетному плані будинку на рік всі витрати розподіляються за їх пріоритетами. Так, обов'язкові витрати є пріоритетними, пріоритет додаткових витрат визначають самі мешканці, причому список є необмеженим, виконання ж його визначається наповненням міського бюджету.

Сформований таким чином бюджетний план будинку подається на розгляд ради кварталу. На підставі поданих домових бюджетних планів, а також витрат кварталу, формується бюджетний план кварталу, в якому передбачаються витрати на комунікації між будинками, на ремонт під'їзних шляхів, організацію дитячих майданчиків і облаштування територій. Принцип формування за пріоритетами є аналогічним домовому: спочатку обов'язкові витрати, двірники, аварійний ремонт тощо, потім – додаткові, виходячи з пріоритетів.

Бюджетний план кварталу поступає в раду мікрорайону, де формується зведений бюджетний план мікрорайону. Принцип за пріоритетами є аналогічним: спочатку обов'язкові, потім додаткові витрати. Бюджетний план мікрорайону доповнюється витратами на ремонт і прокладання доріг у мікрорайоні, ремонт і будівництво систем інфраструктури мікрорайону, трансформаторні підстанції, котельні, комунікації.

Бюджетний план району міста, сформований у районній раді, містить у собі статті, пов'язані з інфраструктурою району, включаючи культурні, освітні, спортивні установи, витрати на експлуатацію комунікацій, підстанцій, насосних станцій, свердловин та інших систем життєзабезпечення району міста.

Бюджетний план міста складається, виходячи з поданих районних бюджетних планів і загальноміських проектів, що визначаються міським комітетом місцевого самоврядування. До таких проектів належать: утримання муніципальної міліції, пожежної служби, медицини, організація звалищ і сміттєспалювальних заводів, потужні інфраструктурні внески міського масштабу та інші проекти, що визначені такими комітетом місцевого самоврядування.

Після складання зведеного міського бюджетного плану він надсилається до бюджетно-фінансового комітету, де набуває електронної форми і обраховується за нормативами. Сформований таким чином бюджет має електронну форму і доступний всім жителям міста через систему "МІАСС". На підставі плану податкових та інших надходжень

до місцевого бюджету планується прибуткова частина бюджету. Відраховавши з бюджетного плану заплановану прибуткову частину, буде визначено розмір бажаних зовнішніх субвенцій. Чим більше загальна прибуткова частина наближена до витратної, тим більше проектів і побажань жителів можна реалізувати.

Можливі шляхи – це збільшення прибутків території та/чи збільшення зовнішніх субвенцій.

Проте можливою є реалізація й дефіцитного бюджету, просто в цьому випадку будуть реалізовані найбільш насущні та важливі проекти.

Бюджетне планування за допомогою комп'ютерної системи створює умови уповноваженої демократії.

Дослідники процесів самоврядування помітили, що при впровадженні моделей суспільної співучасті в плануванні, населення спочатку відчуває ентузіазм, але потім (через рік-два) його участь у різних зборах та інших акціях самоврядування починає погіршуватися.

Річ у тому, що якщо думку дають висловити, але не завжди беруть до уваги, людина перестав брати участь у “даремній говорильні”.

Тоді був прийнятий варіант “уповноваженої співучасті”. Міська адміністрація бразильського міста Порто-Алегрі взяла на себе зобов'язання планувати бюджет міста (щороку) в строгій відповідності з наказами, які дали жителі на своїх зборах.

У результаті ситуація змінилася, і відсоток тих, хто бере участь в обговореннях, почав збільшуватися з року в рік. І дійсно – на зборах вирішувалися найбільш важливі життєві проблеми: що є більш цінним для жителів того або іншого кварталу – налагодити освітлення, зробити газони або закласти дірки в асфальті.

У процесі цих обговорень люди навчилися формулювати свої бажання, точніше, усвідомили, що ж їм насправді потрібно, навчилися шукати взаємоприйнятні варіанти. Було зроблено немало відкриттів, як можна скомбінувати обмежені бюджетні кошти з тим, щоб досягти найбільшого ефекту¹².

Побудована таким чином система не відразу починає працювати в заданому режимі. Необхідно час в 1–2 роки і підтримка влади, щоб запустити цей механізм. Але будучи запущеним, він працює автоматично.

У моєму будинку, коли вибирали кербуда, то активність була маленькою. Зараз, через рік, зібрання мешканців перетворилися на конструктивні і зацікавлені збори, на яких вирішуються важливі питання,

---

¹² Сухарев, М. В. Стратегическое планирование для чайников [Электронный ресурс] / Нейроквад – нейронные сети нового поколения, статьи. – Режим доступа : <http://www.neuroquad.ru/strategy.html>. – Загл. с экрана.

при цьому двір став доглянутим і більш упорядкованим. Тобто активність громадян безпосередньо залежить від результативності їх активності.

Бюджетне виконання – це рух фінансів за ієрархією від міського комітету місцевого самоврядування аж до особових рахунків будинків.

Затверджений бюджет міста в електронній формі знаходиться в системі “МІАСС”, всі жителі міста, ради всіх рівнів бачать бюджет як кровоносну систему, зображену на мапі міста, на якій двома кольорами розміщуються обов’язкові і додаткові кошти. Фактично “МІАСС” відображає поточний рух коштів.

Кошти рухаються таким чином:

1. Ті кошти, що надійшли на рахунок міського комітету місцевого самоврядування, у поточний період розподіляються на обов’язкові і додаткові плюс резервний фонд. Причому формування обов’язкових витрат є пріоритетним, розмір відрахувань до резервного фонду визначають комітет і міська рада депутатів. З цих коштів також відкладаються гроші на утримання апарату міського комітету самоврядування і винагороду мінімерам. Далі кошти надходять у районні ради.

2. Гроші, що надійшли на рахунок районної ради, знову розподіляються на обов’язкові і додаткові на поточний період, плюс резервний фонд. Розмір резервного фонду визначає мінімер, але у процентному відношенні він є не більшим за міський. Частина коштів витрачається на утримання апарату районної ради і на винагороду КСМ (префектам). Далі гроші надходять на рахунки рад мікрорайону.

3. Кошти, що надійшли на рахунок ради мікрорайону, у поточному періоді знову розподіляються на обов’язкові і додаткові плюс резервний фонд, розмір якого визначає префект, але в процентному відношенні він не перевищує районний. Частина грошей може спрямовуватися на утримання апарату ради мікрорайону і на винагороду квартальних. Далі кошти надходять на рахунки рад кварталів.

4. Гроші, що надійшли на рахунок ради кварталу, знову розподіляються на поточний період на обов’язкові і додаткові плюс резервний фонд. Розмір резервного фонду визначає квартальний, але в процентному відношенні він не повинен перевищувати мікрорайонний. Частина коштів може бути надіслана на утримання апарату ради кварталу і на винагороду кербудів. Далі гроші надходять на особові рахунки будинків.

5. Домові кошти, що надійшли на особовий рахунок, безпосередньо витрачаються на потреби мешканців будинку уповноваженим на те кербудом. Кербуд є останньою ланкою в бюджетному виконанні,

насправді ж остаточний контроль за витрачанням грошей здійснюють мешканці будинку.

У даній системі бюджетного виконання є прозорою як сама процедура надходження і розподілу коштів, так і розмір витрат управління, оскільки в системі “МІАСС” доступними є всі дані кожного рівня. Контроль знизу – це найнадійніший і об’єктивний контроль за витрачанням коштів і виконанням робіт, а також за відповідністю робіт їх вартості. Крім того, доступність інформації по всій ієрархічній мережі дозволяє виявляти необґрунтовано завищені щодо середніх платежі.

Четвертою складовою місцевого самоврядування є “Підрядний конкурс”.

За допомогою цієї компоненти реалізується конкурентне ринкове середовище серед організацій, що здійснюють комунальні послуги.

Для реалізації цього міський комітет місцевого самоврядування реєструє підприємства, що відповідають вимогам стосовно надання послуг населенню. Коло формальних вимог і умови реєстрації визначаються міською радою депутатів і комітетом місцевого самоврядування. Кожному підприємству надається ідентифікатор і ведеться облік виконаних ним робіт з підрахунком інтегральної суми балів, які нараховуються за якість і строки. Ця інтегральна оцінка кожного підприємства враховується при узгодженні ціни, оскільки це допомагає оцінити співвідношення ціна/якість.

Вся інформація про активне фінансування і найближчі його плани є доступною через систему “МІАСС”, що фактично перетворює даний розділ на аукціон (біржу), оскільки кожне з підприємств може подати свою пропозицію і записати напроти виділених бюджетом коштів і описом проекту. Рішення про вибір підрядника ухвалює керівник ради відповідного рівня, при цьому вибір є публічним. Якщо вибір, з погляду нижчестоящих, буде не оптимальним, то вони мають право поміняти управлінця, який ухвалив неоптимальне рішення. Таким чином, для ухвалення оптимального рішення керівник повинен радитися і вступати в діалог з нижчестоящими управлінцями для вироблення узгодженої позиції, інакше він ризикує своїм місцем в ієрархії самоврядування. У міру ж навчання він буде дедалі більш адекватно реагувати на ситуацію.

Описаний алгоритм – це добре відомий у прикладній математиці і в нейронних мережах прийом: навчання мережі зі зворотним розповсюдженням помилки.

Як наслідок, з часом мережа управлінців починає все більш швидко і точно реагувати на зміни середовища.

Підприємства для обслуговування міського господарства можуть мати як традиційну систему організації, так і формуватися й функціонувати на основі матричних або динамічних управлінських структур. У деяких випадках, що не стосуються залучення спецтехніки і фахівців, з метою економії мешканці частину робіт можуть виконувати самі на суботниках, закупаючи тільки витратні матеріали. Так, озеленення, косметична побілка, фарбування й інші роботи можуть виконуватися мешканцями самостійно.

Одним із наслідків упровадження підрядної біржі є зниження витрат і оптимальне ринкове ціноутворення на послуги. Існуючі практично повсюди неринкові принципи при розподілі замовлень і підрядів створюють умови для корупції, у тому числі й політичної. Тому організація на формальних умовах підрядної біржі вирішує попутно і серйозну політичну проблему, пов'язану з корумпованістю влади.

Природно, що місцева влада і структури, які використовують неринкові засоби, чинитимуть опір запровадженню чесної конкуренції, але її введення буде, поза сумнівом, підтримане широкими верствами підприємців, що не пов'язані з владою.

Наведені компоненти місцевого самоврядування є базовими частинами системи, але можуть доповнюватися іншими додатковими функціями на тих же принципах, що й описані.

Обов'язковою умовою функціонування даної системи місцевого самоврядування є наявність міського інформаційного центру з системою "МІАСС" (Муніципальний інформаційно-адміністративний самоврядний сервер), а також розвиненої системи доступу.

У багатьох містах уявляється оптимальним використовувати об'єднані міські комп'ютерні мережі, з'єднані високошвидкісною оптичною лінією "Метронет". У тих місцях, які ще нею не охоплені, можна використовувати радіодоступ і модеми.

Система "МІАСС" являє собою складну комплексну базу даних, побудовану на принципах групваре (групова робота безлічі людей), і спеціальну програмну оболонку інтерфейс, що дозволяє взаємодіяти з сервером будь-якій людині через наочний інтерфейс.

Система "МІАСС" фактично містить у собі комп'ютерну модель міста, його фінансових потоків, проектів, замовників, виконавців, щоденного спілкування сотень і тисяч людей. При цьому багато питань можуть вирішуватися без фактичної присутності, шляхом розміщення інформації на форумі відповідного рівня або електронним листом.

Подібна система добре вписується в державну програму "Електронна Росія" і має успішний практичний досвід упровадження в Естонії у вигляді проекту "Е-демократія".

VI. Глобальне протистояння

Наша епоха стала часом, коли кардинальним чином змінюється сама глибинна суть всього людства. Розхожий штамп про крах двополярного світу і встановлення однополярного світу виявився всього лише штампом. Як було показано раніше, соціалізм і капіталізм – це, по суті, різні варіанти однієї СУ-3.

Насправді світ як був двополярним, так ним і залишився. Полюсами є соціуми з СУ-2 (2,5), з одного боку, і СУ-3 (3,5) – з іншого. За часів існування СРСР полюс СУ-3 був розмитим і утворював немов би “хмару заряду”, що робило взаємодію з СУ-2 м’якшою. Із зникненням СРСР полюс СУ-3 прийняв чітко окреслені межі, і протистояння СУ-2 з СУ-3 набуло яскраво виражених рис. Протистояння відбувається в культурній, релігійній, економічній і військовій сфері. Всі війни і революції кінця ХХ і початку ХХІ ст. так чи інакше є проявом цього протистояння.

Характерною особливістю всіх видів протистоянь різних систем є використання технологій Мережі.

Терористична організація “Аль-Каїда”, по суті, є мережною організацією з розподіленим детермінованим управлінням. Функції її номінального глави Усами бен Ладена здебільшого є представницькими й консолідуючими. Рішення про проведення та організацію безлічі терористичних актів ухвалювалися без його участі, на підставі тільки деяких сформульованих ним цільових постановок задач. Ліквідувати цю мережу за допомогою ліквідації такої фігури, як Усама бен Ладен, неможливо, оскільки запущені ним у мережу принципи та ідеали установки продовжують жити в нейронних мережах безлічі членів, і формальний лідер може бути легко вибраний з-поміж них.

Парадокс, але СУ-2 бореться з СУ-3 за допомогою системи, побудованої на принципах СУ-4. Хоча якщо серйозно замислитися, то ніякого парадокса в цьому немає. Прямий військовий конфлікт СУ-2 і СУ-3 завжди призводить до поразки СУ-2. У цих умовах і з урахуванням розвитку комунікацій СУ-2 створила СУ-4, яка розділяє базові принципи і цілі СУ-2. Об’єднуючою ланкою у цьому випадку служить релігія. Тут ми торкаємося дуже важливого моменту, до якого ще повернемося в розділі “Техноцера”. Оскільки СУ-2Р оперує з тією суб’єктивністю, що знаходиться в зоні “Інформація”, за межею матерія/інформація, то відповідно вона може впливати на безліч точок Мережі, якщо вони розділяють дані релігійні вірування. Таким чином, СУ-2Р утворює нібито мережний каркас, який і може спрямувати дії Мережі, що розділяє релігійні вірування. Пряме управління СУ-2 мережною

структурою неможливе, навіть якщо формальний лідер мережі входить у владну ієрархію СУ-2.

З усього сказаного виходить, що найбільш оптимальними в боротьбі з СУ-2 і її мережею СУ-4 можуть бути тільки два підходи. Перший полягає в звироднілості СУ-4 у СУ-2, тобто усіяке сприяння формуванню владної ієрархії і прямого управління. Якщо осередки Мережі у своїй діяльності спираються не на базові принципи і поняття, а діють відповідно до прямих наказів, то вони стають уразливі, оскільки з'являється можливість як захоплення лідера, так і блокування прямих каналів управління або формування сигналів, які призводять осередок до явної загибелі.

Другий підхід полягає в наданні впливу і взятті під контроль СУ-2Р. У цьому випадку можливе поступове перевлаштування мережі. Починається вона з перемикання на іншу мету, а потім постулюється виконання задачі.

Але не тільки СУ-2 може використовувати Мережу у війні. СУ-3 довела, що і вона в змозі, використовуючи мережні методи, зламати СУ-2 (2,5) зсередини. Так звані “помаранчеві” або “кольорові” революції є тому наочним прикладом.

Характерною особливістю всіх сучасних феодалських СУ-2 і неофеодалських СУ-2,5 є забезпечення своєї легітимності за допомогою формальних процедур СУ-3, тобто виборів. Але будучи, по суті, вертикальною пірамідою влади, правляча еліта забезпечує собі потрібні результати виборів шляхом прямих фальсифікацій, політичною корупцією або за допомогою піар-технологій. Саме в цьому випадку СУ-3 і використовує мережну структуру для делегітимації результатів виборів, що у свою чергу створює умови для зміни еліти. Слід зазначити, що Мережа використовує СУ-3 як середовище, що пов'язує розрізнені невеликі групи. Але тут є істотна відмінність від СУ-2 в частині управління. СУ-3 так само використовує загальні цільові установки сегментів мережі, але при цьому формуються вони не за рахунок релігії, а за рахунок об'єкта, що встановлює мету, і каркасною адміністративною структурою консультантів. До кожного осередку прикріплюється свій консультант, які між собою утворюють замкнуту жорстку мережну структуру. Саме на цю структуру як на каркас і натягується тонка мережа. Маркером і показником мети є невелика мережна структура, яка і дозволяє згодом виробити швидку консолідацію.

Такі організації, як “Відсіч”, “Кхмара”, “Пора”, “Оборона”, “Кахар” і багато інших якраз і є таким маркером-показником мети. Ці організації, крім того, що є маркером, виконують і функцію відвернення ієрархічних структур. Нечисленні і погано організовані (з погляду СУ-2), вони

не вселяють серйозного побоювання. Проте в певний момент, після відданої мережею команди, навколо них у лічений час можуть сформуватися дуже значні сили і ресурси.

Слід визнати, що надійних засобів, гарантовано захищаючих СУ-2 від подібних сценаріїв, немає. Є технології тактичної затримки і відстрочення, але кардинально протистояти такому сценарію можна тільки за допомогою модернізації самої еліти до рівня СУ-3. У цьому випадку втрачається саме значення даного механізму, якщо реалізуються ПД-3, то чинності набирає не Насильство, а Гроші.

Читач, прочитавши три розділи, вже самостійно зможе побудувати схему управління і покоління демократії багатьох держав, при цьому органічно вбудувавши в неї і тейпи, і жузи, і племена. Багато, здавалося б, нез'ясованих речей стають абсолютно очевидними. Так, наприклад, абсолютно очевидно, що багатий молодий казах з вищою спеціальною освітою ніколи не зможе стати главою жуза, але легко може очолити партію або суспільну організацію. Те, що є безперечною цінністю в СУ-3, не є таким у СУ-1,5. При плануванні різних соціальних процесів необхідно всебічно враховувати і картувати всі специфічні особливості соціуму. Це позбавить від величезної кількості трагічних помилок. Взагалі політик – це насамперед соціальний конструктор і соціальний інженер. Дії на основі інтуїції і “натхнення” часто ведуть у пастку, яку розставив хитромудрий політтехнолог, який розуміє, як і чому крутяться шестерінки влади.

На цьому аналітична частина книги закінчується, починається синтез. Маючи у своїх руках набір інструментів, і понять, спробуємо продовжити тенденцію в найближче майбутнє і сконструювати нову формацію. Дотепер нові суспільні формації склалися стихійно і не усвідомлювалися соціумом, зараз є унікальна можливість створити своє Майбутнє **УСВІДОМЛЕНО**, тобто Розумно.

РОЗДІЛ 4 ПОГЛЯД, СПРЯМОВАНИЙ У МАЙБУТНЄ

Кожне століття футурологи, політики, мрійники намагаються вгадати, яким воно буде. Щоразу вони робили ці спроби, але кожного разу помилялися.

Помилка підстерігала їх у тому, що вони намагалися конструювати майбутнє, виходячи з незмінної соціальної структури, вони не розглядали динаміку розвитку соціуму і збільшення складності самого соціального організму. Проста екстраполяція наукових і технічних новинок

давала абсолютно помилкові картини. Розвиток нових технологій призводить до зміни суспільних відносин, які, у свою чергу, породжують нові технології і суспільні інститути. Саме тому я не ризикну дати прогноз на все ХХІ століття, а обмежуся його першою половиною.

На початку цього століття нас чекає ціла низка дуже серйозних потрясінь, але нам треба їх пройти, при цьому розуміючи внутрішню логіку подій, що відбуваються, і вектор, в якому відбуватимуться зміни.

Вже найближчим часом, до 2010 року, світ чекає глобальна економічна криза, про всі її аспекти ми говорити не будемо, про причини і можливі параметри є цілком компетентні книги¹³. Головне, що слід винести з економічної кризи, так це те, що “згорять” колосальні капітали, тобто Гроші. А Гроші, як це показано Е. Тоффлером і підтверджено в цій книзі, – це Влада. Точніше, це один з інструментів влади, що дозволяє еліті, у тому числі і світовій, нав’язувати свою ОКМ решті світу. В умовах СУ-3 Гроші є головним інструментом. Істотне скорочення цього інструмента підірве самі основи СУ-3. Капіталізм без капіталу – це щось інше, але ніяк не капіталізм.

Спочатку після економічної кризи і втрати інструмента “Гроші” істотно зросло значення таких інструментів, як “Насильство” і “Знання”. Відповідно, відбудеться і зміна політичних інструментів: частина держав зміститься у бік СУ-2 і ПД-2 з переважанням інструмента “Насильство”, інша частина з розвиненою мережною структурою і системою місцевого самоврядування зміститься у бік СУ-4, ПД-4 і інструмента “Знання”. Цілком зрозуміло, СУ-3 і представницька демократія не зникнуть зовсім, як і гроші, але позиції її істотно слабшатимуть.

Та держава або корпорація, які першими створять повномасштабний нейросоц, стануть основою для формування управлінської структури, яка багато в чому визначить те, яким люди зустрінуть ХХІІ століття.

Про те, що власне таке нейросоц, мова йтиме нижче, але хочу відразу обмовитися: це не кінцевий рецепт, а якийсь принциповий концепт, яким він бачиться автору.

I. Хто кого красить

Всі, напевно, пам’ятають афоризм “Не місце красить людину, а людина місце”. Спробуємо перевести цей афоризм у більш формальний вигляд. Абсолютно очевидно, що “місце” – це якась функція у системі управління, а “людина” – операційний модуль. Онтологічно очевидно, що це твердження є справедливим лише для мережної структури

---

¹³ Кобяков, А. Закат империи доллара и конец Pax Americana / А. Кобяков, М. Хазин. – М. : Вече, 2003. – 368 с.

з відсутньою ієрархією. Як приклад, візьмемо десять однакових материнських плат і з'єднаємо їх в однорангову мережу, а ось процесори поставимо на різні частоти. Але в реальному житті застосування афоризму є спірним, ми живемо в ієрархії управління, де є якісь функції, а ось операційні можна змінювати, з тим або іншим ступенем придатності. Але в будь-якому випадку первинною є схема, а не елемент. Це як в старих приймачах, замість лампи 6Н2П можна було поставити 6Н3П і все працювало, оскільки відрізнялися деякі характеристики, а ось схема залишалася незмінною. Так і в соціумі з ієрархічною структурою “місце красить людину”. Зрозуміло, є спеціалізація, і є попереднє навчання, але врешті-решт будь-яка людина за певний час може бути налаштована (навчена) на конкретну функцію. Звідси можна зробити висновок, що якщо нам щось не подобається, змінювати одні деталі на інші – абсолютно безглуздо, необхідно змінювати всю схему, тобто набір і взаємозв'язок функцій, що створюють певну макроструктуру.

Не подобається нам президент, давайте виберемо іншого, і буде нам щастя. Не буде. Функції чітко визначені. Якщо новий ієрарх прийде зі своєю ОКМ, відмінною від існуючої, він перебудується під неї і сподіватиметься на чудо. Чуда не буде.

Причиною тому є особливості ПД-3. Представницька демократія через свої особливості не дозволить реалізувати ОКМ, що сильно відрізняється від ОКМ груп.

При формуванні ієрархії управління методами представницької демократії в сучасних умовах працює прямий односторонній зв'язок, тобто обмін не є діалоговим, не відбувається двосторонньої взаємодії ОКМ. Сучасні ЗМІ пропонують декілька кандидатів з різними піар-проектами і неясними ОКМ. У результаті виборець вибирає не ОКМ ієрарха, а якийсь симулякр ОКМ, виражений через піар, вибирає, виходячи з близькості своєї реальної ОКМ і віртуального симулякра, претендента. Говорити в таких умовах про адекватну демократію не доводиться. У результаті вибори часто мають штучний маніпулятивний характер і до реальної демократії не мають ніякого відношення, оскільки не відбувається об'єктивної верифікації ОКМ. Природно, претендент на ієрарха просто фізично не може поговорити навіть з частиною своїх виборців, проте це не привід для шахрайства, тим більше механізми вирішення цієї проблеми давно знайдені.

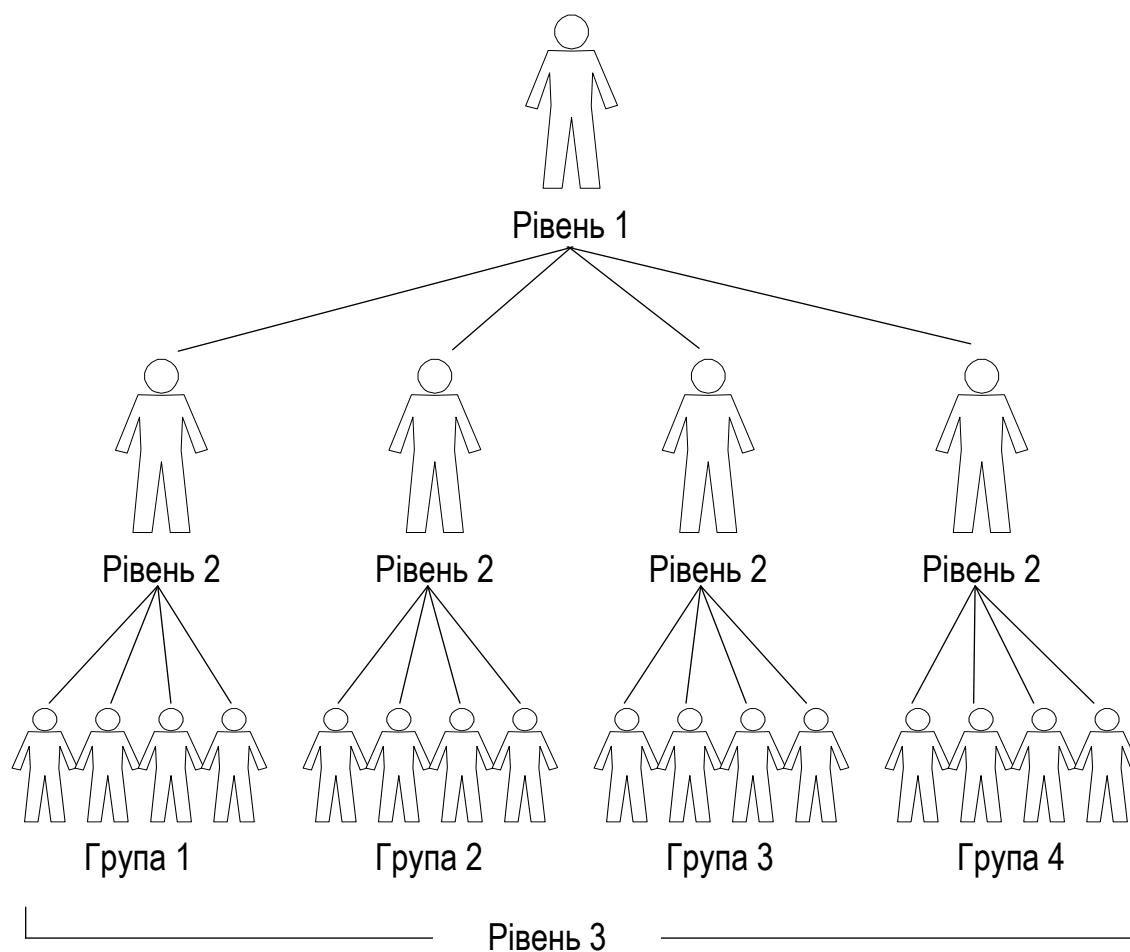
Відомий німецький філософ Юрген Хабермас у своїй роботі “Теорія комунікативної дії” висловив основні принципи, які лягли в основу деліберативної демократії – **демократії, побудованої на діалозі**. Головний принцип цього підходу – це постійна динамічна ієрархія

взаємодії когнітивних моделей (ОКМ) людей і груп людей через діалог. Абсолютно очевидно, що **діалогова демократія** органічно виростає з торгового діалогу СУ-3, за рахунок сучасних засобів зв'язку, переходячи на принципово новий рівень.

II. Ієрархія компетенції

Основоположний принцип, що лежить в основі нейросоцу, – це **динамічна ієрархія**.

Динамічна ієрархія – це така ієрархія соціуму, за якої позиція індивіда в ієрархії соціуму визначається його корисністю для соціуму в цілому (рис. 2).

Рис. 2. Ієрархія за основою

Як здійснюється класична ієрархія: рівень ієрархії з меншим значенням підбирає собі підлеглих з рівня ієрархії з більшим значенням, тобто начальник вибирає собі підлеглих, враховуючи рівень СВОЄЇ компетенції у вирішуваній проблемі.

В ієрархії нейросоцу все відбувається абсолютно навпаки: в групі з 5 чоловік вони проводять між собою 4 діалогові бесіди і за допомогою м'якого рейтингового голосування виявляють між собою найбільш компетентну за усіма напрямками людину: саме вона і стає координатором кластера з 5 чоловік. Таким чином, зі зменшенням значення ієрархії відбувається ширше бачення проблеми, більш універсальний і комплексний погляд, збільшується широта кругозору, а зі збільшенням значення ієрархії відбувається збільшення спеціалізації і поглиблення професійних навиків. Здавалося б, і що тут нового? А нове полягає у тому, що після того як ієрархія сформувалася, вона не фіксується, а автоматично динамічно змінюється залежно від обставин. Це реалізується таким чином: після м'якого рейтингового голосування у членів групи утворилися вагові коефіцієнти. Незважаючи на те, що обрано особу з найбільшим коефіцієнтом, перевибори можна ініціювати у будь-який момент часу: достатньо людям для ініціації процесу виборів набрати більше або рівну сумарну кількість вагових коефіцієнтів. Ваговий коефіцієнт у кластері – це показник компетентності і корисності члена кластера. Таким чином, діяльність координатора оцінює не вищестоящий, а нижчестоящий за ієрархією. Такий підхід є більш правильним, оскільки вищестоящий є МЕНШ компетентним у специфіці даного питання. **Нижчестоящі за рахунок вузької спеціалізації у сумі є більш компетентними за вищестоящих.** Таким чином, їх вибір є більш об'єктивним. Крім того, група прагнучим висунути в координатори не тільки найбільш грамотного, але й найенергійнішого, оскільки це може дати перевагу групі стосовно інших груп. Таким чином, інтереси групи збігаються з інтересами координатора кластера, а далі підприємства, міста, регіону, країни.

Система ієрархії на базі нейросоцу “виштовхуватиме” вгору діяльних і корисних соціуму людей, причому абсолютно автоматично, і “занурювати” вниз некомпетентних і безініціативних. У результаті цього сформується піраміда, де на верхніх рівнях концентруватиметься супереліта суспільства, а баласт опуститься на дно. Причому, оскільки вибори ініціюються знизу, то система дуже чутлива і адаптивна до зміни середовища на самих нижніх рівнях. Як тільки-но змінюються умови і поставлені задачі, так відразу ж з'ясовується, що необхідні інші керівники, а важливішими стають інші якості, то відбувається динамічна перебудова, яка не керується з якогось центру, а здійснюється через саму структуру піраміди.

Запропоновані принципи багато в чому перетинаються з принципами меритократії – формування еліти з гідних, але нейросоц, на відміну

від класичної меритократії, має два канали вертикальної мобільності. Такий механізм дозволяє захиститися від формування спадкової ієрархії і звироднілості еліти.

III. Динамічна мережа

Другий принцип нейросоцу – це мережна **динамічна структура** і відсутність єдиного центру управління структурою.

Ієрархія нейросоцу будується як мережна: в ній немає єдиного центру управління структурою. Так, наприклад, кількість підстав розгалуження ієрархії може бути будь-якою, АЛЕ не менше 4, оскільки динамічні властивості вертикальної мобільності починаються тільки тоді, якщо в координатора 4 і більш підлеглих. Цікавий наслідок з цього полягає у тому, що координатору не вигідно нарощувати кількість безпосередніх підлеглих, оскільки це збільшує конкурентне середовище. Тобто нового співробітника приймає координатор, після чого з ним розмовляють всі учасники групи і ранжирують його. Таким чином, у кластері стає більше людей, що прагнуть потенційно піднятися за ієрархією. Приймати явно некомпетентного не можна, тому що це позначиться на результатах роботи всього кластера і може призвести до зменшення притоку ресурсів у кластер і поставити питання про перевибори координатора. Тобто залишається лише один вихід: активно працювати і створювати креатив, оскільки тільки в цьому випадку позиції в ієрархії є стабільними. Окрім вертикального руху, можливе й горизонтальне переміщення в інші групи на відповідному рівні ієрархії, але при цьому той, хто переходить в іншу групу, ризикує опуститися на рівень, а то й на два нижче, оскільки рівень його компетенції може виявитися недостатнім, водночас якщо він опиниться в цій гілці компетентнішим, то у нього є можливість зростання і підйому саме по цій гілці ієрархії. Таким чином, система нейросоцу є гетерогенним динамічним середовищем, в якій структурні принципи закладені на рівні групи і далі діють як фрактал, **ДИНАМІЧНИЙ ФРАКТАЛ**.

Слід також зазначити, що одна людина може бути функціонально включена в декілька кластерів. Це відбувається через те, що функції в кластерах можуть бути рознесені за часом, а людина має декілька спеціалізацій. Так, наприклад, вона може мати головну спеціалізацію як інженер-механік, другу як ентомолог і третю як музикант. У разі нашої сарани її спеціалізація ентомолога може стати більш важливою для соціуму, і вона підніметься в ієрархії відповідно до цієї спеціалізації.

IV. Корисний егоїзм

Третій принцип нейросоцу – це бути максимально корисним кластеру. Якщо координатор кластера здійснює приток ресурсів у кластер більше за попереднього, то кластер в цілому зміщується ближче до стану *реалізації* свого потенціалу, якщо ж ресурсів одержує менше, то це призводить до стану *трансформації* кластера, пов'язаної зі структурною перебудовою і можливою зміною координатора, у будь-якому випадку координатором кластера буде та людина, яка максимально наближатиме кластер до реалізації, тобто в наявності і егоїзм, і альтруїзм координатора, тобто він егоїстичний стосовно паралельних кластерів і вищестоящих і альтруїстичний стосовно нижчестоящих. Як визначається корисність у групі? Вона визначається як відношення суми вагового коефіцієнта в нижчестоящому кластері і вагового коефіцієнта в кластері, що стоїть вище, до величини, обернено пропорційній величині залучених ресурсів.

$$K_k = \frac{BK_{\text{рівень 2}} + BK_{\text{рівень 3}}}{\text{ресурсів}_{\text{залучено}}},$$

де K_k – коефіцієнт корисності суб'єкта в соціумі. Тобто якщо людину цінують і нижчестоящі, і вищестоящі, і вона забезпечує приток ресурсів у свій кластер, то має сенс підняти її ієрархічними сходами, оскільки в цьому випадку її корисні якості розповсюдяться на ширшу гілку кластерів соціуму. Таким чином, соціум у цілому зацікавлений підняти вище егоїста стосовно інших і альтруїста стосовно своїх.

V. Сума навичок кластера

4. Четвертий принцип нейросоцу полягає в **динамічній селективності**, яка виявляється у тому, що в результаті зміни зовнішніх умов змінюються і вагові коефіцієнти людей, що входять у нейросоц, так само утворюються субкоординатори. Так, наприклад, у кластері, який вирішує якесь виробниче питання, є однозначний і незаперечний лідер-керівник, але паралельно виникло питання організації відпочинку і дозвілля кластера. У цьому випадку кластер формує за відомою методикою нового координатора даного проекту. У даному випадку “проект пікнічка”. Тут вже він є координатором для основного керівника-координатора. Кластер має декілька піків спеціалізації, де за головний відповідає поточний координатор, а за вторинні і третинні координатори проектів, в рамках яких вони є ієрархами групи.

Залежно від того, які пріоритети стоять перед кластером, він може динамічно трансформуватися в широких межах, швидко адаптуючись

до середовища, оскільки сумарний досвід кластера є більшим за досвід навіть найдосвідченішого його члена. Припустимо, такий кластер був виробничою ділянкою на підприємстві. На підприємство впав метеорит або інопланетний корабель, цех зруйновано, виробничі навички координатора тут будуть менш затребувані, ніж навички одного з членів кластера, оскільки у нього є навички муляра або будівельника-монтажника, в цьому випадку кластер, на час проведення відновлювальних робіт, діючи розумно, повинен вибрати своїм керівником саме будівельника, оскільки це ВИГІДНО кластеру. Зараз у подібній ситуації начальник залишається начальником, незалежно від того, придатний він до даної роботи чи ні, тобто не людина красить місце, а місце красить людину. Все це призводить до зниження ефективності групи при класичній схемі ієрархії і швидкому відновленню ефективності в умовах нейросоцу.

Аналогічна ситуація і на вищих рівнях управління. Тобто крісло начальника – це не тільки заохочення, але й максимальне забезпечення інтересів групи.

VI. По-братерськи чи по справедливості?

П'ятий принцип нейросоцу – це **динамічний розподіл ресурсів**.

Для того, щоб створити додаткову мотивацію для індивідуума в соціумі, необхідно здійснювати, крім морального стимулювання, і матеріальне заохочення, причому матеріальне заохочення повинне бути прямо пропорційним корисності функції для соціуму, тобто корисні оплачуються соціумом щедріше за другорядних, а шкідливі для соціуму – зазнають утиску. Досягається це таким чином. Якщо владні повноваження у нас делегуються знизу піраміди, то матеріальні ресурси йдуть зверху піраміди. Таким чином, припустимо, що сумарний ресурс всього соціуму рівний U одиниць. У такому разі ділимо U на кількість осіб у соціумі і одержуємо величину мінімальних ресурсів, що припадають на одну особу. Цю величину назвемо u -середнє (u -серед.). Але роздавати всім порівну було б неправильно, оскільки це не відображає цінність для соціуму різних суб'єктів. Водночас і зводити до нуля теж не можна. Тому визначається для БУДЬ-ЯКОЇ людини в соціумі u -мінімальне (u -мін.), яку вона одержить у будь-якому випадку тільки тому, що є членом соціуму. Проте ця величина знаходиться на рівні біологічного виживання, ні про яке відтворення, а тим більше розширення, не може бути й мови.

Таким чином, від U спочатку віднімаємо u -мін. Потім те, що залишилося, ділимо на кількість людей у соціумі, ось це і буде справжня u -серед. Назвемо її “синапс”.

Тепер вся сума “синапсів” передається на 1-й рівень ієрархії. Скільки і кому зі своїх підлеглих їх передасть верховний ієрарх – це його справа, так само, як і скільки він залишить собі. Просто якщо він поділить неправильно, то його колеги по кластеру його тут же переоберуть на того, хто це зробить правильно задля задоволення більшості. Далі потоки ресурсів опускаються вниз: ті напрями, які є пріоритетними для соціуму, одержать пріоритетне фінансування, але на кожному рівні координатор сам визначає, скільки залишити собі, а скільки віддати вниз. При цьому він повинен постійно балансувати і стежити за задоволеністю своїх підлеглих, оскільки один промах – і він вже не координатор. Збалансувати ж інтереси можна тільки на основі діалогу. Таким чином, формується система динамічного розподілу ресурсів соціуму, в якій немає багатьох понять, які були добре знайомі в класичній схемі. У класичній схемі 3-го покоління, якщо робітнику погано платили, то приходив робітник, тобто вузькоспеціалізований фахівець, і витрачав час на перепідготовку за іншою спеціальністю, а в нейросоці зміщують координатора, не далеко, а сюди ж, у ту сферу, яку він добре знає, а керує кластером інший, який або собі залишатиме менше, або продукуватиме велику активність і креатив для того, щоб зберегти вузького фахівця. Тобто хабар від підлеглого начальнику у нейросоці виглядає як щось ірраціональне, але цілком буденне в класичній ієрархії.

У нейросоці жаднюги провалюватимуться вниз, компенсувати це вони можуть надзвичайно високою активністю. Поглянемо знову на формулу коефіцієнта корисності...

З урахуванням п'ятого принципу видно, що чим більше координатор віддасть підлеглим, і буде ними оцінений, тим міцніші його позиції, тобто ця формула і перший принцип ЗМУШУЮТЬ його бути ЕГОЇСТОМ до вищестоящих і АЛЬТРУЇСТОМ до нижчестоящих. Так до самого верху. Саме тому координатор такого соціуму ЗАВЖДИ відстоюватиме інтереси СВОГО соціуму.

VII. Механізми

Позначені раніше принципи – прості і зрозумілі, але які механізми забезпечення дотримання цих принципів?

1. Механізми забезпечення **динамічної ієрархії** полягають у тому, що завжди можливий процес перевиборів і притоку нових кадрів як з будь-якого рівня нейросоцу, так і ззовні нейросоцу. У стадії підбору кадрів для кластера процес відбору може ініціювати як координатор даного кластера, так і будь-хто з його членів. Таким чином, у 2-й рівень ієрархії співробітника може запросити як координатор з 1-го рівня, так і учасник з 2-го. При цьому відбувається співбесіда нового учасника

ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”

кластера рівня 2 і здійснюється його ранжирування. Але тут слід звернути увагу на такий момент: якщо, припустимо, одним з членів 2-го рівня залучається новий учасник, але він не проходить співбесіду з усіма його учасниками, то він автоматично зміщується в рівень 3 того учасника, що його запросив, де власне і відбувається його узгодження з учасниками рівня 3. Таким чином, оскільки кожен учасник нейросоцу входить нібито в два рівні ієрархії, то залучати нових людей він може в будь-який з рівнів, до якого він входить, але новий учасник опиняється на тому рівні, в якому він пройшов всі співбесіди. При цьому кандидату можна й відмовити, якщо кандидат не набере рейтинг більше мінімального рейтингу в даному кластері. Якщо кластер недоукомплектований, то ця величина рівна 0, якщо укомплектований, то мінімальному рейтингу учасника. Іншими словами, якщо прихід нової людини підсилює кластер, то найменш компетентний опускається на рівень нижче, а його місце займає більш компетентний. Причому для зменшення кількості необґрунтованих звернень і витрат часу на співбесіди, розглядаються запити тільки з рівня на 1 нижче за рівень, на який претендує людина. Якщо кластер недоукомплектований, то запит розглядається в міру надходження, якщо ж укомплектований, то двічі на рік. Безпосередній координатор не може мати вирішального впливу на кадрову політику кластера, головний принцип нейросоцу свідчить: **компетентність кластера завжди вища за компетентність його координатора**. У питаннях найму нових кадрів координатор кластера не має ніякого вирішального голосу, він у цих питаннях рівний рядовому члену кластера. Саме тому остаточним і компетентним рішенням є тільки рішення кластера у всіх питаннях.

2. Механізм обліку ефективності роботи кластера формується на підставі формули 1, що вже наводилася.

У кластері здійснюється щомісячний контроль за зміною K_k координатора кластера: якщо він збільшився, то автоматичного ранжирування учасників кластера не відбувається, якщо K_k не змінився порівняно з минулим, то може бути ініційоване ранжирування учасників кластера, при цьому сума рейтингів ініціюючих повинна перевершувати рейтинг координатора кластера. Якщо ж K_k зменшився стосовно попереднього, то процедура нового ранжирування запускається **АВТОМАТИЧНО**. Таким чином, механізм автоматичного вибору якнайкращого з можливих координаторів вбудований у кластер автоматично.

Тут слід звернути увагу на рівень 0, оскільки постає питання, а як обчислити K_k для головного координатора, якщо у нього немає вищестоящого кластера, що розглядати як залучені ресурси. Абсолютно очевидно, що як ресурси розглядається кількість ресурсів, яку сумарно

одержав за місяць нейросоц, а як значення рейтингу у вищестоящому кластері необхідно використовувати інтегральну оцінку мінімального ресурсного забезпечення кожного члена нейросоцу. Тобто чим більше мінімальний рівень гарантованого забезпечення кожного учасника нейросоцу, тим вище оцінка. Таким чином, аналогія з живим організмом стає повнішою: ця петля утворює глобальний зворотний зв'язок, завдяки якому здійснюється автоматичне прагнення всього нейросоцу і його координатора щодо підвищення “добробуту” ВСЬОГО нейросоцу через збільшення мінімального рівня забезпечення.

Все це призводить до того, що головний координатор змушений ЗАВЖДИ прагнути до збільшення продукту, що виробляється нейросоцем, а також до збільшення “задоволення” учасників. Алгоритм всього нейросоцу зводиться до постійного прагнення до реалізації і автоматичного входження в трансформацію, якщо результат трохи погіршав.

У випадку, якщо необхідним є тривалий проект, який призводить на перших порах до зменшення рівня мінімального забезпечення, то оскільки ця величина інтегральна, постійна часу інтеграції визначається на підставі цього проекту. Навіть якщо після закінчення цього часу Кк не підвищиться на проектне значення або залишиться попереднім, то інтегральна оцінка знизиться, що автоматично призведе до перевиборів головного координатора.

Тобто головний координатор не обмежується в термінах своєї діяльності до того часу, поки він діє на користь нейросоцу, як тільки ж він починає діяти у своїх інтересах або вузької групи, то нейросоц автоматично знижує його рівень в ієрархії і підвищує рівень тих, хто діє на користь нейросоцу.

3. Функціонування нейросоцу має на увазі наявність якогось ресурсу, який перерозподілятиме ресурси всього нейросоцу між його учасниками. Для реалізації цього пропонується створити свою обліково-розрахункову одиницю і фінансову систему нового покоління, яка, крім розподілу ресурсів усередині нейросоцу, здійснюватиме взаємодію із зовнішнім середовищем. На форумі ворлдкризи я вже загальною мовою описував РБК (розрахункову банківську картку). Фактично це є прототип фінансового середовища нейросоцу. Цю тему слід детальніше розробити фахівцям з фінансів і економіки. Технічно нерозв'язних і невиправдано дорогих рішень немає. Отже, потрібна більш чітко пророблена логістика РБК при наближенні до нейросоцу. Користуватися РБК можуть лише учасники нейросоцу, поза нейросоцом РБК не обертаються, принаймні до створення регіональних процесингових центрів, контрольованих нейросоцем.

Загальні риси фінансової системи нейросоцу будуть описані в розділі “Нейрономіка”.

Термін “керівник” категорично не застосовується у нейросоці, оскільки керівник – це якась одиниця, наділена якимись адміністративними ресурсами і більше нічим. У нейросоці адміністративними функціями наділений “координатор”, який разом з адміністративними функціями виконує роботу в рамках спеціалізації даного кластера. До такої можна віднести отримання нової інформації, діяльність з удосконалення роботи кластера, а також інших робіт, корисних кластеру. Тобто координатор, скоріше за все, “граючий тренер”, ніж “тренер-теоретик”.

VIII. Нейрономіка

Термін “Економіка” став широко вживатися одночасно з розповсюдженням СУ-3. Економіці присвячені сотні і тисячі книг, написаних розумними людьми. Але якщо пригадати, що економіка була породжена новими суспільними відносинами, що виникли при зміні суспільної формації, то цілком логічно припустити, що чергова зміна суспільної формації торкнеться і того, що ми називаємо економікою.

Економіка, що народжується зараз, понад усе подібна до нервової системи, і вона функціонує відповідно до законів, які поки що ніхто навіть не сформулював¹⁴.

Справедливість цього припущення стає очевидною, якщо пригадати, що інструментом влади в СУ-3 були Гроші, а в СУ-4 – Знання. Абсолютно очевидно, що правила для різних інструментів виявляться різними. В умовах нейросоцу поняття “Капітал” швидше за все буде пов’язане з іншими поняттями, аніж у СУ-3.

Для позначення руху владних/ресурсних символів у нейросоці ми застосовуватимемо термін “нейрономіка”. Поки не написано книг з нейрономіки, вона ще чекає своїх марксів, кейнсів і хайеків. Проте основні риси цієї системи я спробую назвати.

Основним елементом нейрономіки є спеціальне розрахункове середовище, яке реалізується за допомогою свого роду “електронного гаманця”, що називається розрахунковою банківською карткою (далі – РБК).

В основі проекту РБК закладена теза про те, що гроші як такі є всього лише символом, а їхнє конкретне втілення у вигляді паперових банкнот, векселів, монет тощо є всього лише фізичним носієм цих

---

¹⁴ Тоффлер, Э. *Метаморфозы власти* / Э. Тоффлер ; пер. с англ. В. В. Белокошкова и др. – М. : АСТ, 2002. – С. 161.

символів. Причому фізична маса та інші фізичні параметри відображають кількісний зміст символів.

Таким чином, фізичний носій, який матиме можливість зберігати певну кількість символів, буде більш зручним і кращим. Таким носієм є пластикова кредитна картка. До його недоліків слід віднести те, що транзакції можливі лише за наявності підтримуючої інфраструктури. При порушенні каналів зв'язку система стає не функціональною, так само система не функціонує без банківського супроводу.

Наявний оборот символів грошей багато в чому існує через його зручність у здійсненні елементарних розрахункових транзакцій, оскільки якщо існує консенсус, котрий визнає символ грошей на конкретному носії, то здійснення транзакції зводиться до фізичного передавання цього фізичного носія.

Таким чином, ключовим моментом проекту є реалізація можливості здійснення простих транзакцій між двома контрагентами без залучення сторонніх осіб і обладнання. Картка нового покоління повинна включати як переваги класичних пластикових карток (необмеженість змісту символів грошей), з одного боку, так і зручність і простоту здійснення елементарної транзакції між двома картками.

Зазначена картка не буде класичною кредитною картою за своєю суттю, а буде ближчою до розрахункових банківських квитків, при тому, що кількість грошей на фізичному носії є необмеженою. Звідси і виникає термін “розрахункова банківська картка”. Це насправді звичайні гроші, тільки в новому фізичному оформленні. На відміну від звичайних паперових банківських квитків, РБК не вимагає постійних витрат на оновлення банкнот, що стираються, а також спрощує контроль і захищає від підробок. Одна з особливостей таких грошей – це реалізація широкого кола нових можливостей у випадку, якщо РБК видаватиметься не анонімно, а буде ототожнюватися з конкретною людиною. У цьому випадку величезна кількість правопорушень і суспільних вад можуть підлягати контролю. Так, наприклад, корупція, торгівля наркотиками, тероризм і ряд інших соціальних хвороб можуть вельми ефективно присікатися. Але це працюватиме тільки в тому разі, якщо з обігу будуть вилучені безособові фінансові транзакції, тобто вилучені з обігу звичайні паперові гроші, а залишаться тільки безготівкові платежі і платежі із застосуванням розрахункових карток. Проте можливим є спільний обіг як звичних грошей, так і РБК за умови складності їх конвертації інакше, аніж через банківські структури.

РБК, що містить у собі “синапси”, тобто ресурси нейросоцу, може здійснювати передавання і перерозподіл цих засобів усередині нейросоцу. При цьому багато понять, такі як інкасація, каса, крадіжка

грошей стануть анахронізмом. Централізована ресурсна (фінансова) система фактично виконує функції кровотворних органів біологічного організму. Різні ресурси нейросоцу, що приходять ззовні, конвертуються цією системою в “синапси” і мають свій внутрішній обіг. Для зовнішнього середовища такий комплекс виглядає як єдина система. Такий підхід може і вже використовується у ряді корпорацій, які запустили в розрахунок усередині своїх підрозділів свої розрахункові одиниці, а взаємодія із зовнішнім світом здійснюється через корпоративний банк.

Але повернімося знову до самої РБК, зразковий дизайн якої подано нижче. Розрахункова банківська картка являє собою електронний пристрій, що зовні нагадує мікрокалькулятор з плівковою мембранною клавіатурою. Задня стінка виконана з композитної металево-керамічної пластини, що забезпечує твердість конструкції і одночасно слугує антеною-випромінювачем.

Металеве армування керамічної підкладки одночасно є випромінюючим плоским контуром. Для здешевлення конструкції задня панель може бути виконана із склопластику і напиленої плоскої котушки. Окрім цього, задня панель оснащена контактним майданчиком для одностороннього інтерфейсу передавання даних.

Не заглиблюючись далі в технічні деталі реалізації криптозахисту і її внутрішньої схеми, скажу лише, що вона є дуже надійною. Перейдемо до опису її роботи.

Працює картка таким чином. Клієнт натискає кнопку активації картки (живлення), після чого повинен ввести свій, відомий тільки йому, пін-код. У разі правильної ідентифікації далі пропонується вибрати вид операції (платіж/прийом/кредит), після чого він вводить суму транзакції, натискає кнопку “транзакція”, відбувається блокування клавіатури, а радіочастотний або 1-wire інтерфейс чекає з’єднання з іншою картою, налаштованою на прийом/передавання, або стаціонарною станцією прийому платежів. Оскільки після натиснення кнопки, що позначає транзакцію, клавіатура блокується, **ТО КАРТКА МОЖЕ ПЕРЕДАВАТИСЯ ІНШИМ ОСОБАМ**, без побоювання зміни суми або введення іншого платежу. У той момент, коли відбувається з’єднання з іншим RF-інтерфейсом, відбувається списання суми з однієї картки і запис цієї суми на іншу картку, при цьому зберігається час транзакції і унікальний UIN пристроїв, що брали участь у транзакції. Причому дані зберігаються в обох картках. Таким чином, в обох картках залишаються дані про вчинену транзакцію.

Транзакція між двома картками може бути здійснена тільки в тому випадку, якщо обидві картки активовані власниками: на одній встановлено “ПРИЙОМ”, на іншій – “ПЕРЕДАВАННЯ”, на обох натиснута

кнопка (транзакції). Власне, транзакція відбувається в той момент, коли картки безпосередньо торкнуться одна одної тильною стороною, на якій встановлено контакт. Без встановлення електричного радіоконтакту, транзакція не здійснюється. Час здійснення транзакції є трохи меншим за 1 сек., після чого картки вимикаються.

Приведений опис алгоритму є дуже скороченим, за межі цього огляду винесені деякі аспекти безпеки, а також деякі нові фінансові послуги, які можуть бути реалізовані за допомогою карток нового покоління.

При доданні до картки кнопок $+ - / x =, \%$ стає можливим використання РБК як калькулятора.

Для здійснення масових транзакцій застосовуються стаціонарні і мобільні рецептори платежів (РП). Рецептор платежів, по суті, є тією ж РБК, що лише має декілька інтерфейсів зв'язку з банком, а також великий обсяг пам'яті, який дозволяє накопичувати до декількох сотень тисяч транзакцій на день, і потужним джерелом живлення. Відповідно, конструктивно вони можуть мати більший розмір. У міру накопичення дані скидаються в банківський "сервер транзакцій" (СТ). Для мобільних рецепторів "скидання" здійснюється шляхом підключення до інтерфейсу банківського терміналу (БТ) у міру необхідності очистити пам'ять або, залежно від адміністративних норм, щоденно. Якщо пам'ять заповнена, то нові транзакції не приймаються до очищення пам'яті. Мобільні РП є дуже зручними для установки в автотранспорті, системі харчування, дрібного і роздрібного бізнесу.

Стаціонарні рецептори платежів (сРП) мають постійний зв'язок із СТ. Як тільки-но РБК прикладається до сРП, то ВСІ дані про минулі транзакції за участі цієї РБК через сРП передаються в СТ. Після прийому всіх даних СТ посилається сигнал очищення пам'яті транзакцій картки, а всі транзакції, в яких вона брала участь, зберігаються і обробляються в СТ.

сРП може мати інтерфейс зв'язку із СТ через сотовий зв'язок, радіоетернет, Wi-Fi, телефон, ISDN, ADSL та інші мережні технології зв'язку, може застосовуватися і транспортування модулів пам'яті фізично. Застосування сРП і РП повністю усуває необхідність у касових апаратах, товарних чеках та інших, пов'язаних з паперовим обігом грошей, робіт, повністю зникає потреба в інкасації і охороні. Вся охорона і безпека зосереджуються в СТ.

Сервер транзакцій – це потужний багаторазовий резервованій сервер з розвиненою базою даних, який дозволяє враховувати і контролювати всі здійснювані транзакції. За допомогою цих даних можливе відновлення даних з втрачених/зруйнованих РБК та/чи РП. Якщо

оснастити СТ нейронною мережею, то стане можливим вилучати в загальному потоці специфічні транзакції, а також формувати абсолютно достовірну інформаційну основу про фінансові потоки всіх контрагентів, що дозволить надійно збирати податки і протидіяти негативним суспільним явищам. Торгівля наркотиками, зброєю, хабарі, розкрадання стануть абсолютно очевидними при аналізі нейронною мережею, одночасно може бути сформована доказова база кримінальних трансакцій. Всі фінансові трансакції осіб, причетних до терору, будуть абсолютно прозорими, що дозволить виявляти на ранній стадії центри формування терористичної загрози і вживати адекватних заходів.

Тепер повернемося від технічних деталей до сервісних можливостей. Чи траплялося з вами таке, що до вас приходить дружина або син і просить грошей? Ага, а у вас вони всі на кредитці, час – 2-га година ночі, а до найближчого банкомату 3 кілометри. Чи змогли б ви скористатися звичайною кредиткою під час походу у тайзі? Для чого? Та хоча б заплатити егерю за послуги і запаси. І головне, щоб його такий платіж влаштував. РБК дозволяє це все. У принципі, система володіє достатнім запасом стійкості і може якийсь час працювати взагалі без банку і СТ, обходячись тільки циркулюючими в системі символами. У багатьох сучасних банкірів ця фраза викличе неприйняття, спротив. Функція банку в нейросоці є дещо іншою і відрізняється від його ролі в СУ-3.

Але нейрономіка нейросоцу не зводиться лише до РБК, вона є лише одним із компонентів, який може використовуватися як самостійний інструмент і в рамках СУ-3. Взагалі в нейросоці є два типи ресурсу: перший – так звані “синапси” – є розрахунковою одиницею, які загалом можуть бути і анонімними (РБК це дозволяє реалізувати), але існують і так звані “статусні одиниці” – це іменні символи, які відображають принесену соціуму корисність.

Як було описано раніше, нейросоц виштовхує найкорисніших для соціуму індивідів на верхні рівні ієрархії, при цьому тривала інтегральна оцінка їх діяльності дозволяє реалізовувати і тривалі процеси, навіть за локальних тимчасових витрат, для реалізації цього та інших інструментів і вводяться статусні одиниці (далі – СО). Для поняття принципів роботи СО розглянемо конкретний приклад.

Раз на місяць найстарший кластер нараховує до розподілу 100 СО, це буде 100 СО рівня 0 (100 СЕ – 0), всі члени кластера збираються, кожен виставляє оцінку виконаної роботи кожному члену кластера від 0 до 10. 100 ділимо на одержану таким чином загальну кількість балів і одержуємо поточну ціну одного бала, потім кожному нараховується та кількість СО, яка у нього вийшла з урахуванням набраних сумарно балів. У результаті в кожного члена кластера виходить кількість СО,

прямо пропорційна принесеній користі, при цьому оцінка кластера вважається об'єктивною, оскільки сумарна компетентність кластера вища, ніж будь-кого з його членів.

Але СО не є однакові, чим вищий рівень в ієрархії управління, тим вища вартість СО. У результаті утворюється приблизно така шкала:

$$1 \text{ СО} - 0 = 10 \text{ СО} - 1;$$

$$1 \text{ СО} - 1 = 10 \text{ СО} - 2;$$

$$1 \text{ СО} - 2 = 10 \text{ СО} - 3$$

і так далі. Отже, виходить, що кожен подальший рівень відрізняється на порядок.

$$1 \text{ СО} - 0 = 10 \text{ СО} - 1 = 100 \text{ СО} - 2 = 1 \text{ 000 СО} - 3 = 10 \text{ 000 СО} - 4 = \\ = 100 \text{ 000 СО} - 5.$$

Це цілком природно, оскільки відповідальність і на верхніх рівнях вища, та й людей з необхідними якостями менше, тому такий підхід стимулюватиме розвиток саме такого типу людей, освічених, різносторонніх, відповідальних і альтруїстичних стосовно нижчестоящих.

Але може виникнути питання: а навіщо вони потрібні взагалі, ці СО? Насправді вони потрібні для управління РО (розрахунковими одиницями або "синапсами"). Під час надходжень зверху РО саме кількість СО у кожного члена кластера, поданих до погашення, визначає його частку від ресурсу, що розподіляється. Таким чином, СО служать свого роду регуляторами потоків ресурсів. Аналогія в живому організмі – це ширина судин. Чим краще і активніше член кластера працює і приносить користі, тим більшими є його можливості у спрямуванні ресурсів до гілок нижчестоящих кластерів, і навпаки, чим гірше він працює, тим менше ресурсів потрапляє до його нижчестоящих кластерів. Таким чином, кластери зацікавлені, щоб вище за них в ієрархії був ЗАВЖДИ якнайкращий. При цьому, якщо кількість СО рівня N для члена кластера рівня N дорівнює нулю, то абсолютно очевидно, що цей член є нікчемним не тільки для кластера, але й для нижчестоящих кластерів рівня N + 1. У цьому випадку можливі два сценарії: нижчестоящі кластери запропонують іншу кандидатуру або дадуть кредит цьому члену за рахунок покупки СО – N в інших членів, або за СО – N + 1, або СО – N + 2, або за РО. У принципі, вони можуть скористатися й іншими прийнятними способами, в результаті яких вони можуть одержати необхідні СО.

Головна суть СО зводиться до того, що чим ціннішим ти є для соціуму, то тим вищими є твої можливості управляти ним. Як здійснювати накопичення СО, зрозуміло, але як здійснювати їх витрачання

ДВНЗ "Українська академія банківської справи НБУ"

в межах кластера, тобто визначити “ціну” участі в кластері. Якщо кластер недоукомплектований, то “ЦНА” рівна “0”. Якщо кластер заповнений, то ціна буде рівна мінімальному приросту СО в кластері, тобто учасник з якнайменшим приростом СО визначає нижню планку і одночасно ціну участі в кластері. Але при обчисленні береться величина за минулий місяць. Як тільки-но величина стане негативною, так він відразу зміщується на рівень нижче. Тобто слабкий учасник змушений показувати в новому місяці результати не гірше, ніж у попередньому. Інакше –виліт. А якщо у нього є СО-капітал, то він може покрити різницю за рахунок цього СО-капіталу. Це дає постійну інтеграцію для реалізації довгострокових проектів. Іншими словами, якщо член кластера одержав 18 СО, а при розподілі ресурсів РО витратив тільки 14 СО, то 4 СО він може залишити у себе як капітал. Накопичивши значну кількість СО, він може розпочати реалізацію довгострокового проекту, внаслідок чого покривати дефіцит ресурсів може за рахунок накопичень СО. У випадку, якщо проект дасть добрий результат, а він одержить 32 СО, то він зможе відновити запаси, фінансуючи на попередньому рівні або трохи підвищивши потоки вниз.

Таким чином, СО є не тільки засобом регулювання потоків РО, але й засобом накопичення можливості одержувати ресурси. Тут дуже важливо розрізняти, що накопичуються не самі ресурси, а можливість їх одержувати. Накопичувати можна РО в межах кластера, утворюючи резерви, схожі з жировими.

Описана система подвійних грошей корінним чином відрізняється від тих грошей, які ми знаємо зараз.

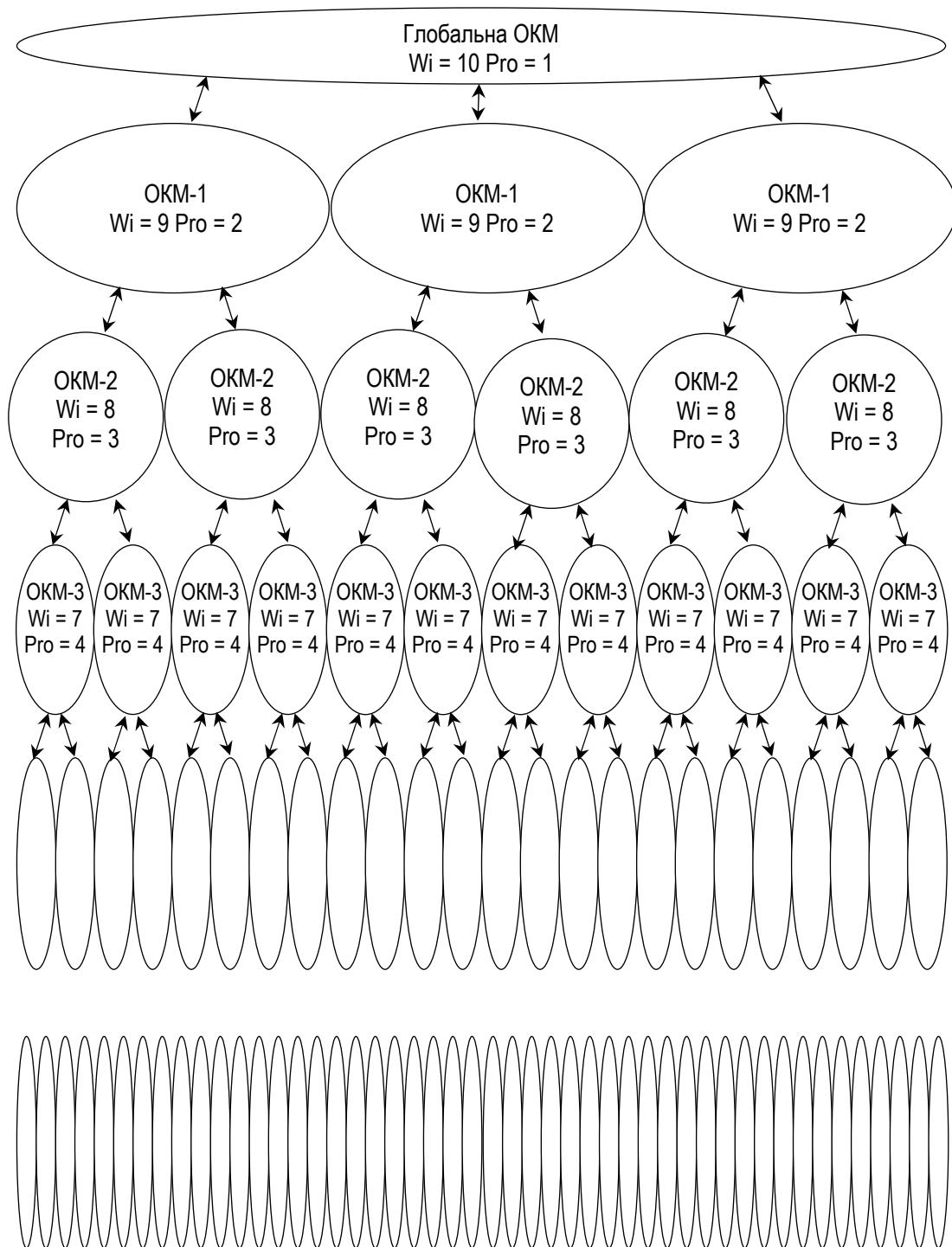
СО можуть у фіксованому обсязі емітувати всі кластери, вони можуть ними обмінюватися і торгувати, але при цьому погашаються ці СО також у самому кластері. Ця система названа нейрономікою і багато в чому списана з живих організмів, вона ще чекає своєї докладної розробки. У цій роботі я позначив тільки принципові і структуроутворюючі моменти.

А зараз подивимося, як в нейросоці організуються когнітивні моделі.

ІХ. Когнітивна модель кластера або ОКМ групи

Для того, щоб було зручніше позначати, введемо позначення “Wi” (від англійського wide – широкий). З його допомогою позначатимемо, наскільки широким є кругозір за 10-бальною шкалою. Друге позначення “Pro” (від англійського profound – глибокий). З його допомогою за 10-бальною шкалою позначатимемо, наскільки професійною є людина за головною спеціалізацією. При цьому, оскільки можливості мозку є

кінцевими і обмеженими, прийнемо, що сумарно кількість балів не може перевищувати 11. Фактично це буде відзеркаленням характеристик КМл людей на різних рівнях управління (рис. 3).

Рис. 3. Когнітивна структура нейросоцу

Нейросоц має одну загальну когнітивну модель оточуючої його реальності, проте оскільки навколишній світ дуже складний для охоплення його з достатньою глибиною навіть у межах декількох свідомостей одного кластера, то доводиться жертвувати професійністю для більшої широти кругозору. Тобто кластер А0 складатиметься з членів, що володіють максимально можливим кругозором, сума яких перекриває ВСІ можливі аспекти реальності і пов'язує їх у взаємозв'язану несуперечливу картину.

Далі кожен член кластера А0 взаємодіє з кластерами ОКМ, яких він перевершує своїм кругозором, але оскільки кругозір ОКМ-1 вужче, то, відповідно, може бути збільшена професійність. На цьому рівні починає відбуватися первинна селекція кола вирішуваних задач: це рівень фільтрації першого порядку.

Далі все повторюється, при цьому порядок селективності (фільтрації) наростає, наростає й професійність. Тобто виконавці стають все більш професійними у вужчій області. Так здійснюється до самого низу ОКМ ієрархії, коли ОКМ кластера або людини обмежені однією надзвичайно вузькою функцією (професією). За допомогою такої лусково-фрактальної побудови ОКМ соціуму охоплює всю реальність з достатньою глибиною і повною широтою. Якщо уважно подивитися на цю схему і уявити кожен кластер як фільтр порядку, що підвищується, то ми прийдемо врешті-решт до складної гребінчастої функції рекурсивного трансверсального фільтра. Це дуже добре поєднується з теорією побудови нейронних мереж 4-го покоління "Нейроквад". Це, у свою чергу, дозволяє висунути гіпотезу про застосування математичного апарата нейронних мереж "Нейроквад" для моделювання нейросоцу.

Як бачимо, застосування методик **представницької демократії** для цієї схеми є повністю не прийнятним, оскільки в цьому випадку критерієм вибору є не співвідношення *широти кругозору* і *професійності*, а інші характеристики, часто вузькоспеціалізовані: "міцний господарник", "справжній генерал", "справжній чекіст". У цьому випадку на верхні шаблі приходять люди, чия *широта кругозору* не перекриває область нижчестоящих структур, що призводить до серйозних проблем управління.

Найточніше потребам нейросоцу відповідають принципи деліберативної демократії і комунікативного середовища, описаного в роботах Ю. Хабермаса. У цьому випадку формування ОКМ здійснюється знизу доверху, при цьому каскадний виборний процес призводить на верхні рівні ОКМ людей з найширшим і оптимальним для даного кластера кругозором при достатній професійності.

ОКМ кластера є когнітивною моделлю сприйняття оточення членами кластера: чим більш вона адекватна оточенню, тим більше ресурсів кластер здатен одержати, але для цього він вимушений перманентно налаштовувати свою когнітивну модель, яка знаходиться в постійній взаємодії як з вищестоящою ОКМ, так і нижчестоящими ОКМ. Взаємодія здійснюється через комунікативні діалоги (деліберативний процес), оскільки координатор є учасником групи, котра формує вищестоящу ОКМ, і може її погоджувати з членами кластера, які, у свою чергу, є координаторами нижчестоящих ОКМ або основною (нижньою) ланкою. Таким чином, ГОКМ (глобальна ОКМ) є сумарною каскадною сумою ОКМ всіх членів соціуму.

Що цікаво: принцип каскадного складання вагових коефіцієнтів також застосовується у нейронній мережі “Нейроквад”. Велика кількість аналогій не випадкова, адже нейросоц, по суті, є теж нейронною мережею, в якій кожен нейрон має свою свідомість. Тобто нейросоц – це логічне продовження на макрорівні ідей, що знаходяться в основі Нейрокваду. Для позначення такого вузла застосовуватиметься термін *нетізен*. Причому він застосовується до будь-якої системи, наділеної нейронною мережею (НМ), незалежно від того: природна вона або штучна, головним критерієм є наявність свідомості, яка визначається, як можливість будувати прогностичні схеми і діяльність на підставі нечітких інформаційних потоків, а також мати власну когнітивну модель реальності і при цьому проходити тест Тюрінга.

ОКМ можна уявити так: це принцип “коріння”, а якщо перевернути – принцип “крони”. У будь-якому випадку добувні ресурси функції знаходяться на кінчиках гілок, а чим далі від кінчиків, то тим більшою є функція напруги (стратегії).

Основа 2 взята для простоти. У нейросоці – основою є 9, тобто кластер складається з 10 чоловік: 1 координатор + 9 членів, які, у свою чергу, є координаторами нижчестоящих кластерів.

Яким стане нейросоц у реальності, покаже час, але базові принципи, подані в цій книзі, можливо, будуть у ньому широко представлені. В основі всіх моїх підходів скрізь використовувався антропоморфізм і підглядання рішень у Природі. Моя задача зводилася до пошуку і зведення коректних аналогій і усвідомлення принципів їх роботи та взаємодій. Зараз, напевно, стає зрозумілою відповідь на питання, чи може суспільство бути сконструйовано Розумно і діяти Розумно. Відповідь на обидва питання така: “Так, може!”.

Зараз я хотів би описати деякі моменти, пов’язані з процесом розвитку і зростання нейросоцу.

Х. Осилить шлях той, хто йде

Якщо Ви дочитали книгу, то Ви азартний читач і Вас ця тема зацікавила, але напевно виникло питання: ну добре, є цей нейросоц на папері, а ось як його створити в реальності? Стовідсоткового рецепта у мене на сьогоднішній день немає, але два варіанти для реалізації є.

Побудова нейросоцу можлива трьома способами. Який з них буде вибраний, покаже час. Слід відразу сказати, що описаний раніше нейросоц – це не початкова його стадія, а вже досить розвинений організм. Починатися його створення буде з невеликого зародкового організму, а ось тут є різні варіанти, які істотно вплинуть на сам нейросоц у подальшому. Нейросоц може зародитися як організація еліти на нових принципах СУ-4 (революція зверху), може на базі комерційної структури або крупної компанії (революція зсередини), а може зародитися на базі місцевого самоврядування (революція знизу). Об'єктивно всі три варіанти однаково вірогідні, проте якщо розглядати вірогідність революції зверху в Росії, то поки, на жаль, вона маловірогідна через досить сильні деформації ОКМ еліти. Якщо графічно побудувати ОКМ підрозділів Адміністрації Президента та Уряду, то, враховуючи професійний кадровий підбір і основні спеціалізації співробітників, вірогідність того, що існує достатнє розуміння глибини і серйозності проблеми, є невеликим. Проблема насамперед у комбінаториці різних КМл урядовців різного рівня.

Нейросоц – це насамперед якийсь макросуб'єкт, що здійснює управління соціумом і складається з окремих людей. Реалізувати його можна на існуючому кадровому складі еліти, помінявши систему їх взаємодії і правила ієрархії, причому статусний рівень спочатку може залишатися колишнім. Але правила істотно зміняться, і відкриється вільний доступ до нижнього шару нейросоцу з соціуму. Це призведе до того, що нижня ієрархія нейросоцу об'єднує в себе самих пасіонарних і компетентних з соціуму, одночасно віддаючи в соціум самих некомпетентних і непридатних до управлінської діяльності. Кожні півроку відбуватиметься очищення супереліти нейросоцу за рахунок очищення від баласту і кооптації нових талантів з соціуму. Причому залишатися на високому рівні ієрархії можна тільки в одному випадку: працюючи щосили. Через 2,5-3 роки при 5 рівнях відбудеться повне оновлення і оптимізація нейросоцу. Після цього можна нарощувати по одному рівню вниз, розширюючи тим самим базис. Частина структур має сенс зберегти в колишньому вигляді: спецслужби і військові структури залишаться СУ-2, бізнес-структури – СУ-3. Еліта, Наука – на принципах СУ-4. Такий соціум матиме сумарний індекс СУ-3,5. Збудувати такий

сценарій цілком можливо на базі нинішньої Адміністрації Президента. На перших етапах структурної перебудови функції управління залишаються за Урядом і Думою, але протягом короткого часу сформується новий суб'єкт, якому легко залучити до себе і членів Уряду, і Думи, які є компетентними. При реалізації такого підходу постраждають найбільш некомпетентні і негідні урядовці, оскільки їх місце займуть активні і компетентні з соціуму. Але в будь-якому випадку платнею за таку революцію буде не кров, а сльози нетямущих урядовців, яким доведеться в нових умовах працювати. Загалом прогрес від часів Гільйотена досить значний.

Другий спосіб полягає у створенні Громадянського Суспільства і самоорганізації соціуму на принципах діалогової демократії. Місцеве самоврядування – це інший шлях запуску нейросоцу. У цьому випадку будівництво починається знизу з подальшим запуском бокових гілок. У цьому випадку одержимо СУ(соціуму) > СУ(еліти) з усіма наслідками цього. Якщо при цьому СУ(еліти) буде 2–2,5 феодальні типи, то феєрверк буде значним. Оскільки соціум має мережну структуру і не має центру управління, то перемогти СУ-2 його не зможе ні за яких умов, а ось еліту в цьому випадку СУ-2/СУ-2,5 ліквідовують достатньо швидко. Достатньо ізолювати 10–15 чоловік і СУ-2 розвалюється, це її найбільш вразливе місце: зосереджена і персоніфікована суб'єктність. У СУ-3 такою суб'єктністю є закони, Конституція. У СУ-4 комунікативні транзакції діалогу ОКМ.

Проміжний від другого способу є створення мережі місцевих протонейросоців, принципи побудови яких описані в “Ради плюс бюджет”. У цьому випадку формується широка мережа міні-суб'єктів, які в змозі кваліфіковано скористатися представницькою демократією і просунути в Думу і на пост Президента адекватних своїм інтересам людей, після чого варіант переходить до першого варіанта.

Відмінність двох варіантів другого способу полягає в тому, що в першому варіанті є один суб'єкт, який сформувався в умовах закритої системи. У другому варіанті ми маємо багато дрібних суб'єктів, які вбудовуються в представницьку демократію, і революція використовує існуючу систему.

Третій спосіб полягає у створенні крупних комерційних структур з головною системою управління на базі нейросоцу. Цей спосіб є найбільш динамічним, але й достатньо ризикованим, детально поки що на ньому не зупинятимемося...

Навчальне видання

ІСТОРІЯ ВЧЕНЬ ПРО ДЕРЖАВУ І ПРАВО

Хрестоматія

У 4 частинах

Частина 4. Сучасна альтернативна політико-правова думка

Укладач

Сухонос Володимир Вікторович

Редагування *Г. М. Нужненко*

Технічне редагування *І. О. Кругляк*

Комп'ютерна верстка *Н. А. Височанська*

Підписано до друку 19.05.2011. Формат 60x90/16. Гарнітура Times.
Обл.-вид. арк. 5,06. Умов. друк. арк. 6,25. Тираж 100 пр. Зам. № 1022

Державний вищий навчальний заклад
“Українська академія банківської справи Національного банку України”
40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції: серія ДК, № 3160 від 10.04.2008

Надруковано на обладнанні Державного вищого навчального закладу
“Українська академія банківської справи Національного банку України”
40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57